ભાગ-૪

સરસ્વતીચંદ્રનું મનોરાજ્ય
અને ગ્રંથ પૂર્ણ

હસ્તપ્રત

ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠી

સરસ્વતીચંદ્ર

ભાગ : ૪

પૃષ્ઠ સંખ્યા : ૫૭૭ થી ૭૨૬

ગોવર્ધન સ્મૃતિ મંદિર : નડીયાદ

સૌજન્ય : ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી ફાઉન્ડેશન : મુંબઈ

પ્રકરણ ~~૬૯~~ ૭૦

~~[illegible]~~ [illegible] સ્નેહ [illegible]

"Silence in love bewrays more woe
"Than words, though ne'er so witty." Sir W. Raleigh

પ્રાતઃકાળ [illegible] પહેલાં પરિચારિકાઓ

સર્વ મંડળ જાગૃત થઈ ગયું હતું [illegible] ~~[illegible]~~
(ઝોળી)
~~[illegible]~~ ઇન્દ્રિયાદિ અને પ્રાતઃકાળ [illegible]. સર્વે
શૂર્વીર પહેલાં ઉઠી લીધાં. ઘોડાઓ બાંધ્યાં હતાં
ત્યાંથી સર્વ સાધુજનો ધોતપોતાના પ્રાતઃકર્મો
[illegible] ગઈ. [illegible] [illegible] મંડળ
"[illegible]" [illegible] [illegible] ગુજરાતીમાં [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
પરિચારી[1] ~~[illegible]~~ મંડળ પાસે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પૂર્વ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] પરિપૂર્ણ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને પશ્ચિમના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] હતો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] હતું : [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] આ [illegible] [illegible]. તેના [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] હતો [illegible].

---

1. [illegible], Programme

[illegible]

ધીરે ધીરે નાના પણ રમણીય રૂપાળાં
મુખના રોપાઓ પોતાને ઉંચકતાં હતા. એટલી
વારે ઘાસ મખમલ જેવું નારંગી રંગની રેખા
નાના પણ ઊંચા ઊંચા શીંગડાં હતાં અને દૂધલીયું
અર્ધબિંદુ પણ અનેક રંગી સુંદર પક્ષીઓ ત્યાં બેઠાં,
માળા બાંધતાં, ક્યાંક મધુર ટહુકા આનંદથી
રહેતાં. આ ઝાડ ઉપર રાત દિવસ [illegible]
હતી. ઝાડનો ઘટ છાંયો [illegible]
દેખાતો અને એના તરંગની [illegible]
અને તેમાંના ફૂલના સુગંધ [illegible] અને સુંદર [illegible]
ઉતરનારની રોપાઓ [illegible] ધીરે ધીરે [illegible]
હતા. એ ભાગ ઉપર દૃષ્ટિ નાંખી [illegible] અને
[illegible] સુંદરતાની સ્તુતિ [illegible]
કરવી તે એ સુંદરતાના ઉપમાઓમાં [illegible]
સર્વ [illegible] બિના, [illegible] બિના, [illegible]
ઝાડનો અને [illegible] દર્શન કરી રહ્યાં અને [illegible]
આનંદ તેમનાં [illegible] હૃદયમાં [illegible]
પૈદા થયો.

આ શાંતિ વાતાવરણ તૂટી.
[illegible]

અને તે ઓરકેસ્ટ્રા વાગતા આ દરબારે નવો
આનંદ થતો દેખાતો નથી. તેને એ સ્વાભાવિક
પ્રકાશિત કરીને ઉભા જ રહ્યા હતા.

કુરુદ — એ સમુદ્ર [illegible] મ્હારી ભૂતકાળનું સ્મરણ
કરાવે છે. મ્હારા હૃદયના સ્વામીએ મને ચંદ્રિકાની
ઉપમા આપી [એ ચાંદની, સમુદ્રની લહરો આપી] ... ... [illegible] ... ...
સમુદ્રના તરંગ ઉછાળવાની શક્તિ વાળી ચંદ્રિકાને
કહ્યું છે. [illegible] ચંદ્રિકા દેખાતી નથી અને સમુદ્ર ઉછાળા
તો ... જ ઉછાળા કરે છે.

બાલિકા — ચંદ્રિકાના [illegible] સંગાથે તે બધા ...
ઉદય પામશે. આપની ચંદ્રિકા તો

કુરુદ — આ ચંદ્રિકા ઉદય પામશે. આપની ચંદ્રિકા તો
શિવાજીના મહારાષ્ટ્રમાં કલાઈ ગઈ છે
[illegible] ... મહેલની નદરૂપાને

બાંસરી — [illegible] ... ... ઉછાળે
એ સંતાયેલી ચંદ્રિકા અને તોફાની સમુદ્ર ... સૃષ્ટિ,
અવિદ્યામાં વહી કરનારી છે; માટે ... સમુદ્રને
એ નદરૂપાને ... અમારાસ્વરાનો પણ ...
પ્રકાશ ચંદ્રિકાનું સ્મરણ કરાવે છે. ત્યારે હૃદયની
ભીરુતા તો એ અવિદ્યાનાથી ઢંકાયેલી છે, પણ ત્યારે
એવાં હૃદય-કુસુમો સંગ ... પણ હોય છે. [illegible]
... ... નિરાશા જ ... ... વિરુદ્ધ ...

કુરુદ — એને નિરાશા જ ... ...
આપવાની પ્રેરણા શા માટે માંડી છો?

બાલિકા — આ હું શું એમ ... છે કે ...

~~*~~ પાછા ફરી તું ક્યાં ગઈ છે! ~~[illegible]~~ મુગ્ધ મધુરી,
મેં તમારું નારાયણનું સ્મરણ કીધું છે — જેવો ભાવ
તેમાં રાગ હતો તેવો જ તેમાં હતો. શું તું એમ
કહી શકે છે કે આ ~~[illegible]~~ મારું ભક્તિનું સ્મરણ છે?

કૃષ્ણના હૃદયકમલ ઉપર આ પ્રશ્ને ~~[illegible]~~
સખત ઘાવ માર્યો. તેને ગઈ કાલનું ભાન આવ્યું,
પોતાની સંતાઈ રહેલી ભાવનાને પારદર્શી રૂપ આપ્યું,
એ પ્રશ્નનો પ્રત્યુત્તર કરવાને નહીં. તે ખિન્ન થઈ,
ભગવાનનું રૂપ, ભક્તિનું નહીં રહ્યું. ~~[illegible]~~ શા માટે

વાચકો — શા માટે બબડાવ્યું છે? શું પ્રભુ તારાં સત્ય-
~~[illegible]~~ સિદ્ધિમાં શંકિત કરે છે? શું તારાં ~~[illegible]~~ કરવા તૈયાર
કૃત્ય કરવા તૈયાર થાઓ, શું તારાં કુલ ~~[illegible]~~ કરવાનો
છીએ. ~~[illegible]~~ તારા પદ્મનાભ હૃદયમાંના ~~[illegible]~~ પ્રિયાને
રજ પણ શંકા રાખતી નથી. મેં તેનાં નયન [illegible]
જોયાં છે. આ ખિરિ ઉપર તારા ચરણ રહસ્ય [illegible]! *
નકુરી જ્યાં રાધા આવે છે તે મેં જાણ્યું. * રાધિકે જાણે? ?
મેં તેને જ્યારે જોયાં ત્યારે જાણ્યું. તેને કુંવર જોયા?

પ્ર. 13

\+ राधावदनविलोकनविकसितविविधविकारविभंग-
जलनिधिमिव विधु~~[illegible]~~मंडलदर्शनतरलित-
तुंगतरंगम्

~~हरिमेक~~

\+ ~~[illegible]~~ અવતંસ
આગળની કડી મધુર ~~[illegible]~~ છે જેમાં સાગરની રેલ સમાઈ, શ્રીકૃષ્ણના વિવિધ ભાવ [illegible]
એક પ્રિયતમના આનંદભર્યા દર્શન [illegible] રાધિકાના
ચરણમાં ~~[illegible]~~ (રાજમહેલ) [illegible]
ગીતગોવિંદ : સા. કે. ઇ. પ્રકાશન [illegible]

हरिमेकरसं चिरमभिलषितविलासम् ॥—

એવો તારા ઇજનનો મેં તેના હાર્દિક ભાવથી વાંચ્યો લખ્યું હશે. માટે આપણાં વિરહનું ગાળી એમ રહીશું એ તને ગોઠશે નહિ. તારો પણ આવા આવાસમાં એવો નથી કે જે તેના સાંનિધ્યમાં જ રહે તને જ એકાન્ત રહીને પૂર્ણ તૈયાર રહીશ.

ફૂદડ ફરીફ ત્યાં ફરી ભેળો. "વ્યાખ્યાનોમાં, ...

તમારા કાવ્યવનના સંપ્રદાયે નથી મને આપ્યા તે નથી મારા સંસ્કૃત. નથી હતા છો કે એમ હતું નહી પણ એ એવી જાતે તો તે એમ હતાં જ આપણે. તમ સાહિત્યનાં નિરખ જગતમાં અને આપણાં જ્ઞાનમાં મને ત્યાગે તો આપણે મહાન દીઠા.

ઊંડળી — વિરહમાં તારી આપણું અનુભવ્યા કરશે. પણ [illegible] અર્પણની હૃદયગુહા [illegible] ભાવના પર છે તેમ પુરુષની હૃદયગુહા [illegible] ગાયત્રીનાં કરુણાભાવના પર છે તે પર કરી આપેલાં તો પછી તેના [illegible] ત્યાગથી કે તેના આનંદાર [illegible] તેનો અને તેના કાવ્ય સાહિત્ય [illegible]. એ સાહિત્ય તે એની સાથે એની આપણા તે એની ભાવ — એ સર્વ દેવ [illegible] છે તે ઉઘાડ એટલે ત્યાં તારા હૃદયનો પ્રતિબિંબ [illegible] — સંભાળી, તારા હૃદયના વિરહનું પ્રતિબિંબમાં દેખાશે, અને તારું હૃદય તેના પ્રતિબિંબરૂપ છે તે વિરહ પણ એની હૃદયના મર્મસ્થાનો દેખાશે. તારા [illegible] અને એના હૃદયના મર્મ [illegible] જીવનારા છે તે તે ફૂલો ઉઘડશે. માટે તેમ [illegible]

૭.

१ "शृणु रमणीयतरं तरुणीजनमोहनमधुरिपुरावम्
कुसुमशरासनशासनवन्दिनि पिकनिकरे भज भावम्॥
अनिलतरलकिसलयनिकरेण करेण लतानिकुरम्बम्
प्रेरणमिव करभोरु करोति गतिं प्रति मुञ्च विलम्बम्॥

"મ્હારી પોતાની હૃદયગુહા પણ [illegible] છે [illegible]
[illegible] [illegible] ૧
[illegible] ને [illegible]
[illegible] મ્હારી [illegible] ઉપર [illegible]
આવે છે તેને તું [illegible] પણ [illegible] છે. પણ [illegible]
[illegible] અંગમાં [illegible]! [illegible]
૨ [illegible] अधिगतमखिलसखीभिरिदं तव वपुरपि रतिरणसज्जम्
चण्डि रसितरसनारवडिण्डिममभिसर सरसमलज्जम्॥
स्मरशरसुभगनखेन सखीमवलम्ब्य करेण सलीलम्
चल वलयक्वणितैरवबोधय हरिमपि निजगतिशीलम्॥

[illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible].
"[illegible]", [illegible]

---

૧. તરુણીજનમનમોહન મધુરી [illegible];
મદનનો [illegible], [illegible], [illegible].
[illegible];
માટે [illegible] (પ્રિયતમ), [illegible] "[illegible]".
[illegible] (રા. કે. ૮. [illegible])

૨. [illegible]!
૪ [illegible];
માટે [illegible], [illegible], [illegible]!
[illegible]! [illegible]
[illegible]) [illegible].
[illegible] (રા. કે. ૮. [illegible]) [illegible]

છો. [illegible] નથી તો [illegible] જિવા સંસારમાં [illegible] અને સુખરૂપ લાગે છે તે અને અમારે અને દુઃખરૂપ થઈ પડે છે — વિપરીત થઈ પડે છે. [illegible] લાગી, તથા હૃદયમાં મારી વિરહવ્યથા વધુ ન વધે.

આશ્રમવાસીઓને આ કામની દયા આવતું. [illegible] પણ ભગિનીઓ દયા લઈને બોલી.

"ભાઈ મહેતી, [illegible] સુખ [illegible] દુઃખરૂપ લાગવાનાં [illegible] છે. તેમનું પણ કારણ હોય છે. અને [illegible] વિશેષ હોય છે. [illegible] તેમાં [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] દુઃખ લાગે નહિ. [illegible] [illegible] હૃદય [illegible] કરીને [illegible] તે [illegible] માટે કે તેમાં [illegible] પડતાં [illegible] વાર લાગતી નહિ તેમ જ [illegible] તેમાંથી [illegible] પણ વાર લાગતી નહિ. [illegible] [illegible] દુઃખ [illegible] છે તેમ વિરહિણી પણ [illegible] છે [illegible] તેમ [illegible] નથી. તેમ જ [illegible] [illegible] સંકુચિત હૃદયમાં [illegible] માટે પ્રેમ જ [illegible] તેમ [illegible] નહિ [illegible] છે તે પણ તિરસ્કાર નહિ પ્રેમનો જ તિરસ્કાર કરતાં [illegible] છે તે પણ તિરસ્કાર [illegible] છે — એમ અમારી વિરહિણી [illegible]

"સ્નિગ્ધે યત્પરુષાયસે યત્પ્રણમતિ સ્તબ્ધાયસે યદ્ [illegible]
[illegible] યદ્ [illegible] [illegible] તાસ્મિન્ [illegible]
[illegible] વિપરીત[illegible] નેવ [illegible] [illegible] યાતના: ॥
[illegible] હિમં હુતવહ: [illegible] [illegible]

* [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible]

મોટની દવાઈ પુરુ કરી પછી આપ્ત (કૃપાને) સખી પાસે ટહેલ ફેરવી બોલી: "મધુરી, તારી વિકિરણા અને એકાંતમાં કરી છે અને તારો આંચલ પણ અનીહિત કરી છે. તારે આવારાની અને આવાર શીતળ શિર અડ્ડું રાખવું. જે કુંજ આજે વિરહથી તને દુ:ખરૂપ લાગે છે તે જ કુંજ આજે પાછાં સુખરૂપ થશે. માટે મારું કહ્યું માન, [illegible] સ્થાનના વિચારનો ત્યાગ કર, અને આત્મીક થઈ અને તારા પણ નહી ઊઠે તો અને જે પ્રણયને તારી પાસે આવ્યો છે. એટલે તેની દવાઈના ઊપર આધારી રાખ્યું છે.

* हरिरभिसरति वहति मधुपवने
किमपरमधिकसुखं सखि भवने ॥
कति न कथितमिदमनुपदमचिरम्
मा परिहर हरिमतिशयरुचिरम् ॥
किमिति विषीदसि रोदिषि विकला
विहसति युवतिसभा तव सकला ॥
जनयसि मनसि किमिति गुरुखेदम्
शृणु मम वचनमनीहितभेदम् ॥
हरिरुपयातु वदतु बहुमधुरम् ॥
किमिति करोषि हृदयमतिविधुरम्

* મધુનો પવન વહે, હરિ આવે!
શું સુખ, સખી, ઘરમાં પછી આવે!
"હરિ સુન્દર છે, હરિને પરિહર માં!"—
નવું એવું ઘડી ઘડી અધિકણી શું!
હસીને [illegible] છોડી ના, [illegible]
રોતી વિરહે [illegible] તું [illegible]?
[illegible]

અંટ મરા મન લાવતી શેં તું!
એમ કરાવું તું પવન કુલ [illegible]!
મધુર મોં કંઈ વહતા હરિ આવે!
કંઈ કુરે! [illegible] હરિ આવે!
— [illegible]

Ch. K.

Pg. 15

કુદરતે કંઈક ઉત્તર દીધો નહીં, પણ તેની આંખમાં આંસુની ધારાઓ [illegible] ઉભરાવા લાગી. [illegible] નાં મોજાંની ધારાઓ એમ આકાશને ચૂમે છે [illegible] તેમ એ હૃદયને ફીણ [illegible] પ્રચંડ [illegible] તેમ એ હૃદયને ધરબાયેલી આકૃતિ દેખાઈ ગઈ. તેનું [illegible] લઈ, આવેલા ઉભરાટને [illegible] ઉભરાતો [illegible] [illegible] પોતાની [illegible] [illegible] કુદરત [illegible]. તેણે [illegible] [illegible] લાગ્યાં, [illegible] [illegible] [illegible] કુદરતને [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પ્રકાશ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પોતાની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યા.

મધુકારી, મધુરી, કુમારી! મ્હારી [illegible] નથી તેમ હું [illegible] છું અને ત્હારા હૃદયની શાંતિ [illegible] પાછી આપી દઉં. [illegible], [illegible] [illegible] પણ આની [illegible] [illegible] સાંભળવાં છે. [illegible] આનંદ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — અને [illegible] છે. એના [illegible] નથી પણ [illegible] — [illegible] છે. [illegible] શું કરવું અને [illegible] શું કરવું [illegible] [illegible], એના [illegible] એના સંપ્રદાયનું રહસ્ય [illegible]!

સત્યાગ્રહીએ ~~[illegible]~~ ડીંગ વિરોધ કરવો, એ આપણને ~~[illegible]~~ કલ્યાણકારક હૃદયપલટો દુષ્પ્રવૃત્તિઓ અને આત્મ-દમન કરાવીશું તો શું એને વૈરાગ્યનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત થઈ શકે?

~~[illegible]~~ સુંદ્રાવનની અને પોતાની ઘાતકીપણું વધારીને પોતાના હાથે કાપી ~~[illegible]~~ સુંદ્રાવનની કેડ પકડાય, બાંધી ~~[illegible]~~ કુરુદ બોલી ઉઠી: "મ્હારે હવે તો ન જોઈએ ઈશ — સુંદ્રા-વનમાં, મ્હારે એ ન જોઈએ હવે. જુઓ, આટલું સાં-ભળતાં મ્હારાં આંસુ ઉડી ગયાં." કુરુદ આવીને બધી બા-સુંદ્રાવનના શાંત જોઈ ~~[illegible]~~ આંસુ જોઈ રહી.

મોહન ~~[illegible]~~ સુંદ્રાવનમાંથી — એની નાડી-પરીક્ષા તો પૂરી કરી નહિ.

ભજરી — હજી એની હૃદયગુહામાં ઊંડું ઉતરવાં જોઈએ.

વાહન — નાડી પરીક્ષા સાથે રોગ તો એટ છૂટી ઉકેલવાની

અનુરાગ જેટલું આવવાની.

~~[illegible]~~ ન થાય.

કુરુદ — આત્મિક પાત્ર છું, પતિત છું, પણ જોઈએ.

સુંદ્રાવનમાંથી વાતું જોઈએ તો એનું ન ... ? તે

મોહન — તેની શાંતિ ક્યાં એની ત્યારે ક્યાં? ... શું ... હતું

સાંભળે એવું ... છે તે બાળકે ...

સુંદ્રાવન — ~~[illegible]~~ મજૂરી, તને ... હોય, એને પણ ...

તે ન માર્ગ શીખીશું. ત્યારે તો ચિકિત્સા કરી આ ... આધુનિક ... ચિકિત્સા ... કુદરત ... તે ... કરવા ... કે ... ચિકિત્સા ...

M.V. 5-52 14/1

સંપૂર્ણ હૈયે. તેનું આંસુ ભરતી સેવા ત્યાગ સંગતિ વિના કંઈ પણ નથી કરતી એ સત્ય સમજાવે. ~~[illegible]~~ વિવાહિત સાહેબ સ્નેહનાં શરીરનું દર્શન કર્યું ~~[illegible]~~ અને સામનો સ્પર્શ કર્યો તે કાળે એમ સ્નેહની પાસે તુચ્છતાની તેવી જ મને સમજાવે. ગુરુજી મૈયા, તમે તે ~~[illegible]~~ આપનાથી વિરહિણા આપેલી છે તે કેવું ભાગ્ય છું અને ભાદુરીને [illegible] પછી જણાવે. પણ તે વિરહિણીના વિભાગે મારી ઠકરાઈને રજ પણ ~~[illegible]~~ કદી પ્રાપ્ત ન કરશો.

એની પાછળથી વિશ્વનાથ આગળ સત્ય આવી. અત્યંત પ્રસન્ન

"મધુરી મૈયા, તું ગભરાઈશ નહીં. તારી પ્રીતિ ~~[illegible]~~ વિશ્વ સ્વરૂપ નિત્ય પવિત્ર છે કે તેવી જ સ્વાભાવ સંતુલિત છે. ~~[illegible]~~

१ "तटस्थं नैराश्यादपि च कलुषं विप्रियवशात्
वियोगे दीर्घेऽस्मिन् झटिति घटनात्स्तम्भितमिव।
प्रसन्नं सौजन्यादपि च करुणैर्गाढकरुणम्
द्रवीभूतं प्रेम्णा तव हृदयमस्मिन् क्षण इव॥ મને તો દેખાય

"કેમ ગુજરાતી મૈયા, સત્ય કે નહીં? ... ન રહે."

વાંચેલું સમજ્યું. ભાદુરી સાનુકૂળ તો ન રહે. ~~[illegible]~~

એમેરી — તારી ~~[illegible]~~

---

૧. હે સારા નાથ! તારું હૈયું, [illegible] નથી,
[illegible] આ દીર્ઘકાળ વિયોગમાં [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

M.V. ૭૨૭ 16/1 ૫૮૮

મેઘાણીના નંબર આગળ આમાંથી અનુભવનાં અનુભવો [illegible] પડે છે. માટે અહીં વાત સાંભળવી. પણ [illegible] ની અનુભવ જ આગળ મૂકવા [illegible].

પ્રકરણ ૨૨

હૃદયચિકિત્સા અને ઔષધ.

दया वा स्नेहो वा भगवति निजे त्वयि [illegible]
भवत्याः संसारादुपरतमपि चित्तं द्रवयति ।
अतश्च प्रव्रज्या समयसुलभाचारविमुखः
प्रसक्तोऽसि [illegible] प्रभवति पुनर्दैवमपरम् ॥

(હે ભગવતી! આ [illegible] કરાવી દયા કહો કે પ્રીતિ કહો [illegible] સંસારથી વિરક્ત થયેલા તમારા ચિત્તને ઓગાળે છે; અને [illegible] સંસાર છોડતાં [illegible] પ્રતિકૂળ [illegible] [illegible] પરિવ્રાજિકાઓ [illegible] પરિવ્રાજિકાના [illegible], [illegible]

એવી પરિવ્રાજિકાઓ દેશમાં વસતી હતી. એવી ઘણી કામ તેમના ઉપદેશ આપે એવાં કરતાં કરવામાં [illegible] હતાં. પણ કેટલીક પુરુષની સાથે ફરવાની [illegible] હોય વિહાર-આહાર [illegible] મઠની બહાર [illegible] રહેવામાં આવતા. વિહારમઠની બહાર [illegible] વાત હતી. વિહારમાં [illegible] વિવાહિત દમ્પતી [illegible] વાત [illegible]. પરિવ્રાજિકામંડળની અધિષ્ઠાત્રી કોઈ [illegible] વિદ્વાન [illegible] રહેવામાં આવતી. [illegible] અવિવાહિત, વિવાહિત, [illegible] વિદુષી પરિવ્રાજક [illegible] કામવાસના [illegible]

[illegible]

આ મઠની અધિષ્ઠાત્રી નીમવામાં આવતી. વિહારમઠમાં [illegible] વિવાહિત [illegible] કુલીન ઉદાર સ્વભાવ [illegible] ધન-સંપન્ન દમ્પતીઓ [illegible] અધિષ્ઠાતા અને અધિષ્ઠાત્રી નીમાતાં. ચંદ્રાવલી એક કાળે [illegible] વિહારપુરી સાથે વિવાહિત હતી ત્યારે એ દમ્પતીની પાસે વિહારમઠનું અધિષ્ઠાતૃપદ હતું. તે ઉપર પરિસ્થિતિ [illegible] વિહારપુરી વિષ્ણુદાસના મઠમાં ગયો અને ચંદ્રાવલી પરિવ્રાજિકામઠની અધિષ્ઠાત્રી થઈ. તે પછી ચંદ્રાવલી [illegible] મઠમાં ગઈ અને [illegible] ત્યાગ કરી [illegible] અધિષ્ઠાત્રી થઈ [illegible] મોટાની એ મઠની [illegible] હતી. એ મઠમાં કોઈ કન્યા [illegible] મનોવાંછિત [illegible] તેટલી [illegible] ઉછેરીને અનુકૂળ કરવા સાથે વિવાહપદના [illegible], [illegible] તેનું [illegible] કન્યાને [illegible] આપવી, અને આવશ્યકતા હોય તો [illegible] એની અને ફરી આપવી એ પણ અધિષ્ઠાત્રીનું કર્તવ્ય હતું. [illegible] સ્થૂલ અને સૂક્ષ્મ ઉભય કામ અને પ્રીતિની [illegible] હોય તો જ [illegible] ગણાતી. કામશાસ્ત્રમાં કેવળ સ્થૂલ પ્રીતિનું શાસ્ત્ર બાંધેલું છે ત્યારે આ મઠમાં [illegible] સૂક્ષ્મ પ્રીતિનું શાસ્ત્ર ઉમેરેલું હતું. એ શાસ્ત્રને સુધારી તેમાં સૂક્ષ્મ પ્રીતિનું [illegible] પ્રીતિનું સ્થૂલ [illegible] પ્રીતિમાંથી [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] ઉદ્દીપન કરાવવું આવશ્યક ગણાતું એ [illegible] [illegible] હતી.

ચંદ્રાવલી આ સર્વ વિષયમાં પ્રવીણ હતી અને એક [illegible] એવી રસિક હતી. [illegible] વિષ્ણુદાસે [illegible] [illegible]

ગુરુ દેવ અને આનંદમયીને અને મહાન
તેમણે પ્રણિપાત કર્યા. તે પછી પોતાના પરમ પ્રિય
અધિકારીને અનુસરણ કરવો એટલી તેમની ધારણા હતી.
પણ ગુરુદેવે આપ્યું તેને માટે
અધિકારી જાણતા ન હતા અને કેવળ પ્રતિભાવાળા તેમના
આશ્રમવાસીઓ હતા તેમાં કોઈ એ પદને માટે
યોગ્ય ગુરુવાળું ન હતું. ગુરુદેવની ઉંમર તેમની હતી
હતી પણ તે વિચારશીલ હતા. આવા વખતે અનુયાયીઓને
કરીને આપવાનું ગુરુજીની ચાલના ટકાવવા, પોતાના
અને સર્વ અનુ-
યાયીઓનું પારમાર્થિક કલ્યાણ કરવા, કરવામાં
લાગે અને આનંદમય
બુદ્ધિ, અને તે દ્વારા સંસારમાં આનંદ-ભાવનાની વિચાર-
ગણના અનુકૂળ થાય એવા વાતાવરણ, અનુયાયીઓને વિચાર-
પ્રીતિ અભિલાષ દર્શાવ્યો કે તેણે ગુરુજી પાસે
રહેવું અને તેણે તથા પોતે પ્રકાશમાં રાખવા.
અને કાર્યની ઉન્નતિ તેમ મહાવિચારનો ત્યાગ કરી આશ્રમની
સર્વ કાર્યની ઉન્નતિ તેમ મહાવિચારનો ત્યાગ કરી આશ્રમની પ્રીતિ
અનુયાયીને આશીર્વાદ દઈ વિશ્વાસ કર્યા, અને તેમની પ્રીતિ
અને તેમની વિરક્તિની પ્રકૃતિભરેલી સુંદર રીતે
કુટીઓ અને મઠનાં આશ્રમોમાં રહેતા.
પરિવ્રાજકમઠની અધિષ્ઠાત્રી દેવ પછી પણ સુંદર રીતે
ઊંડું દર્શન સ્થાનોમાં મઠનાં તે પોતે લઈને અને અધિકૃત
ગણી અને પોતાના અને સ્વામીના વૈરાગ્યને
અને કારણ ગણી, અનુયાયી પણ છોડી આશ્રમના દેવમાં ગઈ

અને અનુકમ્પાવૃત્તિ ઈશ્વરની કરુણાને પોતાના વૈરાગ્યને અનુ-
કૂળ ગણી અતિથિના આત્મ-સ્વરૂપમાં યુક્ત કરવા
લાગી. આ રીતિએ તેણે આઠ પહોર ગાળ્યા, પણ કૃષ્ણદેવ-
ની દશા અને વર્તમાનને એને પછી સંભાવના ધરી
રહી. પરિવ્રાજિકામઠની બારી પવનના ઝોકાં પડતાં
હતાં અને વૃક્ષોમાં વનસ્પતિની સુવાસ [illegible]
કૃષ્ણ એ બારીએ ઊભો રહી આરતી કરવા [illegible] [illegible]
એ વિચારે ઉપનિષદના મંત્રોને ગાઈ સંભળાવ્યા.
કૃષ્ણ ગાયા પછી બારે પગલાં પાછાં આવી.
એ બાબત તો દૂર રહ્યું, પણ પવન ઉપર આવતા પછી આવ્યો
તે તે વાતો બોલતી હોય તે એના બાગમાં આવી અને
તે વાતો [illegible] કૃષ્ણમાં ઉમેરવા.
અને નવીન ગુંજારવ એના વનના [illegible] વિવિ-
ધ પક્ષીઓનું કૃષ્ણને સાંભળી અને બંગાળીની બોડ
રાગમાં સુન્દર ગીતો ગાવા માંડ્યા ગાઈ
સંગીતના સ્વર ઊંડા ઊંડા [illegible] વિશા-
ળ પત્રોમાં ઝિલાતા અને ઊંડા [illegible] અને
ઉપર [illegible] અને ચિન્દ્રુમતી અને
બેઠી એને એના [illegible] કરતો વાતો અને
[illegible] સાંભળવા લાગી. તે પછી [illegible] વાત
ધારેલી શૈલમાં સાંભળતી રહી અને વિચા-
રો સાથે સાંભળી કંઈ બોલ્યા વિના બેસી રહી અને
ગઈ [illegible] બોલાવ્યા [illegible] ઊંડી રહ્યાં. એટલામાં
[illegible] ઉપર બેઠેલી ગાતા [illegible] ચિત્રકારો
ગાતી ગાતી ઊંચે ઊંચે ગાવા લાગી.
તે ચિન્દ્રુમતી [illegible] ગાવા લાગી.

[illegible] कमलिनी [illegible] :
[illegible] नाथ : ।
[illegible]

M.V. 10-75
18/1

भूयात्कुशेशयरजोमृदुरेणुरस्याः
शान्तानुकूलपवनश्च शिवश्च पन्थाः ॥ ८

મોહન — ટિન્કુ, આ અવાજ શેનો આવ્યો?

ટિન્કુ — મેં પ્રકૃતિને આશીર્વાદ દીધો.

મોહન — એને શું ~~પ્રત્યુ~~ પ્રતિઉત્તરમાં મળ્યું છે?

ટિન્કુ — નથી?

મોહન — કોણે કહ્યું?

ટિન્કુ — કોયલે કહ્યું.

~~મોહન — શું કહ્યું?~~

~~ટિન્કુ —~~ [1]

अनुमतगमना शकुन्तला
तरुभिरियं वनवासबन्धुभिः।
परभृतविरुतं कलं यथा
प्रतिवचनीकृतमेभिरीदृशम् ॥ ९ ॥

ગુરુજી — જોયું ટિન્કુ, તું ~~સા~~ સાચું કહે છે. તેં પ્રકૃતિને ~~[illegible]~~ પૂછ્યું કે આ ગિરિરાજ ઉપર ~~[illegible]~~ ને ઉદ્દેશે ~~[illegible]~~ કારણ કે તેનો આત્મા હાથ ન હોય તો શા માટે છે?

ટિન્કુ — એના જેવું જ પૂછ્યું.

ગુરુજી — તો તેણે ઉત્તર ~~[illegible]~~ આપ્યો. ~~[illegible]~~ વૃક્ષોએ[3] ઉત્તર ~~[illegible]~~

ટિન્કુ — ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ૧. શકુન્તલાના વનવાસના બંધુ આ વૃક્ષોએ તેમને જવાની અનુમતિ આપી છે; કારણ કે ~~[illegible]~~ કોકિલનો સ્વર ~~[illegible]~~ આ બે વૃક્ષોએ ~~[illegible]~~ ઉત્તર રૂપે કર્યો તે એવો આ બે વૃક્ષોએ તે સ્વીકાર કર્યો છે. (~~[illegible]~~ શાકુન્તલ)

હાથે અને હાથીનો ઘેર ગાતુરસ્થળ[1] દેખતા જોતા રહી અને
આવું જોઈ કુંદ્યું · મનમાં ગાતો અને ગાતાગાતો હતો.

મોટલી — ૨. अधिजानु बाहुमुपधाय नमत्
करपल्लवाग्रनिहिताननया ।
कदम्बगन्धि कच्छपरिवर्तिकला-
स्वरस्फुल्लगानपरया (परया ॥ २

સંકુલ — શું એને કુશંકાજ બોલતું નથી?

બિન્દુ — ના. મેં એને કહ્યું કે અહીં [illegible] પાસે [illegible] દઈ વિદાયગીરી કરી રહ્યો છું. તોપણ એ બોલી નહીં. એને મેં કહ્યું કે તું નહીં બોલે તો અને આમારી મૈત્રી કે [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] કરી દઉં.

સંકુલ — પછી

બિન્દુ — તોપણ તે બોલી નહીં. [illegible] [illegible] ત્યારે [illegible] તોપણ તે રહી અનુપાન કર્યો, અને [illegible] પાસે [illegible] આવું [illegible] રહી [illegible] પણ સમજાવું.

મોટલી — ૩ ननु सन्दिहीति सहसोदितया
नचु सन्दिहीति [illegible] ।
त्रपया न किञ्चिन [illegible]
निजमेषि सन्दमविहीं निहितैः ॥
कहितं शरीनमशरीरशरैः

---

૧. [illegible] ૨. એક કુમારિકે [illegible] ઘેર [illegible] નથી [illegible] ઘેર [illegible] (કુલાની સુધા) દેખતા જોતી, તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કુમારિકે દેખવાનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (મોલ) [illegible] પરિવર્તન કરાવવા લાગી અને [illegible] [illegible] [illegible] (મોલ) [illegible] "[illegible] [illegible]!" [illegible] ૩. [illegible]: "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"મોહિની, તરફથી કુમારચંદ્રનું [illegible] કરે ને પૂછે "મંજુરીની અવસ્થા કેવી હતી?" વિચાર કરી સુંદરાવલી મોહિની [illegible] ફરીને પૂછ્યું.

મોહિની — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કુમારચંદ્રને કહ્યું હતું તેમ કહું [illegible] છું

१ "किं दूरेण द्रुततरमितो गम्यतां सा प्रिया ते
दृष्टा मार्गे विरसमयितं सान्त्वयित्वा ... !
पान्थे पान्थे त्वमिति रमते दीनमालोकयन्ती
दृष्टे दृष्टे न भवति भवानित्युदश्रुर्विलीना ॥

Pg. 16

Pg. 17

સુંદરાવલી — [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ગયું?

મોહિની — કુમારચંદ્રના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મંજુરીની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દૃષ્ટિ કુમારચંદ્રની દૃષ્ટિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

મોહિની — [illegible] [illegible]

२. ...प्रणयसकलाविनिर्दिष्टो मदङ्ग:
सुतरामभीष्टजनवियुक्त: ।
प्रतिपदम काल...
...दृष्टायाश्च ...: ॥

---

૧. [illegible] પૂછે છે શું [illegible]? [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]! તારી તે પ્રિયાને મેં આજે વિરહ માર્ગે [illegible] હતી. [illegible]

૨. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હતી, ને [illegible] [illegible] [illegible] હતી?

સુંદર૦ — ભક્તિમૈયા, તમે નળદમયંતીના વૈરાગ્યની ને પુરુષોત્તમની કથા કરી અને ગુણાનો ~~[illegible]~~ દુર્લભ પ્રકાર [illegible] ત્યારે મહેરામની પ્રીતિ કેમ હતી?

ભક્તિ૦ — તેના ગુણ અને કીર્તિ સાંભળતાં તે સમાધિસ્થ જેવા થઈ અને તેના વૈરાગ્ય સાંભળતાં વિચારમાં પડી.

મોહની૦ — એ સમાધિ તો મેં પણ પ્રત્યક્ષ કરી છે. નળદમયંતીને કહેવો જોઈએ છે કે

1 "तव सा कथासु परिघट्टयति
श्रवणं यदङ्गुलिमुखेन मुहुः।
घनतां ध्रुवं नयति तेन भवद्-
गुणपूगपूरितमतृप्ततया ॥

સુંદર૦ — બેન બિન્દુ, આપણે રાસ વગેરેની પરિપાટી જોઈ છે ત્યાં નળદમયંતી આવવાના છે એમ કહી મહેરામને પણ ત્યાં જવાની વાત કરી ત્યારે એણે શું કહ્યું?

બિન્દુ૦ — માત્ર આંસુડાં અને મુખ ઉપર ભાવ જોયા કર્યો અને કંઈ બોલ્યા નહીં.

મોહની — એ પણ સાંભળો.

2 गतवा पुरः प्रतिगवाक्षमुखं
दधती रतेन भृशमुत्सुकताम्।
मुहुरन्तरालभुवमस्तगिरेः
सवितुस्त्वया विदधिमीलनदृशा ॥

---

1. ત્યારે કથા આવતી હોય છે ત્યારે આંગળીના ટેરવાં વડે વડે કાનના [illegible] કરે છે! તમારા કાનમાંથી ગુણે ભારી રીતે પુરે છે; તેમ તે ઘણા ઘાટ કરે છે [illegible] અને વળી ગુણની વાતોની [illegible] એ કાનમાં આટલાં બધાં [illegible] વાતો નથી અને તેમને તેમાં વધારે વધારે [illegible] તેને [illegible] એ આવું કરે છે. (ભાવ) 2. ~~[illegible]~~ આગે આવીને ગોખ [illegible] એ જેના ~~[illegible]~~ [illegible] અને ત્યાં નથી, [illegible]

[illegible]

સુદા૦ — તેમનો વૈરાગ્ય જોઈ મધુરીને શો વિચાર થયો?

લલિત૦ — તે [illegible] સ્વભાવ [illegible] નથી, પણ [illegible] કહેતી હતી કે વિરક્ત મનુષ્યો [illegible] કરનારા હૃદ-યના [illegible] પાતાળ [illegible] નથી.

મોહન૦ — એ ભાવ [illegible] નથી. એ તો ભારતી-ભક્તિની ભૂમિનો ઉદ્ગાર છે. એવા [illegible] [illegible] [illegible] લખ્યા નથી.

સુદા૦ — પછી [illegible] વિરક્ત જોઈ [illegible] કર્યું નથી.

મધુરીને [illegible] કહેવું [illegible]

મોહન — [illegible] તો [illegible]

[illegible] — [illegible] તો [illegible]

લલિત૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] વિચાર [illegible] [illegible]

[illegible] છે.

સુદા૦ — વૈરાગ્યનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible] [illegible] વિરક્ત [illegible] [illegible] [illegible] વિરત કરે [illegible]

મોહન — તે [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] વિરક્ત [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરીશું તો કંઈ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

૨૮-૭

"[illegible] इन्दुमुखानां दृशः
[illegible] वीक्ष्यैकरसास्मन् ।
प्रेम्णा [illegible] सिद्धः [illegible]
[illegible] हरिण [illegible] विपन्नं वने ॥

[illegible].— [illegible] શાંતિનો [illegible] છે તે
તોડી નાંખો અને ~~[illegible]~~ પરસ્પરનો દુર્બુદ્ધિયોગ અને
ગોષ્ઠીયોગ સમાધિન કરે એટલો યોગ કરાવવો એટલું
તો ~~[illegible]~~ આપણું કર્તવ્ય ખરું. પછી પરિણામને અંતે
તેઓ વિરક્ત હશે તો ~~[illegible]~~ અનુકૂળ કરશે અને રક્ત
હશે તો અંકુશ મૂકે. એ તો સર્વ સ્વતંત્ર ભગવાનની
યોજના હશે તે કર દેશે. આપણો ધર્મ સ્પષ્ટ છે.

[illegible]— દરિદ્રોનું તેજ આપણી બુદ્ધિની સૂક્ષ્મતાથી
વિફળ ન થાય એટલું આપણે જોવાનું.

~~[illegible]~~ ભિન્નમત — મારી મૈત્રી, ~~[illegible]~~ [illegible] ભાવે જ શાંતિની
વાટ જુએ છે એ પ્રકૃતિને ~~[illegible]~~ [illegible] નથી.

ઉપસંહાર — મને લાગે છે કે આપણો [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] ~~[illegible]~~ દેવા, અને [illegible] વિચાર [illegible]
તેનો [illegible] ' એટલું જ [illegible] રહેશે.

---

૧. [illegible] ~~[illegible]~~ એ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] છે [illegible] દરિદ્રોનું [illegible] ... [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

મા. ૮-૧૨-૩૨
૧૧/૧ ૫૯

*મોહની — રોજ મારી લખે તે સ્વરાજ્યમાં આવી પહોંચ્યું છે અને મંદિરમાં આવ્યું છે ગાયનની ઓરડે છે તેમ સ્વીકાર કર્યો છે. કબજા વર પાછો લાવ કે વર કબજા રાખે સાથે. તે વિના તેમની કુદરતના ઉપાસકોનો અંતર નહીં
સંતોષે.

ચંદ્રાવલ વિચારમાં પડે. "ભક્તિમૈયા, આપણે તો માત્ર કુળદૂર હવે ભાગી રહ્યું. એ પ્રીતિને કાયમનો ભવ કોણ કાઢે ઉધ્ધાર કોણ હશે?"

ભક્તિ — કોઈ નહીં. લક્ષ્મીચંદ્રના મન ભિખારણી બને રાધિકાની ભેટ કરે છે અને એકાંતમાં કુદરત નહીં. સુ-રાધિકાની સાથે જ સ્વરાજ્ય ગાદી કરીએ અને ~~[illegible]~~ પણ તેમની ~~[illegible]~~ કુદરતી પાછળની ગુફામાં રાખે છે. પ્રકૃતિ.

Ph.17 તો ~~[illegible]~~ કુદરતે આપણે.

મોહની — એ ~~[illegible]~~ દીવડાં પ્રગટાવીએ તો કુવામાં પાણી.

ચંદ્રા — કઈ રીતે?

મોહની — ~~[illegible]~~ નાયિકાના રૂપ તમે જાણો અને
— નાયકની ભિખારણી બનો.

ભક્તિ — પણ ભિખારણીનો કોણ બને?

મોહની — હવે આને બનાવ. એ હજુ પણ હવેથી આવે. ચંદ્રાવલી, પરમાર્થ સાધન માટે ઝૂંપડાં કરે છે. ઓરડે હશે લક્ષ્મીચંદ્ર ઉપર પુરુષની પરિચય આપશે અને 'ભિખારણી' મંડળમાં આવી રહેશે તો ભિખારણી ભિખારણમંડળમાં આવશે તો ભિખારણી લક્ષ્મીચંદ્ર ભિખારણમાં આવશે તો ભિખારણી ~~[illegible]~~ તો આવી પુરુષની વાસનાને દૂર કરશે.

પરિહાસક ~~[illegible]~~ હીરો તેઓ તમારી ઇચ્છાવતી છે. માટે આ જ ક્ષણે પરિહાસકુશળનો ત્યાગ કરો. તમારા વિના તેમ કરવા બીજું કોઈ સમર્થ નથી.

લલિતા૦ — તમે ~~[illegible]~~ [illegible] હવે ઉભય પક્ષોનાં મર્મસ્થાન સંભાળી શકશો, ઉભય પ્રતિ ~~[illegible]~~ ઉદાર છો, અને સુંદરીનો તમારા ઉપર (પૂરો) વિશ્વાસ છે.[1]

ચન્દ્રા૦ — ~~[illegible]~~ મદનિકાના ઘરમાંનાં [illegible] દૂતીકર્મ કરવું શું યોગ્ય છે?

લલિતા૦ — દાસીઓ લેવા માટે જ [illegible] તમને મોકલ્યા છે. ચન્દ્રાવલી, આપનું દૂતત્વ એ તો આપણું મંગળ જ કરાય છે. ~~[illegible]~~

ચન્દ્રા૦ — મેં મારા [illegible] સંબંધો બાંધ્યો અને [illegible] બાંધ્યો તે કારણથી [illegible] બાંધ્યો છે કે તેનો અને મારો અન્યોન્ય સંયોગ ~~[illegible]~~ થવા દેવો નથી.

મોહિની — ~~[illegible]~~ ચન્દ્રાવલીનું વૈરાગ્ય સંપૂર્ણ થશે કે નારાયણ જાણે હવે.

ચન્દ્રા૦ — સંભોગ વગર [illegible] પણ આવે છે, અને [illegible] ભક્તિનું સાંનિધ્ય હોય તો તેમના ભક્તિ સ્વરૂપે રહે તો સાંગતિ સર્વથા ન જ ગમે. મોહિની, [illegible] હું જ માથે ~~[illegible]~~ રાખવા લલિતા [illegible].

મોહિની — [illegible] [illegible] [illegible] સંપ્રતીત [illegible] — તેમના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

१. यदुक्तम्: साधारणगुणा[illegible]उदारा विश्रब्धा नायिकायाः [illegible]विश्वस्तत्वं तत्र दूतकर्म॥

લાગણીઓનાં સંકુચણ હૃદયમાં

M.V. 9-45
41/1

૬૦૦

[illegible] સમજાવટ કરવા અબ્દુલવલી ભાઈ
ખિલાફતી કે બિના બીજા કોઈનું ગજું નથી. એ બાબતે
કોઈ બોલવું પણ ગજું નથી — એ તો તેમનું એકલા
હૃદયનું અમને આપે જ [illegible] કરાવે કુલની સાહેબ [illegible]
[illegible] — અબ્દુલવલી, કેમ શાંતિ રહી છો?

અબ્દુ૦ — ગમે તેવું બિચારા હૃદય પરિસ્થિતિનું ભાન
કેવળ નવાં કરે છે. [illegible] આપણા હૃદયનો મને
વિચાર નથી પણ મુસ્લિમોનાં હૃદયનું ધ્યાન તો આપણે
અનુભવવું છે. [illegible] જો કુસંપ્રયોગને માટે
એ હૃદય ખિલાફતીના મહાત્માને ગુજરાતના સત્યાગ્રહમાં
ના ઈશ્વરે [illegible] સત્યાગ્રહમાં ગયું છે તે [illegible]
આગળ પ્રયોગને આપણે કહીશ કે શું હવે [illegible]
પડશે કહો? ના, હું [illegible] પ્રયાગે એવું નહીં બને.

મોહનલાલ — [illegible] શાબાશ! અબ્દુલવલી શાબા-
શ! [illegible] સત્યાગ્રહનો પ્રકાશ સર્વ પણ
સર્વ હૃદયમાં પ્રસરે છે [illegible] શું [illegible] બિરાદર
સ્વરૂપે [illegible] આ પ્રતિજ્ઞા આ વચન [illegible] પાળવામાં
અનુકૂળ કેવું એ [illegible] દિલ મને છોડી ગયો છે!
[illegible] કેવાં કેવું અબ્દુલવલી
હિંદુઓના કલ્યાણને માટે પૂરી
હતું મને છે?

અબ્દુ૦ — એવો અર્થનો અનર્થ ન કરો. હિંદુઓને
માટે અબ્દુલવલી શું નહીં કરે? પણ [illegible] અબ્દુલવલી
ઈમાન તોડી પાડવાનો મને શો અધિકાર છે?

મોહનલાલ — મને એમ લાગે તો હિંદુઓને આપવામાં

જેવા દેખાતા હતા. અને બાબાજી ~~[illegible]~~ તો એમના બચપણના [illegible] આશ્રમને જેવે આદરવાને માટે ચન્દ્રાવતીને ના નહી કહેવાય.

ચન્દ્રાવતી ~~[illegible]~~ બેઠી હતી ત્યાં જ ~~[illegible]~~ આંખો મીંચી વિચારમાં પડી. ~~[illegible]~~ [illegible] હૃદયમાં બળ-વાળા ઉભરાતા હતા અને તેનો વેગ [illegible] બેસાર [illegible] ~~[illegible]~~ બહિ:સ્થળઉભરાના વરસાદમાં ભરી દીધો. એના નેત્રમાં આંસુધારા દેવી છૂટ્યાં. અને ઉંચે સ્વરે બોલી.

"મધુરી, ચન્દ્રાવતી ત્યારે દૂર થશે. ત્યારે ~~[illegible]~~ માટે મ્હારા પ્રાણને હું ત્યાગમાં નાંખીશ. ~~[illegible]~~ આજનો જીવનને વાતે મધુરીએ તેં હું સાથે છું — તે આજના મ્હારા પ્રાણનું [illegible] [illegible] અને ત્યાં શુભ થાશે. મ્હોટા, ત્યારે ફરી ઘણું જ મ્હારે હવે શું કરવું?"

મ્હોટા — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

રાખે એટલા વ્યવસ્થા વિચારવાની દ્વારા કરવી. પહેલી પરિપાટી ~~[illegible]~~ [illegible] કરવા લાયક પછી કહીશ.

ચંદુલાલ — હું ધારું છું કે એટલું તો કહીશ. પણ હવે એવાં કામમાંથી [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ.

મોહન — એવો કાંઈ વિચાર નથી. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ [illegible] [illegible] [illegible] કામ.

G 18

"And we shall sit at endless feast,
"Enjoying each the other's good:
"What vaster dream can hit the mood
"Of Love on Earth?" — Tennyson.
"True Love's the gift which God has given
"To man alone beneath the heaven;
"It is not fantasy's hot fire,
"Whose wishes, soon as granted, fly;

"It is the secret sy[illegible]
"The silver link, the s[illegible]
"Which heart to h[illegible]
"In body and in [illegible]

~~[illegible]~~ આ પરમ સ્વાભાવિક [illegible] ગાયું. તેમ કેમ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

પ્રકરણ ૨૯.

પ્રેમ [illegible] [illegible] પ્રેમ રાગ.

"And we shall sit at endless feast,
"Enjoying each the other's good:
"What vaster dream can hit the mood
"Of Love on Earth?" — Tennyson.

"True love's the gift which God has given
"To man alone beneath the heaven;
"It is not fantasy's hot fire,
"Whose wishes, soon as granted, fly;
[illegible] not in fierce desire,
"With dead desire it does not die;
"It is the secret sympathy,
"The silver link, the ~~[illegible]~~ silken tie,
"Which heart to heart and mind to mind,
"In body and in soul can bind."
Scott's Last Minstrel.

શાંતનુએ નવો મહેલ નિરીક્ષા કરવા નિયુ-
ક્ત પોતાના મહેલના સર્વ અધિકારીઓને લઈ [illegible]
નીકળ્યા, [illegible] અને તેમનાં અધિકારીઓ અને
અધિકારીઓએ તેમના મહેલ [illegible], મહેલ [illegible]
અધિકૃતો અને [illegible], મહેલમાં [illegible]
[illegible] અનુભવ અને [illegible] સદ્દગુણો
અને [illegible], [illegible] વિદ્યાઓ [illegible] — [illegible]
વિવિધ સભ્યો [illegible], વિવિધ સ્થાનો [illegible] કરી, અને
[illegible] [illegible] સર્વ [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] નિવાસમહેલની [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible] થઈ હતી. [illegible]
[illegible] અને [illegible]
[illegible] [illegible], અને [illegible]
[illegible] [illegible] થઈ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] થઈ હતી. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] અને તેમાં [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] હતી અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] થઈ. [illegible] [illegible]
[illegible] હતા ત્યાં તેમને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible]

કરીઓનું [illegible] રહેવું અને [illegible] ગુજરાતમાં ઠેર ઠેકાણે
કરવા લાગી. આમ મંદિરોમાં [illegible] એ જુદે જુદે [illegible]
[illegible] રહી કુંવાર અને અનેક ગોપીકૃષ્ણની રાસ રમતા
તેમાં સંગીત, [illegible] વાદ્ય, અને નૃત્યનો [illegible]
સંવાદ [illegible] જોવાતો હતો. આથી મંદિરોમાં રાગ
અને કળાઓ એ મંડળમાંથી [illegible] ઘર અને [illegible]
[illegible] અને [illegible] સંગીતને ઉત્તેજન મળવા લાગી.
સંગીત મંદિરોમાં રાગરૂપજ્ઞાનનું [illegible] પરસ્પરતાનું
સંગીત અને નૃત્ય રહ્યું, અને [illegible] સમાજ ઉપર
મંદિરના અને મંદિરોનો [illegible] વ્યવસ્થા અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] કરવાનું કામ
મંદિરો કરતા હતા. તે [illegible] અને [illegible] મંદિરોને
[illegible] [illegible] [illegible] નું સ્વરૂપ [illegible] મંદિરનું
[illegible] સ્વરૂપને આનિશ્ચિત કરાવ્યું, અને તેની ભક્તિ [illegible],
રહીને, અને [illegible] નિરંતરનું દર્શન કરાવવા "
"આત્મ", અને કોઈ [illegible] [illegible] વાત કરીને વહી
—એ [illegible] મંદિરનું [illegible] ગીત [illegible] ભક્તિમાં પરિ
ગવડાવ્યું, અને એ "[illegible]" [illegible]
દેવ [illegible]" એ [illegible] કરતું કરતું [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], અને [illegible] [illegible] અને [illegible]
ની [illegible] કરતું કરતું [illegible] અને [illegible] અને [illegible]

[illegible] સર્વ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] રહેવું અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] વાતોમાં [illegible]. [illegible] [illegible]

M.V. 1-55
27/1

મડદાં લટકતાં હતાં, પણ ઈશ્વરલાલ સાહેબ તથા
અને ગુલામો અને હુકમથી પણ ઊંડે ઊંડે તેની પાછળ
પાછળ ગયાં હતાં. [illegible] પહેલાં [illegible]
રહ્યો [illegible] સાથે જે [illegible] જેમ જેવી વાતો
ફરતાં પગમાં લટકતાં અને ગુલામોને [illegible]
[illegible] વાત હતી [illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] વાતો [illegible]
રહી, પણ [illegible] હતો તેને
[illegible] નહીં અને [illegible]
[illegible]
[illegible] હતો.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

"[illegible]

[illegible].

"હું તો [illegible] હું [illegible]
"[illegible]

એમ બધ કેવી રીતે એવી કૃપા હોય તો બતાવો. (વિષ્ણુ બોલ્યો.)

મોહન — સ્થૂળ શરીરમાં સ્થૂળ કામ અને સ્થૂળ પ્રીતિનો વિલાસ છે. તેમજ સ્થૂળ વિલયમાં જ સૂક્ષ્મ શરીર, સૂક્ષ્મ કામ, અને સૂક્ષ્મ પ્રીતિ એ ત્રણેનું આલંબન બનતી એક જ રૂપ, અને તેમાંથી અનેરા રસ-ભક્તિના અનુભવ માટે રીતે એક થવું. [illegible] અનુભવનું એ [illegible] મધુરતા [illegible] રીતે [illegible] સ્થૂળ દેહે [illegible] છે

વિષ્ણુ — તે કેમ બને?

મોહન — બે પુરુષોના મધ્ય જે આકર્ષણ વિના સ્થૂળ કામ હોઈ શકતો નથી પણ સ્ત્રી-પુરુષનો સમાગમ જાણે કે સ્થૂળ કામનું પ્રકટ રૂપ છે. માણસ, [illegible] મધ્યબિંદુ, [illegible] જાણે કે પ્રકટ [illegible] સ્થૂળ પ્રીતિ [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] વિચાર જ [illegible]. [illegible] અને [illegible] સૂક્ષ્મ કામ અને સૂક્ષ્મ પ્રીતિ [illegible] [illegible] પ્રકટ [illegible]. સ્ત્રીપુરુષ [illegible] [illegible] [illegible] નથી, [illegible] રૂપ [illegible] [illegible] સૂક્ષ્મ પ્રીતિમાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્થૂળ [illegible] જ [illegible] છે અને [illegible] [illegible] [illegible] જ [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] જ [illegible] છે.

[illegible] અંતઃકરણની અંદર રહી [illegible]
[illegible] થાય છે, માટે સ્થૂલ કામાદિને અંદર [illegible]
આવે છે કે [illegible] વાસનાથી [illegible]
સિદ્ધમાંથી સૂક્ષ્મ વાસનાઓ [illegible] સૂક્ષ્મ કાર્ય [illegible]
કરે. આપણું શરીર સ્થૂલ પાર્થિવ છે, તે સ્થૂલ [illegible]
પોષણ થાય છે [illegible] સ્થૂલ કામમાંથી [illegible] કરે છે, અને
[illegible] સ્થૂલ ભોગ ભોગવી સ્થૂલ પ્રીતિ પામે છે. આ સર્વ
[illegible] સૂક્ષ્મ [illegible]

પ. 19

આપણાં સ્થૂલ શરીરોમાં સૂક્ષ્મ દેહ અંતર્ગત રૂપે રહે છે અને [illegible]
[illegible] એ [illegible] સૂક્ષ્મ દેહ [illegible]
શક્તિનું ઉદ્દીપન કરીને સૂક્ષ્મ વાસનાઓ અને સૂક્ષ્મ
પ્રકટ કરે છે. [illegible]
આ વાસનાઓને અને આ દેહને [illegible] પોષે છે. [illegible]
[illegible] સૂક્ષ્મ જ્ઞાન તે સૂક્ષ્મ શરીરનું [illegible]
તે [illegible] સ્થૂલ [illegible] પછી બાહ્ય સંસ્કારો [illegible]
[illegible] જ્ઞાનની પેઠે [illegible]
[illegible] સૂક્ષ્મ શરીરમાં પ્રકટ કરે છે. [illegible]

अथातो ब्रह्म जिज्ञासा

ધર્મ જિજ્ઞાસા, અથાતો કર્મ જિજ્ઞાસા [illegible]
કરેલા સર્વ જિજ્ઞાસાઓને આવા [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible]
અને તેના ભોગથી [illegible] વગેરે [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible]
થાય છે. [illegible]
[illegible]
સૂક્ષ્મ જ્ઞાનથી પોષણ થાય છે. [illegible]
[illegible] સ્થૂલ [illegible]
[illegible] સ્થૂલ કામનાં [illegible] કરે છે [illegible]
[illegible] સ્થૂલ કામનાં [illegible]

આ સૂક્ષ્મ દેહની સૂક્ષ્મ વાસનાઓ [illegible] ના સ્વરૂપે
થાય છે. જે દેહધારીઓ સ્થૂળ જગતમાં [illegible] આસક્ત
જીવન ગાળે છે તેમનામાં વિષય, વાસના, આદિ
સૂક્ષ્મ દેહ દ્વારા બંધાઈ હોય છે તેમનામાં આવા સૂક્ષ્મ
વાસનાઓ પ્રગટ થાય છે. આ સૂક્ષ્મ દેહની ભોગવાસનાઓ
[illegible] તેને પુરુષ [illegible] સાધના કરે છે ત્યારે [illegible]
[illegible] પુરુષની જેવું
[illegible]
જે દૂર કરે છે તે આવી ભૂમિકા ઓળંગી જાય છે.
[illegible] જે [illegible] ઘણામાં ઘણાં ઘણાં
[illegible] થાય [illegible]
[illegible] સાધના થાય છે ત્યાં ત્યાં [illegible]
[illegible] તેની ભૂમિ [illegible]

[illegible] — આવાં દૃષ્ટાંત આપો
[illegible] — [illegible] [illegible] ની [illegible]
[illegible] ભૂમિમાં [illegible]
[illegible] — [illegible] ભૂમિ [illegible]
[illegible] ત્યાં જે ભૂમિ [illegible]
[illegible] સાધના [illegible] ભૂમિકા
[illegible]
[illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] થાય છે.
[illegible] સૂક્ષ્મ શરીર સૂક્ષ્મ દેહને [illegible]
[illegible] સૂક્ષ્મ [illegible]
સ્થૂળદેહમાંઓમાં [illegible] [illegible]
[illegible] પ્રવેશ કરતાં હોય, [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] હોય,
[illegible] [illegible] રહે છે. તેથી જ
[illegible] આવાં સ્થૂળ સંગત [illegible] વાસના રહે છે. તેથી જ
રીતે સૂક્ષ્મ દેહ સ્થૂળ શરીરોમાં [illegible] તેના સાધનાઓ
[illegible] [illegible]
વાસના રહે છે. [illegible] સ્થૂળ શરીર [illegible]
સૂક્ષ્મદેહ અને સૂક્ષ્મલોક [illegible] [illegible] [illegible]

"શુદ્ધિરપિ ગહનો જીવનવિધિઃ" કહી [illegible]

તે અને [illegible] મહાન પચવાં પચાવાં [illegible]

[illegible]

[illegible] હૃદયમાં [illegible]

[illegible] હૃદયથી સાંભળ્યું [illegible]

છે ને [illegible]

[illegible] છે. [illegible]

ના [illegible]

[illegible] હતી. [illegible]

સ્થૂળ [illegible] હૃદયમાં [illegible]

[illegible] છે, [illegible]

છે તેમ તેમ [illegible]

[illegible] છે,

[illegible] કરે છે અને [illegible]

[illegible] કરી [illegible] અને [illegible]

[illegible] કરે છે, [illegible] શરીરને

[illegible] છે અને [illegible] છે,

[illegible]

[illegible] છે તેમ તેમ [illegible]

[illegible] છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

---

१. इति [illegible]
अनुगत[illegible] दुर्वचस्त्वं ।
[illegible]
[illegible]

જાણી શકે છે, ~~[illegible]~~ સૂક્ષ્મતામાં સ્થૂળ રહે છે, સ્થૂળ-
વસ્તુમાં સૂક્ષ્મતા રહી છે, કારણ કે સ્થૂળ નાશ થતાં પણ
~~[illegible]~~ એનાં આવરણનો નાશ કરે છે, ~~[illegible]~~ [illegible]
કારણ નથી તેમ જ શરીરના સંસ્કારો પરિણામ
પામે છે, તેથી તેનો ~~[illegible]~~ રસ નહિ રહેતાં [illegible]
એવું સૂક્ષ્મતત્ત્વની જાગૃતિનું ભાન છે. સૂક્ષ્મ શરીર રહેવાનું
કારણની ~~[illegible]~~ સૂક્ષ્મતાની સાધના થાય નહિ ત્યાંસુધી
સંભવતા છે. ~~[illegible]~~ આ સૂક્ષ્મ ભોગનો અનાદિ નથી
પણ રહેવાનો ~~[illegible]~~ ચાલુ રહે છે. આ કારણે દેહ ~~[illegible]~~
ભોગવી દેહનું નહિ પણ તેના ભાગ્યનું બનાવો બનાવે છે.
~~[illegible]~~ દેહમાં જેમ ~~[illegible]~~ તેમ જ સંસ્કારો ~~[illegible]~~
સ્થૂળ આધાર રૂપ છે તેમ સૂક્ષ્મ કારણો જ તેના ભોગનો
આધાર રૂપ છે, દેહ જ વાસનાનો આધાર રૂપ છે,
અને ભોગ અને શરીરનો આધાર રૂપ છે. આ [illegible]
પરમાત્માની કૃપાથી આ અધ્યાત્મના અભ્યાસમાં જોવાનું મળે છે
કે સૂક્ષ્મ શરીરના [illegible] આત્માના પરમાત્માનો [illegible]
આત્માનું જ્ઞાન થતાં ~~[illegible]~~ જાગૃત થાય છે, અને
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ તેનામાં [illegible] થાય છે, તેમ સૂક્ષ્મ
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ તેનામાં [illegible] થાય છે, તેમ સૂક્ષ્મ
શરીરના અનુભવનો પરમાત્માનું [illegible] [illegible] [illegible] થાય છે.
આત્માનાં ~~[illegible]~~ અનુભવ [illegible]
આત્મ~~[illegible]~~નો અનુભવ આત્માનું શરીરવિયોગ ~~[illegible]~~ પછી જ
જોવું જ નથી પણ સ્થૂળ શરીરવિયોગ પછી [illegible]
શકતું કારણ થઈ જાય છે પણ સૂક્ષ્મ શરીર ~~[illegible]~~ [illegible]
પણ પૂર્વવત્ ભોગ પામી શકે છે, ~~[illegible]~~ કારણ કે સ્થૂળ
શરીરની અપેક્ષા નથી. તેનાં દૃષ્ટાંત એવાં હોય તો [illegible]

સ્થૂળ શરીરને [illegible] સાથે મેળ છે ને સૂક્ષ્મ[illegible]ને સ્થૂળ વિયોગ છે. છતાં હું તો કે [illegible] સૂક્ષ્મ પ્રતિ [illegible] વિચાર [illegible] પછી [illegible] પણ [illegible] પછી [illegible] [illegible] વિયોગમાં, [illegible] વિના, [illegible] છે.

સુશી૦— [illegible], [illegible] પણ સૂક્ષ્મ છે

કૃ૦— [illegible] ને [illegible] [illegible] રહી છે તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્થૂળ શરીરને રાખી સૂક્ષ્મને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

સુશી૦— હું [illegible] છું.

કૃ૦— [illegible] વિયોગ છે ત્યાં [illegible].

સુશી૦— સ્થૂળ [illegible] સંબંધમાં રાખી સૂક્ષ્મ [illegible] [illegible] છે ને [illegible] છે.

કૃ૦— સ્થૂળ [illegible] હું [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] [illegible] [illegible] છું.

સુશી૦— [illegible], [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ને [illegible] [illegible] છે. આકૃતિર્ગુણાન્ કથયતિ ॥

૬૧૩

કુમુદ — હોય નહિ શું કે ન હોય નહિ શું?

મોહના — એમ કેમ કહેવાય? તમ નિયામીં સહેજ કઇ
જૂઠ ફેલાવે તો તમને પણ કહેવાણે કે અમારું.
પણ કહેવાણ.

કુમુદ — ના તો કહેવાણ ન કરવામાં તો અધિકાર છુટતા
એવા કેંદ્ર કારણે ક્યાંય હોય?

મોહના — રાજનીતિ તો એવી પણ વિચારસરણી છું
ના ગણ ગઈ. શિવજીના, ~~[illegible]~~ અનુભવમાં
અંદરથી [illegible] મોહનાની ~~[illegible]~~ [illegible] કરતા ગયા એ હતી ને ગા.

શિવજીના ગાવા લાગી.

× "બનુ..ગુમ..ન..નથી..રે, મોરલીઆં! હું બનુ
બાંસરીઆં! હું બનુ..ગુ..મ..ન..નથી રે! [illegible]
મેં કેતાંના આવતી મોહિની! તે મેરી [illegible] હતી! [illegible]
[illegible] તેની અલ ફેંઈ લાવે, હું [illegible]!
[illegible] ના કુમુદ લાગ તે; કર સંગત સહીને!
મોરલી.

મોહના — સહેલી, ત [illegible] કુમ [illegible]
મોરલા ધી તની આપની મોટ [illegible] તેના
[illegible] ગા.

[illegible] — કાલ બાંસુરીને [illegible] ગમાઈ હતી તે પણ આ.

શિવજી — × "બાંસુ..ન..ન..ન..ર..રી,
બાંસુ..ન..ન..ન..ર..રી
[illegible]

1 [illegible]

[illegible]. ૨૦

421

"સુરવર મોહ્યા મોટા, મુનિવર મોહ્યા,
"મોહ્યા મોહ્યા ગન્ધર્વ નારીઓ! ભજો૦ (લાલજીવાળા)
"ભોગી રે કીધા ગાઈ [illegible]
"પ્રાણીઓ શા બાપડાં ચાર! ભજો૦ (લાલજીવાળા)
"ભાગે રે કીધા --- ગાંધર્વ રે ભાગી,
"ઘણુંયે તપ ગાયો વાર! ભજો૦ (લાલજીવાળા)
"સૂરદાસ પ્રભુ ભજો સુજાણ ભલું,
"હિરદે રહ્યો એ મહારાજ બાપડાં વાર! ભજો૦ (લાલજીવાળા)

મોંઘી૦ — ~~[illegible]~~ મહારાજનો હાથમાં ભલું ~~[illegible]~~ મેં મુખે લીધી [illegible] બોલી વાતનો આવડું [illegible] આપે છે તો [illegible] બની [illegible] હતો." નાગરચંદ્ર બિના ~~[illegible]~~ દાખીને વાતની હૃદયમાં — ~~[illegible]~~ કોણ કોણ કેવું કેવું [illegible] બની કરે?" [illegible]

કુંદ — મને તો [illegible] નથી ત્યાં [illegible] વાત શી?

મોંઘી૦ — આ મારો મનના ગુજરાતનો [illegible] ગર્વ આજે રચ્યા [illegible] [illegible] બીજે [illegible] આ [illegible] [illegible] છે તેના [illegible] [illegible] આપણા નહીં? હું ત્યારે [illegible] તેના [illegible] [illegible] કરી શકશે?

કુંદ — આ કહ્યું બાપ [illegible] [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ આદેશ ના છે.

[illegible] ૬૧૫

સુંદરી — તું હવે મુગ્ધ છે. ~~[illegible]~~ પણ હું તારો
કે તેણે શોધ કરી આપીશ. તારું સ્થૂલ શરીર ~~[illegible]~~ તારે
તેને વશ રાખવું હોય તેને વશ રાખજે, પણ સૂક્ષ્મ
✓ શરીર સૂક્ષ્મ કામના સ્વામીને વશ કરવું પડશે. ~~[illegible]~~ કે
પછી તે તને સ્વતંત્ર રાખે કે [illegible] [illegible]
કે તને આત્મવંચના રાખે તો તેના ઉપયોગ [illegible] [illegible]
આમાં તને કાંઈ બાધ નથી. સુંદરી, તારે [illegible]
હોય કે નૃત્ય કરવું હોય કે ગાયન કરવું હોય કે કાંઈ
જુદું હોય તે તૈયાર કરી રાખજે. તારો ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] તું [illegible] [illegible], તને હું [illegible] [illegible]
તો સાથે તને [illegible] લઈ જઈશ કે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ તને [illegible]
[illegible] ત્યાં તારું [illegible] કે [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] કે [illegible] હૃદય તારે માટે
[illegible] [illegible]. માટે [illegible] આપું છું તેમાં [illegible]
દેજે.

સુંદરી ~~[illegible]~~ ઊઠી બહાર ગઈ.
[illegible] તેણે પાછું જોઈ ઊઠી
[illegible] ~~[illegible]~~. [illegible] [illegible].

[illegible] કે [illegible] [illegible] [illegible]

१ " रतिसुखसारे गतमभिसारे मदनमनोहरवेशम् ।
न कुरु नितम्बिनि गमनविलम्बनमनुसर
तं हृदयेशम् ॥

૧. રતિસુખના ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]!
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]!

धीरसमीरे यमुनातीरे वसति वने वनमाली

गोपी [illegible] चंचलकर[illegible] शाली।

"[illegible] ટુકુરાણીમૈયા, સ્વદેશ[illegible], [illegible] માટે આવા [illegible] [illegible] [illegible] મા તે ત્યારે [illegible] બોલશે."

"સંદૂકવાળી મૈયા, સ્વદેશ પ્રીતિ માટે — [illegible] [illegible] કે [illegible] શું નથી — " [illegible]

કૃષ્ણ બોલ્યા છો.

મોહન — સંદૂકવાળા તો [illegible]. ત્યારે શું મને [illegible] છે કે, એ તો [illegible] નથી, તો [illegible] બોલાવે છે?

કૃષ્ણ [illegible] બોલ્યા: "[illegible], [illegible] મોહન મૈયા. શું સંદૂકવાળા મૈયા, મને [illegible] કરે છે?"

મોહન — સંદૂકવાળા [illegible] [illegible] [illegible] ત્યારે [illegible] કરશે ત્યારે [illegible] શું તે [illegible]?

[illegible] શું [illegible] કર્યું [illegible].

કૃષ્ણ — શું સંદૂકવાળા મૈયા [illegible] બોલાવો શું?

મોહન — હું સાંભળું છું તો.

કૃષ્ણ — કોણ હતી?

કૃષ્ણ — [illegible] [illegible] મળી [illegible],

મોહન — રાતે [illegible] [illegible] [illegible] સંદૂકવાળી [illegible]

[illegible]

સાંભળી એવો યોગ ~~[illegible]~~ કરી ~~[illegible]~~ પણ વિધિપૂર્વક ભર્યું અને પરીરાજકુમારે અંગારા રાક્ષસ ગુસ્સામાં ધમકી પણ આપી દીધી ~~[illegible]~~ એટલે યોગના વિદ્યાધરીએ તે સુરક્ષાબળને દૂર કરી છે. તે યોગના પ્રભાવે સુરક્ષાબળ નક્ષત્રચક્રમાં રોકાયેલા આવ્યાં નહીં.

કુંદનના મુખ ઉપર ~~[illegible]~~ ચિંતા આવી. "આ શું કર્યું તમે? મોહન- ગુંજારવો ભર્યો. "આ શું કર્યું ભર્યું? મોહન- ગુંજારવો જગાવ્યો. "આ હું ક્યું ભર્યું! મોહન- ગુંજારવો ભગાવો. "આ શું કર્યું તમે? મોહન-

ગુંજારવો ભગાવો. "આ હું કર્યું ભર્યું? મોહન- સૈન્ય, હવે ~~[illegible]~~ આ પરિશ્રમ કરશે નહીં ઉતારવાને મારે બનાવો. મેં ~~[illegible]~~ નક્ષત્રચક્રમાં દરેક મારે બનાવ્યો. મેં ~~[illegible]~~ નક્ષત્રચક્રમાં દરેક". કુંદન- હવે તેને બહાર મારે નથી નહીં મળવું."

મોહન- "સુરક્ષાબળને આ દરબાર રાજ્યમાં તો શા અધિકાર છે?

કુંદન- મારે પતિ નથી કહું.

મોહન- અરે દાનવીરમાલિની! હું શું એમ માનું છું કે ~~[illegible]~~ પોતાના કુંદને અને ~~[illegible]~~ સ્વર્ગના અતિથિઓને મહેલમાં લાવ્યા, ~~[illegible]~~ અંગારા ઉપર ચાલવાની વાત કરવી, ત્યારે ઉભેલી પ્રીતિને લઈ, સુરક્ષાબળ જેવાં વિરલ અસુરની વિદ્યાધરીયાથી રાજ અંગીકાર કર્યાં હશે - બીજાં હશે - એ સર્વ તને ~~[illegible]~~ પતિત કરવાને માટે! ~~[illegible]~~ ત્યારે હું ત્યારે કર્યાં અને ~~[illegible]~~ તેને પોતાને ઘેર તે ~~[illegible]~~ હું ત્યારે કર્યાં એટલે જાણે છે અને એટલા દાખલ છે. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ આટલા દિવસ ~~[illegible]~~ તો મહત્વ અધિકારનું

લોકોને એવા [illegible] ધર્મ વિષ્ણુ ભગવાને, જે કાર્ય
દર્શાવ્યાં છે, અને જેઓના સ્થૂળ બાહુ(?) કર્યું છે કે પરમ
પવિત્ર વિષ્ણુ ભગવાન પાસે [illegible] એ ભક્તવત્સલના
હૃદયમાં કંઈ પણ [illegible] નો [illegible] તેને
પવિત્ર જ માની લે એમ છે. એ ભક્તવત્સલ તેને
અધિપતિ માની રજ પણ [illegible] એને [illegible]
[illegible] છે તેમ તેવા [illegible] [illegible]

વિષ્ણુ — મહેશ્વર(?), બ્રહ્મા, [illegible] [illegible]
સ્થૂળ સૂક્ષ્મ કારણ શરીરમાંનું [illegible] [illegible] કરી [illegible]
અધિકાર કરવાનું [illegible] એવો જ [illegible] [illegible].

રુદ્ર — તેને [illegible] [illegible] [illegible] પૂર્ણ છે
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
છે, તેની પવિત્ર [illegible] [illegible] કરે. [illegible] તેમ
— તેને આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે તેને [illegible] [illegible]
[illegible] જ તેઈ રુદ્ર [illegible] [illegible] છે
[illegible] કરે.

[illegible] — [illegible] જ સ્થૂળ શરીરને એ જ રુદ્ર
[illegible] અને [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] શરીરને [illegible]
[illegible] કરે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
કંઈ [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે અને [illegible] તેમના [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

કહેવું છે તે સાંભળ.

१ "रञ्जिता न कति ते निषेविता ~~[illegible]~~
नाग्निषौ बत चकोरचन्द्रिका ।
कल्पमिन्दुहृदये निपीयते
क्र૩૩૦ दारुणेन तमसा बलीयसा ॥

વળી બીજું કહું છું કે

२ "यस्योदयेनैव दिशां प्रसादस्
तापापनोदोऽपि जगत्त्रयस्य ।
चकोरचन्चुप्रपारणे तु
चन्द्रस्य तस्यास्ति कियान् प्रयासः ॥

પ્ર. ૨૧

"સુંદરી, આ આકાશના સુધાકરનું અવલોકન કર [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] સ્થૂલ શરીર પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરે છે, પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સ્થૂલ શરીરને [illegible] કરે છે.
છે તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

૧. [illegible]

[illegible]

બિન્દુ – [illegible]. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"હવે તો વિધિ!"

"[illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"[illegible]."

પ્રકરણ ૨૩.

[illegible]

"The same love that tempts us into sin,
"If it be true love, works out its redemption!"

Tennyson's Idylls of Kings

[illegible] p. 101. Quote + [illegible]

[illegible]

Very [illegible] [illegible] of [illegible]
[illegible] & the [illegible] of [illegible]
[illegible]

p. 1[illegible]

[illegible]

[illegible] for [illegible] = [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] [illegible] (independent of [illegible]
(by marriage of love
on the [illegible] of all [illegible]
by [illegible] e.g. [illegible]

[illegible] (?) ...
to [illegible]
[illegible] from the
[illegible]

[illegible] — [illegible] of [illegible] one 2 of [illegible]

[illegible] [illegible] Lord.

[illegible] (independent of [illegible]

[illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] = [illegible]
Solution = [illegible]
Call from Lord = [illegible]
our Lord [illegible]

M.V. 9 [illegible]

"Where is the man who has the power and skill
"To stem the torrent of a woman's will?
"For if she will, she will, you may depend on't;
"And if she won't, she won't, and there's an end on't."

— Anonymous.

"The reason firm, the temperate will,
Endurance, ~~strength,~~ ~~foresight, skill~~
"Endurance, foresight, strength, and skill;
"A perfect woman, nobly planned,
"To warn, to comfort, and command;"

Wordsworth

* [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ફુટ [illegible]

[illegible]

---

* [illegible]

સતી તેનાં ઈંગિતે તેમ આકૃતિનાં વિલાસવાળી
એવા નહિ પશ્ચિમાંથી ઉતરાવ્યા. પશ્ચિમના રસગ્રાહકતા
~~[illegible]~~ આત્માનો ~~[illegible]~~ મોહિતજ અને તેનાં. ~~[illegible]~~
વર્ણનાત્મકતાએ તે ભાવના માધુર્યમાં ~~[illegible]~~ અદ્ભુત રીતે
ઉતાર્યાં. કુદરત, ~~[illegible]~~ સૌન્દર્ય, ~~[illegible]~~, આકાશ, ઋતુઓ,
વિહંગમ, પ્રાણીઓ, આદિ અનેક સ્થૂળ ~~[illegible]~~ સ્વરૂપનું
~~[illegible]~~ આદિ
અનેક વસ્તુઓ વર્ણનાત્મકતામાંથી ભાવ લઈ અને
માધુર્યમાં તેના રંગ લાગવા લાગ્યા. અહીં
કાલિદાસની રસભાવનાએ અને કુદરતનું ~~[illegible]~~
ગીત ગવાયું ~~[illegible]~~ તેના અર્થમાત્રથી તો ~~[illegible]~~ સૌ
સર્વ વિચારો ફરતાં ફરતાં તે પૂર્ણ અનુભવે પહોંચ્યાં.

પણ આ મધુર ફોરમ ફેલાવનારી કે મધુરી
તે કુદરત! રસભાવના ગુણ આપનાર કુદરત ફૂલની સુગંધ
માનવકુદરતે ભરી ભરી, અને પણ ભરેલા ગુણ આપનાર
અંતર સ્થાને ક્યાં આવતી મધુરીના ફૂલો કુદરત
આંખે ઝીલતી ત્યાં આવતી મધુરીના ફૂલો કુદરત
ભાવ નથી? આવાં દુઃખને શું વિરલ ઘણાં ઓછાં
દેખે છે પણ ~~[illegible]~~ આંસુ આપે —કાલિ:
તે છાયામાંની રેખાઓ તે કુદરતની જ છે — ત્યાં.
સૈવ પુરાણાવિત્રમાતૈના હૈ તે રસાતિશયિની
સ્વરૂપ છાયાને આંસુભીનાં ગમાતાં એટલા
જ દિવસ હૈયે તેનાં એના ફૂલો હું આવી
ભાવનાએ! પણ ફૂલના ગીતોમાં તો નકુરી ~~[illegible]~~ મારા
હૈયા જ ફૂલોને છે અને તે ~~[illegible]~~ મારી રહું દુઃખમાં દુઃખ-
માંહેના રસ તો બીજા કોઈ દુઃખમાં હશે?

* ~~[illegible]~~

M.V. 2-40

"અરેરે! મેં એને બંદૂકે ઠાર કરાવ્યો! [illegible]
"એ હાથમાં હતી તે [illegible] મારે ભાગે! — મેં જ નાખ્યો?
"મેં જ નાખ્યો. હરિ! હરિ! [illegible] હું આવ્યો
"કે એને અફીણથી બંદૂકે ઠાર કર્યું! હું તો એ
"ખિસ્સામાં નાખીને ફરવા લાગ્યો! એને હવે સૌભાગ્ય-
"ચિહ્ન વિનાનું કાપડું રહ્યું! એને તો [illegible] આવ્યું
"[illegible] પણ નહીં હોય! [illegible] — એ સ્વરૂપ એને આવતી
"તો એને [illegible] ફરવું દુઃખ પડશે? — [illegible] તે
"નહીં નિભાવે. તો એ દુઃખ જ હોય તો હું એને [illegible]
"ગુલાબસિંહને એ પોતાની [illegible] આપવી
"[illegible] આગળ [illegible] પોતાની [illegible] લઈને
"[illegible] આગળ [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] આગળ [illegible] આવે [illegible] દુઃખ દેનાર
"[illegible] "ભલા, તમે આવું દુઃખ [illegible]" [illegible] પણ
"[illegible] [illegible] કરે છે." [illegible]
"[illegible] તમે [illegible] [illegible]
"[illegible] ગુલાબસિંહ પાસે આવીને [illegible] કર્યો!
"ગુલાબસિંહ પાસે [illegible] [illegible]
"તે [illegible] દુઃખ દુઃખને [illegible] નહીં તે [illegible]
"એ મેં [illegible] [illegible] [illegible] દુઃખ [illegible]
"તો પાસે [illegible]! [illegible] [illegible]! — પણ
"[illegible]! એ જ હવે [illegible] [illegible]
"[illegible] તે દુઃખ [illegible]?" — [illegible]
"[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] એને આ [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible]

"લટકે છે — હું તો જોઉં છું —" પણ તમ કહો તેવાં હતાં
"નહીં."

તે સાંકળ ચંદરવાને બાંધી હતી અને હાલે તેને
પાણી બતાવનાર અંકિત કરી બાંધી ન હતી તે જુવા-
ળિયે ઉપર પાણી આવ્યા હતા. પોતાના પગની લીંટીને
છે, પોતાના પગની ગતિ નચાવે છે, અને
પોતાની અને ચંદરવાની વચલી તે અંકુશની પોતાની
તે પગે બાંધે ચંદરવું બાંધવાં સાંકળ
અંકિત તેણે પાણી પર્યંત ઉપર આવ્યો હતો અને
બાંધીને ચંદરવાનું નામ અને રહેલા મદદ કરી મિત્ર ના
અંકિત મિત્ર દેવ એમ નહીં જોવા સમાચાર
સ્થાની ચંદ્રની તેણે કરેલા હતા. ઘર. પાંચ દિવસ પછી
વાત લાગી પડવા તે પછી એક માર્ગ
ઉપાડી જોવા માર્ગ અર્થ કરવાથી. ચંદરવાના
માં સાથ વિચારણ કહે કે અને એની આપ તો
માં સાથ વિચારણ કહે તે વિચારમાં તે
સાથ. તીક કહે. વિચારમાં તે વિચારમાં બીજા
દીવાન "કુમારના લાગેલા ચહેરાના અને વાત
ગામમાં લાવ કહે. કુંવર બોલાવ્યા વાતમાં અને
ઉપર તેની રીતે હતી તેમાં વાતનું આવેલું કરી
હતાં. ઉપરના વડની ડાબાથી લટકતી હતી તેના
ઉપર એની દૃષ્ટિ ઠરી. અને આંખ પાસે પડેલાં તે આ
પુસ્તકો ઉપર એની દૃષ્ટિ ગઈ. ઉઠ્યો તે જોઈ રહ્યો.

આવેલ-ખરી પુસ્તકોમાળાનાં સર્વ પુસ્તકો
…ની સંગ્રહ એની દૃષ્ટિને સ્વાધીન કરી
દેવામાં આવ્યાં હતાં. અલંકારશાસ્ત્રના ગ્રંથોમાં સર્વ
… સૌંદર્ય આસ્વાદ વિદ્વાનોનાં દીવાનાં …

અને સંસાર જ્યારે એમ માને છે કે શિક્ષકોનો મોટો ભાગ
માત્ર વાંચવા સાંભળવાનો છે અને આ દુનિયામાં ચાલવાનો
નથી, ત્યારે આ યોગીઓ તો ~~એમ~~ સ્વતન્ત્રતાથી જેનું
[illegible] [illegible] [illegible] ને [illegible] અને જે કોઈ શિક્ષક એના-
[illegible] તેના [illegible] [illegible] ચાલતા. પણ ~~[illegible]~~
સંસારમાં શિક્ષકોનો માત્ર પ્રાચીન શિક્ષણનો વહીવટ
ક્યાં છે; અને તેમાંથી અનુકૂળ વહીવટને સ્વીકારી, પ્રતિકૂળ
વહીવટનો દુનિયાને નામે ત્યાગ કરવાનો અને જે
ત્યાગના વિષયમાં સંસારના આધ્યાત્મિક મનુષ્યોના
સ્વતન્ત્ર આચાર પાળવાનો, માટે ~~[illegible]~~ લોકસંગ્રહ-
~~[illegible]~~ આ શિક્ષકનો આધ્યાત્મિક ગણો છે અને
ને ~~[illegible]~~ અધ્યાત્મ માટે અવકાશ રહે છે; ત્યારે આ
યોગીઓનો સંસારે પ્રાચીન કાળથી એવો જ [illegible] કે
ને વહીવટી શિક્ષકો અને તેનો વહીવટ ત્યાંથી છે તે
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ને આધ્યાત્મિક [illegible] દૃષ્ટિ રાખી,
~~[illegible]~~ પ્રસંગે પ્રસંગે વહીવટ [illegible] [illegible] કરી,
[illegible] [illegible] પ્રવાહની [illegible]
[illegible] - [illegible] - ના [illegible] ઉપર આપવા
શિક્ષકો અને વહીવટને ~~[illegible]~~ ઉપર ~~[illegible]~~ના [illegible]
અને એ [illegible] ઉપર [illegible]
ને કોઈ શિક્ષકશિક્ષણ આપે તે સંપૂર્ણ કરવાથી [illegible] આવે
~~[illegible]~~ વહીવટના સંપ્રદાયનું કાયમ પણ આ [illegible] છે.
~~[illegible]~~ અને આ પ્રમાણે જ [illegible] વાંચવામાં પણ
~~[illegible]~~ [illegible] રહી [illegible] આચાર [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] રહી, એ [illegible] [illegible] વાંચવામાં, એને [illegible] રહી.

ગઈ કાલ [illegible] વિશ્વદર્શન [illegible] જેણે મદના વિરોધ કરવા માટે હતા તેની સાથે એ પણ ગયો હતો, અને પરિસ્થિતિમાં તે વિશ્વરૂપની મોહમાયા આ દેશને માટે અપૂર્વ લાગી અને પશ્ચાત્ય દેશોમાં ભવ્યરીતે લાગી, પણ અનુભવનાની "કાળી કંડાર"માં હવે પડ્યા એ પણ સાંભળ્યા લાગ્યું કે આ દેશના સૌભાગ્યકાળમાં આર્યજનસમૂહના અવશેષ પણ કંઈક બાકી જ હશે. એ કાળનું ચિત્ર આ કાળની સાથે સરખાવતાં એના હૃદયમાં આપણી કાવ્યના ભાવિકો વિવેકિને માટે કેટલુંક [illegible] પામ્યો અને માટે ભાવિકજ પ્રશ્ન કર્યું [illegible] દેશોમાં

"કેટલી વિવિધતા! [illegible] તેમાં આવા
"આ હિમાલય રસ્તાઓ અને પર્વતો [illegible]
"કેટલી આધ્યાત્મિકતા છે! [illegible]
"પણ કેમ ન હોય કે અવતારમૂર્તિ [illegible] ગયા
"સાધુઓની સાથે આધ્યાત્મિક [illegible] રહેલા છે [illegible]
"અવશેષો આ વિશાળ દેશોમાં અપનાવાઈ [illegible]
"[illegible] આ [illegible] સરળ ચિત્તનાં [illegible]
"અને વૈરાગ્ય, આ સાધુઓનાં [illegible] ઉપરાંત
"અને [illegible] રસોડું — એ સર્વ [illegible] આ
"પામનાર સાધુઓની સાધુતાને કે [illegible] શી રીતે આવતી હશે?
"[illegible] વિશાળ [illegible]
"અને તે [illegible] આ [illegible] પડ્યો
"[illegible] વિરુદ્ધ કરીને [illegible] એમાં [illegible]

"હું આ [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible]

"[illegible] પાસેથી [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] કુદરતી [illegible] [illegible]

[illegible] ૧ "જેલ" અને "પોલિસ" [illegible]

[illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ન [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible]

1 The jail and the Police

"[illegible]

"[illegible] નથી [illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"[illegible] અને [illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"નથી અને [illegible]

"[illegible]

"[illegible]

"શું આ કિરણની અવનિના કાળમાં ન આવી શકે?
"[illegible] પ્રત્યક્ષ અંતરમાં એ કિરણોનાં આશ્રય
"રૂપ અને વિશ્વરૂપ [illegible] છે — એવાં સિદ્ધાંતો અને
"રાજપુત્રાણી સ્વદેશી આચારવિચારમાં પણ ચતુરાણી
"[illegible] રહ્યું છે અને તેમના દેશમાં તેમનામાં
"વિશ્વાસ રાખી રહ્યું છે. આજે પરદેશી વિચાર મોહિત
"ગાળામાં સિદ્ધાંત દેશોમાં ઊંચે અને પરદેશી
"રાજપુત્રાણીની ચતુરતા ઉપર આ દેશ શી રીતે અટકે
"રહેવાનો [illegible] હતો? ક્યાં રૂઢિ દેશમાં આવા અટકે
"[illegible] સિદ્ધાંત પાછે અને [illegible] અટકે
"ગાળામાં પ્રચાર સિદ્ધાંતો અને રાજપુત્રાણીઓના
"સ્વરૂપ રહ્યું — પોતાની શક્તિથી, [illegible] અને
"અત્યારથી [illegible] લોકોની ચતુરાઈ [illegible] છે.
"આ રૂઢિ [illegible] દેશોત્કર્ષની વાત [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી [illegible]
"[illegible] [illegible] વિશ્વાસ [illegible] [illegible]
"એ [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] નથી અને [illegible] [illegible]
"તે એ [illegible] [illegible] મારા સિદ્ધાંત [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"નથી અને પરાધીનતા [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] એ [illegible] [illegible]?
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"आमाकमहिपरिवृद्धिरतको सहते
"मौर्यं न दुर्बलतकः पदवीं मृगस्ते ॥

" No doubt, we of the new
"generation have done nothing to deserve
"the confidence of our uneducated country-
"men. We are only echoing voices that
"have come from the West! — our
"a foreign voice reflected by our hollow-vaulted
"brains and those that perceive it
"refuse to be led by it. We have
"never even as much as attempted to find
"out the wisdom of our ancestors, and yet we have
"condemned it unheard; and
"somewhere we have dubbed that wisdom with the
"name of folly, nowhere have we
"tried to recognise that wisdom. I think there
"is more common sense and sounder pa-
"triotism in the stubborn and wholesale
"refusal by our masses, to endure
"consider or even hear the latest
"fantasies of their seduced boys.
"When we shall have studied that ancient
"wisdom, the people will hear us, fol-
"low us, and even accept

"our theories of the follies of our best an-
"cestors. We shall then have deserved the
"confidence of the people."

"જે [illegible] [illegible] બધા સિદ્ધાંતો ઉપર નહીં
"ચાલીએ તો આ સમાજના રોગોનો ઇલાજ તો ક્યાંથી
"આપણાથી થઈ શકે? સંસારને શુદ્ધ કરવાને માટે એવો
"[illegible] કરવા, દરેક પોતાનું સંસારનું કામ, સારું કરવામાં
"વૈરાગ્ય, નિઃસ્વાર્થ [illegible] અને સાદાઈ [illegible] કરવાપણા-
"કરવાની વાસના, અને આ પુરુષો અને આ સંસ્કાર:
"એ સર્વ [illegible] માનવજાતિ પોતાનું શું શું કરવાપણું
"ન હોય શકે? [illegible] સંસારના અનિષ્ટોમાંથી ભાગી જવું
"દેવાના લાલચ — સંજય લાલચ — આ સાધુઓ [illegible]
"સંસારની [illegible] સાથે દૂર રહી પોતાનું પોતાનું કરવાપણું છે
"પોતાનું કરવાને માટે દૂર રહી [illegible] જાળવે છે. [illegible]
"પણ એ સંસારે ભરેલા છે તે આ [illegible] [illegible] [illegible]
"[illegible], આ સાધુપુરુષો [illegible] ઉપર [illegible] એ ભાગે છે
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
"છે."

"એમના આચાર [illegible] [illegible] હોય એવાં સંસાર તેમના
"ઉપર બહુ શા માટે રાખ છે? તેમનાં [illegible] પવિત્ર
"[illegible] [illegible] [illegible] ઉપર લોકોને [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નથી, મઠ નથી તેમ
"[illegible] બહુ! છે. તેમને અભિમાન નથી, [illegible]
"સંસારીઓની સેવા કરવા [illegible] છે અને [illegible] [illegible]
"[illegible] [illegible] [illegible] ઉપર આવવું [illegible] [illegible] છે.

૬૨૩

"તેઓની શરીરયષ્ટિનો [illegible] પાતળી છે, ચહેરો પણ છે,
"વૈરાગ્યની ~~[illegible]~~ ઉદ્દ્ ભરેલ પણ છે, ~~[illegible]~~
"બોધ્ધકલ્યાણની ઘેલાની વિભૂતિ ભરી છે, અને ચેતની
"~~[illegible]~~ અને ઘણાકાળે જોવું ગમે ~~[illegible]~~ દર્શન-સમયમાં
"બોલે પણ છે." विनतमानमदा मुदिताशयाः — તે
"આ લોક જ છે." ~~[illegible] "[illegible]" [illegible]~~
"~~[illegible]~~ ?
"જો અધુરી [illegible] ના [illegible] તો આ [illegible]
સર્વ પુરુષાર્થ
"પરિવ્રાજિકાઓમાં તેમ પૂર્ણ શાંતિ મળશે અને તેઓના
"આત્મા મારું ~~[illegible]~~ પુરવાઈત્ય [illegible] [illegible]. મારી
"અને તેનો [illegible] [illegible] છે — [illegible] તે [illegible] રાખવો."
"[illegible] એ [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible]!"
"~~[illegible]~~ આ [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible]. પણ [illegible] [illegible] છે."
"જી મહારાજ, [illegible] [illegible] [illegible] દર્શન [illegible]
"મારાં દર્શન! શા માટે?"
"એ તો તેમના હૃદયમાં જ [illegible] તે [illegible]. [illegible]
"તે [illegible] છે". [illegible] [illegible] આ [illegible]
"તો પુછો તો ખરા!
"હું દેહને ઉચિત નથી."
" પરિવ્રાજિકા [illegible] મહતી [illegible] [illegible]
"તેમના હૃદયનો [illegible] [illegible] કોઈ [illegible] [illegible]
"નથી. તેમનો આત્મા સ્વરૂપ નથી અને [illegible] [illegible]
"તેમ ભિન્ન પુરુષરૂપ નથી. [illegible] [illegible] [illegible]

'અહીંના [illegible] નવીન [illegible] બંધન [illegible] માટે
"ઉચિત છે. જા મહારાજ, આપણી ઇન્દ્રિયના મંદિર [illegible]
"જ્યારે પ્રકૃતિ સ્વીકારે છે ત્યારે કોઈ પરમ કલ્યાણ
"[illegible] કાલિદાસ [illegible] સ્વીકારે છે અને તેમનો [illegible]
"પણ રઘુ ધર્મ અને સ્વાભાવિક જ હોય છે. ગુરુજી
"પાછો પણ એ આપણી ગતિ સ્વીકાર્ય છે."

[illegible] સાંભળી રહ્યો અને કંઈક. વિચારમાં પડી અંતે બોલ્યો. "વિકાસુરી..." "છું" તેમની આકૃતિ [illegible] જ "ગઈ છે": રાધેદાસ બહાર આવ્યો.

સુર૦— રાધેદાસજી, તમારી સાથે [illegible] કરવાનો અહીંના પાયનો [illegible] સત્કાર સિદ્ધિ શી છે!

રાધે૦— [illegible] ગુરુજી માટે જેવો આદર રાખો છો તેવો જ આ આપણા માટે રાખજો. મહારાજ, આપણા મનનો સંસ્કાર [illegible] કરી રાખ્યો છે.

"शिशुत्वं स्त्रैणं वा भवतु ननु वन्द्यासि जगतां
गुणाः पूजास्थानं गुणिषु न च लिङ्गं न च वयः।

સુર૦— એ અભિલાષ મને [illegible] અનુકૂળ છે.
[illegible] અભિલાષ કરવો.
આપ આગળ ચાલો ને [illegible] તેમને અભિલાષ [illegible] આવશે [illegible]
બે જણા આશ્રમ બહાર ગયા ત્યાં [illegible]

૧. મહારાજા [illegible]
[illegible]

ઇન્દુલાલ [illegible], [illegible] [illegible] ને [illegible] થઈ. [illegible] [illegible] [illegible] હતાં [illegible] [illegible] બોલ્યો:

"ઇન્દુલાલભૈયા, આ [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] માટે નથી [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] આ [illegible] મંગલમૂર્તિ મૈયા — [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]". [illegible] [illegible]

ઇન્દુલાલનું [illegible] [illegible] પવિત્રતા [illegible] [illegible] [illegible] હતાં. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] બોલ્યો: "મૈયા,

"अ[illegible] लोकैः [illegible] [illegible] रक्षिता नीयते।
"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] न [illegible]॥"

[illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible]? "આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે." "પવિત્ર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ઇન્દુલાલ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[illegible] — હું [illegible] [illegible] ન હું. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

---

૧. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

રાણીઓના નૈહર છૂટે ગયા ને ત્યાં ગયો. ~~[illegible]~~ ને ગયો [illegible] ત્યાં ફકીર તેના ઉપર દયા રાખી, ને પછી સુન્દરવાળીને ઈશ્વરભક્તિનું ઉપર દયા કરી. એ તેનું નામ રહ્યું હતું.

સુન્દ૦ — મહારાજ, હું આ વાતને જોઉં છું ને આ પ્રકારના ઉપર જોવો. મારે આશીર્વાદનામની ~~[illegible]~~ ગોખી કરવાની છે.

નિર્દયતા, સાહસ, પ્રીતિ, લજ્જા, અને કપટ ઓળખવાની ~~[illegible]~~ ઈશ્વરભક્તિ ને પ્રમાણે જોઈ અને નામનું પ્રમાણું નામ રહ્યું. સુન્દરવાળી પણ જોઈ.

સુન્દ૦ — મહારાજ, ઈશ્વરની ઉપર આપની કીર્તિ [illegible] સ્તુતિના દયાળુ છે ~~[illegible]~~ અમારી રીતિ છે; પણ હું તો નિત્ય પ્રદેશમાં જે વાતના પૂર્ણ- આપની કથા સાંભળવા આવ્યો છું.

રાજ૦ — આપની ડોશીના અવતારનાં વાતો શાંતિ [illegible] છે. એ તેના મારા પૂર્વજોની કથામાં ~~[illegible]~~ [illegible] મૈયા, એ આશાયની ~~[illegible]~~ ઈતિહાસ ગુપ્ત છે.

સુન્દ૦ — તમારે તે ગુપ્ત રાખવાની ઈચ્છા હોય પણ મને તો ~~[illegible]~~ તે ઈતિહાસના સાંભળવા કરવા કરેલા ઉદ્દારતા જણાય છે. [illegible]

~~[illegible]~~ રાજ૦ — એ ઠીક છે. તો હું મંદિરમાં [illegible]

કેવું છે.

નિ:શ્વાસ કરી સરસ્વતીચંદ્રે નેત્ર ઊંચું રાખી કહ્યું.

કુસુ૦ — એ મન્દિર તો નથી દેખું પણ ભાન દેખું છે. સરસ્વતીચંદ્ર, એ મન્દિરમાંના હૃદયની કુંચી લઈને હું આવી છું અને તમને હું તે સોંપવા ઈચ્છું.

સર૦ — એ કેમ બને? આપ એક રીતની વાર્તા કરતાં રહો અને હું બીજા રીતની વાર્તા કરતો રહીશ.

કુસુ૦ — આ ગિરિના તરુવૃક્ષમાં તે રીતે નામ કોતર્યું છે કે હૃદયનો કરાર તો કાલ તમને લાગી ગયો છે.

સર૦ — એ રીતરનું નામનિશાન જડતું છે.

કુસુ૦ — નથી તમારું નામ બદલ્યું તેમ જ આપણે બંધે મધુર રીતરે અને મધુરીનાં પાડ્યું છે. એ તમારું પણ ઉચિત નામ એ જ પાડ્યું છે.

સર૦ — તો આપ કહો છો તેમ જ કરીશું. હવે તો મારી એક વિનતિ સાંભળો. આપ જિજ્ઞાસા રાખો છો એ રીતરમાંનું મિત્ર હૃદય શાંત કરીશ અને મને જાણશો. એ રીતરનું નામ ભાગ્યવાન મહાશયનું કહીશ. આપ કૃપા કરી રહેજો તો સર્વ પ્રશ્નોનું સમાધાન

કુસુ૦ — તેનાથ મારાથી પણ વધુ છે.

M.V. 1-35 1/2

[illegible] ઘર ફરજિયાત [illegible] હું [illegible] કરવું.

શિ૦ — પણ, આપ આજ્ઞા કરશો તે હું [illegible],

માત્ર ગુરુ [illegible] ગુરુ [illegible]

[illegible] ધર્મ [illegible].

સદ્ગુ૦ — [illegible] તો [illegible] છે. [illegible]

[illegible]

[illegible] તો [illegible]

[illegible]

[illegible].

શિ૦ — તો આજ્ઞા કરો.

સદ્ગુ૦ — આપ આ આશ્રમમાં [illegible] રહો છો

[illegible]

આપ તો આપે [illegible].

શિ૦ — ગુરુની ઇચ્છા તે આજ્ઞા જ છે.

6-24

સદ્ગુ૦ — આપની ઇચ્છા હોય તો [illegible]

2636

G. 25

[illegible] જ [illegible] રહેવું.

શિ૦ — આ આશ્રમમાં હું ગુરુની [illegible]

ઇચ્છું છું — મારી ઇચ્છા [illegible] નથી.

સદ્ગુ૦ — [illegible] નથી. તો પણ [illegible].

શિ૦ — [illegible] તો તે [illegible] તે [illegible].

સદ્ગુ૦ — [illegible]

[illegible] દેવ.

વાસં૦ — મૈયા, તમે ઉતાવળ કરતા કેમ ~~[illegible]~~ દેવ-
પ્રકારે રામભદ્રભગવાનમૈયાને પ્રિયતરસુખીકરણે આવે છે તેમ
~~[illegible]~~ પ્રકારે ~~[illegible]~~ પ્રકારીને ~~[illegible]~~ આવડે
રામભદ્ર~~[illegible]~~ની માતા કેવાં રામભદ્રભગવાનમૈયા આમ દેખો.

રામ૦ — તેમાં તમે શું કહ્યું? [illegible],

૨॥

अयि कठोर यशः ~~[illegible]~~ किल ते प्रियं

सकुशलो नु रामस्य विडम्बना।

~~किमयशो ननु घोरमतः परं~~ ।

~~किमभवद्विपिने हरिणीदृशः~~

परगृहे किमभूद्

कथय नाथ कथं बत मन्यसे ॥

વૈદેહીસંગતા તેઓમાં ~~[illegible]~~ આનુષંગિક આકૃતિ હવે.
એવું ~~[illegible]~~ [illegible] ટેકવ તે સાંભળી રહ્યાં હતાં તે આ
સાંભળી ~~[illegible]~~ ઉડી [illegible] આવેશમાં પડી ફરી મન મન
બોલવા લાગ્યા.

" [illegible] આરોપ કરી તે સત્ય છે, [illegible] છે. ~~[illegible]~~
મૈયા, હવે તો મારે
~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] રહી
~~પડી [illegible] [illegible]~~

~~[illegible]~~

રામ૦ — તે આટલું પ્રાપ્ત કરાવો.
વૈદેહીસંગે આ સાંભળવું નહિ તે આવજ ~~[illegible]~~
તો ગયો.

---

૧. અરે કઠોર પુરુષ! ~~[illegible]~~ તને [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ? [illegible] [illegible]
[illegible] ! ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] ! [illegible] ! ~~[illegible]~~ [illegible]

१. "सुतनु हृदयात्प्रत्यादेशव्यलीकमपैतु ते
किमपि मनसः संमोहो मे तदा बलवानभूत्।
प्रबलतमसामेवंप्रायाः शुभेषु हि वृत्तयः
स्रजमपि शिरस्यन्धः क्षिप्तां धुनोत्यहिशङ्कया॥

" આ શબ્દો બોલી, દુષ્યંતરાજાએ ચરણે પડી, દુષ્યંતે ક્ષમા માગી. મૈયા, હું [illegible] ક્ષમા માગવાને લાયક છું, પણ તે ક્ષમાને માટે દુષ્યંતની યોગ્યતા હતી તેવી મારી નથી. મને ક્રોધનો વિચાર ન હતો, મારા મનને [illegible] ની વિસ્મૃતિ ન હતી, તેને મેં દુષ્યંત [illegible] [illegible] હજી [illegible] નથી. [illegible] [illegible] [illegible], સર્વ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ક્ષમા માગવાનો પણ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]. ક્ષમા [illegible] મારો અધિકાર નથી; છતાં આ [illegible] [illegible] [illegible] નથી. [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]: "[illegible], [illegible] છે.

---

૧. [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

આ કોમળ કુસુમ ~~ભેગ ભેગ~~ આશ્રિતજનોની આપત્તિ વહતું
~~ ... ~~ ન ગંભીર પણ ભારે છે
તે ~~ ... ~~ ભાગ્યા દુઃખોનો ભાર ~~ ... ~~ અનેક તરેહ ઉપાડી લે છે.
સ્વાભાવિક, એ તરંગો તરંગો ઉપરે અને પ્રિયજનના આવતા
આવે છે. એ માટે તને વિનવું છું.

સર૦ — તેની ઉદારતા જેમ જેમ આગળ વધે છે તેમ
તેમ મારી કુમુદના વધારે ને વધારે ઋણમાં આવું છું,
મારો દોષ ~~... વધારે વધારે ...~~ તેમને માટે
વધારે વધારે સ્પષ્ટ થાય છે, અને મારાં પ્રાયશ્ચિત્ત
વધારે વધારે દુર્લભ બને છે.

કુમુદ૦ — મહાત્મા! તમારાં એ મહાત્મ્ય મારી
મતિને ~~...~~ ઉત્તમ રીતે પ્રત્યક્ષ કરે છે અને માટેના
એ હુંના કુસુમના ~~...~~ ચીરા વધારે વધારે દારુણ દેવા માટે.
મૈયા, મારા પ્રાયશ્ચિ-

સર૦ — સુંદરિ! હરિ! હું શું કરું!
ત્ત ન કહેવાય.

અને આંખમાં વળી આંસુ ભરવા લાગ્યાં

કુમુદ૦ — ~~...~~ પ્રીતિના સ્વામી ... પ્રાયશ્ચિત્ત ... કર્યું
પ્રાયશ્ચિત્ત એ જ કે પ્રીતિપાત્ર જનના કુસુમને રહી હૈયું
અને એ કુસુમ પીને પ્રત્યક્ષ કરવા સારાં કર્યું.) હોય

સર૦ — તેના કુસુમમાં પવિત્ર સંસ્કાર જ છે — તેને બને મારી
આ સિદ્ધિ જ એ કુસુમની ~~...~~ પ્રીતિ દુઃખે. તો વિનવું છું

કુમુદ૦ — તે તેમજ છે કુસુમને ... છે તેનો. તો
કહેવાતો છે.

સર૦ — ~~...~~ આમાં શંકા નથી છે. એ કુસુમનું સ્વાભાવિક

(સ્થિતિ ચાલુ છે) ૬૨૦

ચંદ્રકા૦ — હવે તમારી પાછલી સ્થિતિ એક સખત
કરવા સ્વીકારો છો કે તમારા પોતાના હૃદયના ઉમળકાથી.

શરદ૦ — ગુરુજનો આદેશ છે કે મારે અવશ્યમેવ
સ્થિતિને અનુકૂળ રહેવું.

ચંદ્રકા૦ — તમારું હૃદય કેવું ઉદાર ઉદાત્ત છે તેનું મને
અનુભવમાં કહ્યું છે. મારી મરજી આ વખતે એટ
કરી આપું તો શું તમને આ સ્થિતિમાં આનંદિત લાગશે
માટે? તમારા ~~[struck]~~ પૂર્વાશ્રમના મનોરથોનું સ્મરણ કરી,
~~[struck]~~ મન મનનું આશિષ આપજો, કે આ અમારો ઉપર
છો.

શરદ૦ — તે એમ સમજો છો કે હું દુઃખનું ભાન
દુઃખ સમજ દુઃખમાંથી મુક્ત કરવાની ~~[struck]~~ ભાવના
તેને સાચી મુક્તિ ગણી છે.

તો શું તમે દુઃખી નહિ?

ચંદ્રકા૦ — તે શું તમે દુઃખી નહિ? મારાં દુઃખ શાનાં.

શરદ૦ — એવી દિશા મળે ~~[struck]~~

દેશી. — તો તમારું દુઃખ ઓરડાથી શાનું દેખાવું

ચંદ્રકા૦ — તો તમારું દુઃખ ... ઘરમાં ~~[struck]~~
હોય તો તમે તેના શરીરના પતિના ... દુઃખની મરજી
જગાવવા તે શા માટે? શું તમે ... દુઃખની
કરવાને તે માટે ગાયેલ હતા?.

શરદ૦ — તેના મનમાં શું એવો દુઃખ હશે તો તેમ ગણવું.

ચંદ્રકા૦ — તમારાં દુઃખ, તો આશીર્વાદ બની તમે તમારા

ચંદ્રકા૦ — ... તો આશીર્વાદ ... તમે આમારા
~~[struck]~~ પિતાનો આગ્રહ કરો તે આશીર્વાદ ... ... આમારા
~~[struck]~~ પ્રતિપરિપાકની સમજણના કરી. એ જ ... સમજણના

૬૨

તમારી પવિત્ર પ્રીતિનો સ્વીકાર નહી કરે તે ભવાનુ
ની સાવચેતતા કરી તમારી પ્રીતિનો નકી મંજુરી પણ
માંડુવા. તમારી ઉદારતા કેવી છે કે [illegible] !
તે વખત સ્વચ્છ [illegible] : [illegible] [illegible]
ભા [illegible] (પવાર) [illegible] લીધું લઈ [illegible] બોલો.
"મારા હૃદયનાથનું પુરુષ્કુરણ કરવામાં તમારી મદદ
"જરૂર હોય એટલી (સુધી) મારી પોતાની કુટેવમાં કુંજિત મદદ
"(કરી) શકું એમ નહી."

મંજુલા — મહાત્મા! તમારું રસિક ઉદાત્ત મહાત્મ્ય
એવું છે કે તેને તમે પોતે લઈ શકતા નહી. પણ તમારા
એ મહાત્મ્ય તમે (લઈ) લઈ શકતા નથી તે મારા મંજુરની
પ્રીતિ સ્વચ્છ પ્રત્યક્ષ કરી શકું છું. [illegible]
[illegible] એમ સાચવવાં સાચવવાં કુંજ સાચવવાં
સંભોગે લઈ શકું નહીં પણ કાયમાં લઈએ તેમ
ઈજાએ તેમ [illegible] મહાત્માઓનાં [illegible] તેમના હૃદય
મહાત્મ્ય તેમને પોતાને જાણતાં નહિ પણ તેમના હૃદયના
ભિન્નતાની જ્વાળા હૃદયની પ્રીતિના [illegible]
જાણાય છે.

સૌ૦ — મહાત્મા! મારી કુંજનાનું મહાત્મ્ય
એ રંક હૃદયને આજે કુમારિકાએ પ્રત્યક્ષ ન છે.

મંજુલા — મહાત્મા! [illegible]
[illegible] જો તેના હૃદયમાં એવી ભાવના હોય તો એ
હૃદય ધરનારી તે મંજુરી નહી! મારી [illegible] નહીં

[illegible] તેમ [illegible] છે કે [illegible]

૧ અતિક્રાન્તદિગન્તાઃ સ્વેતમાનૈર્યશોભિઃ
सुकृतविलसितानां स्थानमूर्जस्वलानाम् ।
अकलितमहिमानः केतनं मङ्गलानाम्
कथमपि भुवने(स्मिं) ताहृशाः संभवन्ति ॥

સૂત્ર૦ — હરિ! હરિ! હું [illegible] ઉપર તેનો ઉપકાર ભાર થઈ ગયો. મૈયા, હું મારો [illegible] થાય તેવું તેને જોવાને માટે એ [illegible] હૃદય આટલું [illegible] છે ત્યારે મને [illegible] આવવાનું હશે? [illegible] આવે ત્યારે!

મકર૦ — દયાસ્વરૂપ! આ [illegible]

'तरति शोकमात्मवित्.' [illegible]

સૂત્ર૦ — [illegible], [illegible]

[illegible]

મકર૦ — [illegible] भिद्यते हृदयग्रन्थिश्छिद्यन्ते सर्वसंशयाः।
क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन् दृष्टे परावरे॥

[illegible]

સૂત્ર૦ — [illegible] છો. [illegible]

[illegible] છે.

મકર૦ — મારે [illegible] છે કે

1. [illegible]

તમારે તો કુદરતીનો સહકારના સમાગમ કરીને અને તમે
તો પરસ્પર આવશ્યક, સાંભળશે, સમજશે, પરસ્પરસમાધાન
કરો, અને તે પછી તમારી બેને ઘણા પ્રમાણે
સંયોગ કે વિયોગ નો ઉચિત રીતે તે સાચવવાં રાખે
સાધનભૂત કરીશું.

સુરસુંદરીએ વિચારમાં પડી ગઈ ને બોલી:

"શું કરું?"

તેઓ – તેનું દુઃખ તમે સમજો છો અને તમારું દુઃખ
તે સમજે છે. તેનો [illegible] તેનો
ઉપાય તમારા સમાગમમાં રહે તો તેમ સમાગમ થતે તેને
સાંપડશે એ જ તમને દીસતા નથી સમજવા. [illegible]
ભાગ્યે કાંઈ હોય તો તે સાચવવા દેવા કરશો તો તે પણ
[illegible] હોય તો તે [illegible] સમજતા હો કે
તમને દીસતા નથી ગમતું. જો તમે [illegible] સમજતા હો કે
દીસતાં તમને [illegible] નથી તો તો આવું કરવા તમે
[illegible] છો. જો તમારું દુઃખ તમે નહીં સમજતા હો તો
[illegible] કરવું તો [illegible] સમજી લેશે અને તેનો ઉપાય કરશે.
[illegible], તો પરિણીત [illegible] તમારાં [illegible]
[illegible] છે તે [illegible]
[illegible] ઉપર [illegible] કરવાને [illegible]
[illegible] [illegible] અને [illegible] છે [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] કરો; અને [illegible]
[illegible] સમાગમનું [illegible] કરો; અને [illegible]
[illegible] [illegible] કરવાને, [illegible]
[illegible] [illegible] અને

અને ઉપાસના પ્રવર્તાવનાર છે, એ હૃદયના તત્ત્વોને ફૂટી ન નીકળે એમ [illegible] દૂર કરી; એટલે એને તત્ત્વચિંતન વિશ્વરૂપના સ્વરૂપ દેખી અને મુદ્રા ઉપાસનાની [illegible] વસ્તુઓમાં દૃષ્ટિ. એ દૃષ્ટિ વિના એ તત્ત્વ છૂટતાં તો તેમનું પાલન કરવું અને [illegible] જુદાં આગળ [illegible] તત્ત્વના [illegible] ઉપર એકત્ર પટણે ઉપા- સનાના વિશ્વાત્મકતાના સ્વરૂપરૂપ કરવો.

સરસ્વતીચંદ્ર [illegible].

"અહો, [illegible] મોહમાયાએ એ મારી [illegible] પડે તો તત્ત્વદર્શન [illegible] તેને માટે એમ [illegible]. પણ કુમુદનાં પોતાનું હૃદય [illegible] [illegible] પતિ પ્રેમનો પ્રેમ, અને એ પતિ પતિનો એનો પતિવ્રતા [illegible] — એ બધાં વાતો શું આ મારાથી અટકશે છે?"

સરસ્વ — એ વિચાર કરવાનો કુમુદનો છે [illegible] — તથાપિ નહીં. [illegible] પ્રેરણા એને મારી

ઉત્તર — અને [illegible] યુદ્ધમાંથી

પ્રીતિનો પ્રવાહ સાત્વિકતા છે.

[illegible] — હું [illegible] — [illegible]

[illegible] તમારી એની પ્રીતિ [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible]

કરનારી છે. એવા સૂક્ષ્મ ભૌતિક માટે જ તમારા ૬૪

~~[illegible]~~ સ્થૂલ શરીરનો આધાર રહેવાનો ખાસ

સંકુચતીનો ~~[illegible]~~ ઉપયોગ છે. તમારાં સ્થૂલ શરીરને

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ખાતર ~~[illegible]~~ હું ~~[illegible]~~ કેળવવું

રહે તેનાં સાધન ઉપયોગી છે.

સ૦ — એ કેવી રીતે?

સ્વામી૦ — આપણા ખોરાકની તો જેમ જ એના ~~[illegible]~~

મનુષ્યજાતિને વસાવેલા ~~[illegible]~~ કેટલું વધુ પતિ છે, અને

એના શરીરના પતિની ~~(ની)~~ સાથે બાર વાગ્યે થાય.

સ૦ — સંસારની ભાવના સાથે વિરોધ છે

સ્વામી૦ — હા. અમારી અને સંસારની ભાવનાઓમાં કે

તમારી ઇચ્છા હોય તેવી સ્થાપનાઓ કે ઇચ્છા હોય તેવું નહિ.

એમાં અમારે ઉપયોગના છે. સૂક્ષ્મ શરીરથી સૂક્ષ્મ કામ

લઈએ કેવી તો તેજ ~~[illegible]~~ પરમ સાધનો ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ આપવાનું

થાય છે. સ્થૂલ કામ તો માત્ર આધારરૂપ છે — તેના વિના

કામ આટલું થાય તો અમારે આ કામ ઉપર વધારવાનું નહિ.

સ૦ — તમારે ઉપયોગના છે, પણ આપે તો તે ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ અને આપણું છે એવો

~~[illegible]~~ વિચાર કરવો નહિ.

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ કરવો. સૂક્ષ્મ કામ રહે

સ્વામી૦ — તો તેમ કરવા. સૂક્ષ્મ કામ કરવાને ~~[illegible]~~

દેશો એટલે આપણ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ કરવાનો ધર્મ સાધવાને

સમજવું જોઈએ. ~~[illegible]~~

સ૦ — પણ સ્થૂલ કામની હાનિ થવાથી દેશોમાં

અને બાળકોનાં પડવાનું કરવાનું કેમ?

૨ સુન્દ૦—તમે ફરીથી અત્યારે એ શું કહ્યું. તેઓ
આફ્રિકાના પ્રજાજનો જેમ વર્તન ~~...~~ નાતાના હૃદયનું
હાલ તો ... એવું કહ્યું. ... ફરીથી કહેવા ...
છો? પ્રિયના પ્રિય વડે ~~...~~ સમજાવ્યા કરો.

દેવ૦—હું પોતાના જીવનથી વધારે ~~...~~ કર્યું છું. "મેં,
ઈશુ ખ્રિસ્તે ~~...~~ જુદા દેવાના વચનો નાખેલા
~~...~~ અને ~~...~~ ઘણી ઈશ્વરના પુત્ર ... ઉચિત
નથી.

સુન્દ૦ ... ગુરુની ... "હું ઉચિત
નથી? એ હું ~~...~~ ... તમે ... કરી ...
... તેને ... ... હવે ... તમારે
... તેને ... ... પડવાનું
તેને ... ઉચિત નથી? ... ...
તમારા ... હૃદયને ... લાગે છે ... ~~...~~ ઈશુ ...
... આ ... ... ઉચિત નથી ... તમે
... કરવો એ
... ...
... ... તો ... ...
... ...
કરો છો ... કરો ... ~~...~~ ... એ ... ...
તમારા ... ... ઈશુ ... ... પરંતુ
~~...~~ ... ~~...~~ ... માટે ... કરવું ...
... માટે ... ...
... ... ~~...~~ ... એ ... ...
..., ...

૯૬

દિવાસિયાન કરી, ને ફાવે તેને ધર્મ અને કર્તવ્યાકર્તવ્ય
તેમ તમારા પ્રાણીમાત્રને છે તે કાર્ય કરવામાં બાધા
ન પડે અને વેરઝેર ન થાય. હું [illegible] ને [illegible]
શરીરનો સાચવણ હું ગણું છું. તે [illegible]
[illegible] તેમાં ગમે આવે, કે [illegible] [illegible]

[illegible].૨૬

ગુરુ૦ — આ બધું વિના ચાલવું કાંઈ નહીં.

સુ[illegible]૦ — સ્થૂલશરીરનો સાચવણ અને તેની
પ્રીતિના [illegible] [illegible] દુઃખમાં [illegible] [illegible]
અને આપત્તિ [illegible] [illegible] નથી?

ગુરુ૦ — [illegible], હું નિરાધાર છું.

સુ[illegible]૦ — તમારાં [illegible] દુઃખોના
જે સાધન વિના ચાલે કાંઈ મારી શક્તિ છે?

ગુરુ૦ — હું [illegible] મારી દશા રહેતા નથી [illegible]
આ સાધન [illegible] નથી તે તેનું કારણ કરી લીધું [illegible]

સુ[illegible]૦ — તમને હિંસા [illegible] [illegible]
માત્ર એવા સાધનમાત્ર[illegible] છે કે નથી
રહેલાં છે?

ગુરુ૦ — તે [illegible] કાંઈ [illegible]
નથી.

સુ[illegible]૦ — તો, [illegible], આ [illegible]
[illegible] કરો અને તે [illegible] [illegible]
છે તે સ્વીકારો. [illegible]
[illegible]

તોય હિમ રચેલ વિશાળકાયના ઉપર આધારિત ~~તે~~ એ તમારો ~~[illegible]~~ મહિમા હવે ન રહ્યો પણ છે, અને તે પાછળ છે ત્યાં કોઈ તમારો સ્વાગત કરે. વાતો લખુ તેના હૃદયને સ્પર્શ કરે નહિ. એ તો એમ જ લાગે છે કે

१ मर्यादानिलयो महोदधिरयं रत्नाकरो निश्चितः
सर्वाशापरिपूरको ऽनुगमितः संदत्तिहेतोर्मया ॥
शम्बूको न लभ्यते किमपरं रत्नं महार्घं परम्
दोषोऽयं न महोदधेः फलमिदं जन्मान्तरीयं मम ॥

મહેર દુઃખની વરાળે આ સમાચાર મળ્યો ~~[illegible]~~ તમને કોઈ ઇચ્છે છે પણ પોતાને માટે તમારું કોઈ ઉપયોગ ~~[illegible]~~ નહિ. હું આવ્યો છું તે મારા હૃદયની અને સર્વ આશાઓની પ્રેરણાથી આવ્યો છું. તેઓ એક પાસે તમારી રીતે રહે છે અને બીજુ પાસે મહેરીનું દુઃખ રહે છે, તમને ત્યારે તિરસ્કાર કરી, ~~[illegible]~~ અનુભવ કરી, તિરસ્કારપૂર્વક કહે છે કે એ કહાવે છે કે

२ लज्जामहे वयमहो वचनैर्विहीनाः
सांयात्रिकाः सलिलराशिममी विशन्ति ।
अन्तर्विनिर्गलितनीरमनीरपङ्क-
कौपेयकाम्बुदलयो क्षयदुदीर्णतृष्णाः ॥

---

૧. આ મહાસાગર મર્યાદાનું ~~[illegible]~~ નિશ્ચિત રત્નાકર છે, એને સર્વ આશાઓનો પૂરક [illegible] પરિપૂર્ણ કરનાર છે, એને સંપત્તિને માટે મેં તેનું અનુગમન કર્યું. પણ એક શંખ પણ ન મળ્યો તો મૂલ્યવાન રત્નની તો વાત જ શી કરવી? આ કંઈ મહાસાગરનો દોષ નથી, પણ મારા પોતાના જ જન્માંતરનું ફળ છે (પ્રારબ્ધ). ~~[illegible]~~ આ તો એવું જ છે કે કોઈ પણ [illegible] ~~[illegible]~~ આ સાંયાત્રિક [illegible] કરનાર [illegible] કોઈ લાભ [illegible] ઉપર [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

મુહૂર્તની ~~[illegible]~~ નવી પાણી આવવાની આશા ના પડી હતી

~~[illegible]~~ કાદુરાઓના આગ્રહથી આવવાનું જણાવ્યું

ત્યારે એક ~~[illegible]~~ રમણીય આશ્રમે ~~[illegible]~~ નથી

કહેવાનું નથી કહ્યું છે — ~~[illegible]~~

~~मद्वीचीभिः स्पृशसि गगनं~~

मद्वीचीभिः स्पृशसि गगनं यच्च पातालमन्तं
ह्रीकाहीपयसि पयसा यत्र विधत्ते धरित्रीम् ।
~~नीरं नीरं [illegible]~~
किन्तु सर्वं [illegible] मलिनिके [illegible]
नीरं नीर ग्राहण रसिके [illegible] (कि.)

એ કાદુરાઓનો નમારો સ્પષ્ટ ~~[illegible]~~ પ્રકટે છે.
માનસિક પ્રીતિનો જ ~~[illegible]~~ [illegible] છે.
સ્થૂલ પ્રીતિનો [illegible] તેમનાં હૃદયમાં [illegible] છે.
હે રાજહંસ! અને માત્ર શરીરથી માનસ પ્રીતિના
~~[illegible]~~ માનસ સરોવરનો જ
[illegible] જ નમારા [illegible] આવાં કરો તો [illegible]
[illegible] આશ્રમથી નથી
લેવું [illegible] છે. [illegible]
કહેવું છે કે

कच्चिदिव समयं समागतं
[illegible] न विस्मरति [illegible] ।
त्वां न [illegible]

૧. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

मानसे विहर हंस मानसे
मा विमुञ्च पुनरस्य सौहृदम् ॥

"વિદ્યાપતિની કવિતાની એકેક પંક્તિનો વિચાર કરી વિવેકપૂર્વક કરીએ છીએ – સંસારમાં પરમ સાધનાના અનેક ક્ષેત્રોમાંથી [illegible] પ્રિય હોતે રમણીય જ હોય. તમારાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દૃષ્ટિ [illegible] રમણીય જ દેખે. તો પણ [illegible] [illegible] માનસે ચિંતા [illegible] છે.

१ सैव सैव सरसी रमणीया
यत्र यत्र वर्तते तत्र हंसः ।
राजहंस रसिक स्मरणीया
भ्रमिता तदपि मानसकेलिः ॥

[illegible] છીએ પણ – તમારા [illegible] [illegible] [illegible] ના વિચાર સંબંધે – હું કહું છું તે સાંભળો [illegible]

२ हा हन्त हन्त मानससरः सलिलानि तानि
रे राजहंस पयसोः प्रविवेचनाय ।
द्वेचक्षणीमान् खलु भवान्न तथा किमु स्यात्
किंवा कपोत इव वा कलविङ्कपोतः ॥

---

૧. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] માનસક્રીડા [illegible] [illegible] રમણીય છે; તોપણ હે રાજહંસ, તું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

૨. હા! અરેરે! માનસસરોવરના સલિલના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] વિવેક કરવા [illegible] તું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] શું કપોત કે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તો [illegible] મ્હારી સર્વ કૃતિ પણ તમે સ્વીકારતા હો પણ માત્ર રામકૃષ્ણના અભિલાષથી રહેલા — પરમ જ્યોતિના યોગના લાભથી પ્રકૃતિ તેની સંમતિ વિના દૂર રાખતા હો [illegible] તો તમે આલંબમાત્રના યોગ સાધનાર નથી તે સત્યરૂપ [illegible] સમજી લેજો. [illegible] આ [illegible] નિરિક્ષણના યોગીઓ આનંદ અને લક્ષ-ચિંતનના યોગી છે અને લક્ષ્યના તિરસ્કાર કરવામાં પોતાના અહંકારને [illegible] લાભ ગણે છે. એ માર્ગમાં તો [illegible] આ સાધુજનો લોભવિભૂતિ [illegible] ને દૂર રાખી આનંદ જ્યોતિની સમાધિ [illegible] એવી સાધના એ જ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે. આ [illegible] સુખે એ લાભની સ્તુતિ કરે છે કે

ज्ञानच्छाया तिरयति न यथा न च समुन्मेष
दृष्टद्वन्द्वा ह्रिदमद मधीपङ्कना मा कलङ्कः ।
लीलालोलः शमयति न यच्छ्यामरणं समीरः
स्फीतं ज्योतिः किमपि वदती भगवन् लीलया ॥ પૃ. 27

એટલે વાત છે કે સંસારમાં રહેવું અને શમ-સ્વીકારવું એ ઉત્તમ ક્રિયાયોગ [illegible] દર્શન [illegible] ઘણું વિકટ, સૂક્ષ્મ, અને દુર્લભ છે [illegible]

૧. આ પ્રકારનો [illegible] અભિલાષ [illegible] [illegible] યોગના [illegible] નથી; [illegible] યોગના ફળ [illegible] નથી; [illegible] સ્પષ્ટ કરવા [illegible] નથી; [illegible] [illegible] તેનો [illegible] ત્યાગ કરતા નથી: [illegible] લાભથી [illegible] તેને [illegible] [illegible] (૬૪૦): [illegible]

ધનાં મેળવવાં રૂચિરું ચિત્ત ઉત્કટ [illegible] ક્રિયાઓમાં રૂચિરું ચિત્ત ઉત્કટપણું ધનાં હોય. પણ [illegible] ચિત્ત એ પ્રવૃત્તિમાં પામી શકે છે તેનું માહાત્મ્ય અલૌકિક હોય છે, તેમનાથી લોકોનું અપૂર્વ કલ્યાણ થાય છે, અને લોકો તેને ઈશ્વરસ્વરૂપ ગણે છે અને એમ [illegible] જ લોકકલ્યાણના સ્વરૂપ હોય છે [illegible] તે [illegible] આવાં ચિત્તની સિદ્ધિ જ થાય છે. ક્રિયાસિદ્ધિ અનિષ્ટ ફળ [illegible] ઈષ્ટ ફળ [illegible] તેમાંથી એ ઉત્કટપણાનું પરિણામ [illegible] માણસની રૂચિ કેમ કરી છે તે સાંભળો.

1 ज्यायानतः कार्मुकस्य [illegible] याति करतलं कल्पद्रुमो [illegible]:
[illegible] ज्योतिरत्नविद्युतः ।
तेजो भाति प्रतापभिन्नवजितले [illegible] पद्मासनश्रीः
रात्वां सिंहासनश्रीः [illegible]
येषां ते भूपतेस्ते [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 5??-5?6

[illegible]

Sociology of Sai [illegible]
[illegible] on [illegible]
death [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] 2?3 -- [illegible]

[illegible] 256 · [illegible]

chemical [illegible]

[illegible] = mechanical

[illegible] life of the
world [illegible]
biblical [illegible]
[illegible]

E · [illegible] !

Extinction of [illegible] = no re-birth: why?
what good then?

[illegible]

[illegible]

[illegible] ૫૪૫ ૬૨૮

ઉપર બતાવેલ પરિવર્તનના સંબંધમાંનું પરિણામ તમે

જો આખિરનું આપે તે કરવા તમે સ્વતંત્ર છો. જો ~~તમે [illegible]~~

એ આખિરનું તમારે [illegible] લાગતો હોય તો તેને તમે

અને આ વસ્તુ છૂટવાનો હોય તો રાજી રહેજો.

પણ આ આખિરનું પરિવર્તન [illegible] [illegible]

તેને અને તમારો [illegible] પણ [illegible] હોય તે [illegible]

તમારા [illegible] અને આખિરનું પરિવર્તન

થવાનું નથી માટે તે રીતે તમારે સમજી [illegible]

થવું. બાકી રૂપે હું [illegible] [illegible] કરું

છું. [illegible] શરીરનું કેવું!

સવાલ — [illegible] સ્થૂળ શરીરનું [illegible]

જવાબ — સ્થૂળ શરીર સૂક્ષ્મ ~~[illegible]~~ શરીરનું [illegible]

છે અને સૂક્ષ્મ શરીર તે તેમાં ~~[illegible]~~

જવાબ —

સવાલ — [illegible] ઉપદેશ [illegible]

[illegible] પણ [illegible],

[illegible] નથી [illegible] [illegible]

[illegible] ઉપદેશ [illegible] માટે [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] ન હોય તો [illegible] કરશો. હું [illegible] [illegible]

[illegible] કે [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible], [illegible]

૧૭. [illegible] Ramification.

૧. તમારાં [illegible] અને મારાં [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] માટે તમે [illegible]

[illegible]. ([illegible])

[illegible] ૬૫૮

[illegible] પ્રીતિ [illegible]

[illegible] વિશ્વાસ ન [illegible] છે

[illegible]

૧ [illegible]! [illegible] પરિભૂતાનાં [illegible]

[illegible]

[illegible] હૃદયને જે પ્રીતિ નીકળે છે તે

~~[illegible]~~ મારા હૃદયમાંથી [illegible]

[illegible] હૃદયમાં [illegible]

[illegible] સમજવાની નથી.

[illegible] नास्ति प्रतिक्रिया

[illegible] मोन्यते ॥

[illegible] સમજવાની નથી. તો મારી [illegible]

[illegible] કરવાની. [illegible] મારી [illegible]

હું [illegible] કહું? [illegible]

તો આ રીતે વિશ્વાસના [illegible]

[illegible] દુઃખ [illegible]

[illegible]

[illegible] છે તે [illegible] પ્રતિક્રિયા

હૃદયના [illegible] છે તે [illegible]

[illegible] વિશ્વાસને [illegible] છે તે [illegible]

[illegible] પવિત્ર [illegible]

તેને તે [illegible] — [illegible]

૧. પરિભવ [illegible]

અને સૂર્ય કિરણે ધરતી પર [illegible] છે. પણ તે પ્રીતિ [illegible]
મારા [illegible] રોકતી [illegible] જ આવે છે
તે જ પ્રીતિ કોઈ એક અનિર્વચનીય કારણથી મને આ
કુમારમાં પણ થઈ રહેલી જણાય છે.

સુમન્ત્ર — મહાત્મા! [illegible] परिभूतानां प्राक्-
क्रियते मनस्विताम्[1]. [illegible]

ચંદ્ર૰ — એ કુદરતે જે પ્રીતિ લઈ છે તે
જ પ્રીતિ ~~[illegible]~~ મારા હૃદયમાંથી [illegible]
તો ~~[illegible]~~ આટલી અદ્ભુત [illegible] કરવામાં [illegible]
નથી.

સુમન્ત્ર — તે જાણવાનો નથી.

[1] अहेतुः पक्षपातो यस्तस्य नास्ति प्रतिक्रिया ।
स हि स्नेहात्मकस्तन्तुरन्तर्मर्माणि सीव्यति ॥

ચંદ્ર૰ — જો તે જાણવાનો નથી, તો મારી [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

૧. પરિભવ પામેલા મનસ્વીઓનું [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

२
रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैर्चरन् ।
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥

गीता २-६४-६५

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।
प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥

[illegible]

२
इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसि ॥

---

૧. રાગદ્વેષ [illegible] દ્વારા વિષયોને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible] (લોલુપ)
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

ઉત્તર — [illegible]

[illegible]

[illegible] "કામનાઓ" [illegible]

[illegible]

१ आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं
D-42 समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे
स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥

२ विहाय कामान् यः सर्वान् पुमांश्चरति निःस्पृहः
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ।

૧. [illegible] સમુદ્ર [illegible] ... ને શાંતિ પામે છે; કામનો કામી [illegible]

[illegible]

સુર૦ — નહિ ડગ ખસુ ભરી નહિ.

સુભદ્રા૦ — સ્વચ્છ ડગ ભરાય છે.

સુર૦ — પણ સ્વચ્છ ડગલે તમારા માટે આપણા સંબંધને શા માટે! તમારી વાત શા માટે?

સુભદ્રા૦ — [illegible] જાણી [illegible] નહિ. [illegible] તે [illegible] તો કે [illegible] [illegible]. પણ [illegible] તો તે નહિ [illegible].

સુર૦ — તેને આપણા [illegible] તો તે [illegible] [illegible] [illegible]?

સુભદ્રા૦ — [illegible] વાત [illegible] આપણું [illegible] તો [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] આપે [illegible] [illegible] [illegible] તમારા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] છે [illegible] તે પણ [illegible] [illegible] આપણા [illegible] [illegible] ન [illegible] તે તેને આપણા [illegible] [illegible] ન હો.

(તે [illegible] [illegible])

સુર૦ — [illegible] હશે કે આ [illegible] [illegible] આ [illegible] તો? [illegible] [illegible] [illegible] આપણે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નહિ.

સુભદ્રા૦ — ના [illegible] તેમાં [illegible] [illegible] નહિ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ન [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

१ ~~अप्राप्य योगसंसिद्धिं कां गतिं कृष्ण गच्छति~~

p.110 अयतिः श्रद्धयोपेतो योगाच्चलितमानसः

कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिव नश्यति ॥

[illegible]

२ पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते

p.111-114 न हि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥

प्राप्य पुण्यकृतां लोकानुषित्वा शाश्वतीः समाः

शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते ॥

अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमताम्

एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम् ॥

तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदेहिकम्

यतते च ततो भूयः संसिद्धौ कुरुनन्दन ॥

पूर्वाभ्यासेन तेनैव ह्रियते ह्यवशोऽपि सः

जिज्ञासुरपि योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्तते

---

૧. [illegible]

[illegible]

પ્રયત્ના યતમાનસ્તુ યોગી સંશુદ્ધકિલ્બિષઃ
અનેકજન્મસંસિદ્ધસ્તતો યાતિ પરાં ગતિમ્ ॥

૪૫
૩-૩૧

[illegible]

[illegible]

આટલું તો ~~[illegible]~~ દૂર થાય ત્યારે બને.

[illegible] — [illegible] ૯૦

૫૯૨ आविर्भूतज्योतिषां ~~[illegible]~~ योगसिद्धाः

ये व्याहारास्तेषु मा संशयो भूत्।

भद्रा ह्येषां वाचि लक्ष्मीर्निषक्ता

नैते वाचं ~~विप्लुतां~~ आविद्धार्थां व्याहरन्ति॥

જે યોગસિદ્ધિ [illegible] આટલું જ [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] — [illegible]

---

૧. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

૨. [illegible]

તેમાં સૃષ્ટિ અને શરીર બે [illegible] હોવાં છે. બ્રહ્માંડનું
[illegible] ઉપાધિ છે તેમ [illegible] [illegible] શરીર
ઉપાધિ છે. [illegible] ગતિ [illegible] બે [illegible] ગણાવ્યા, [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ગણાવ્યાં, [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] સ્વરૂપની [illegible] અને [illegible] સ્વરૂપની [illegible]
[illegible] ગણાવ્યાં. એ બે ઉપાધિથી ઉપહિત [illegible] [illegible]
[illegible] છે કે શરીર [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible]
ગતિ છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] શરીર
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેના
[illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે તેની
ગતિ [illegible] હોય છે; [illegible] ગતિ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે પણ [illegible] હોય છે; [illegible]
[illegible] ગતિ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હોય છે.

[illegible] [illegible] [illegible]

१.४८. [3] न तां कीटा इवावर्तो दावर्तानतरश्च ते [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] છે.
[illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
તેમ [illegible] [illegible] ગતિ પણ [illegible]

---

1. The macrocosm. 2. The microcosm. 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] તેમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

અને તેમ જ

[illegible] કે [illegible] છે. [illegible]

તેમ તેમ [illegible] અને [illegible]

[illegible]

[illegible] છે તેમ [illegible]

[illegible] અને [illegible]

[illegible] છે. [illegible]

[illegible] છે [illegible]

[illegible] છે તેમ [illegible]

[illegible] છે કે [illegible] છે.

[illegible]

[illegible] છે. [illegible]

અને [illegible]

[illegible] છે અને [illegible] છે. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] અને [illegible]

[illegible] છે તેમ [illegible]

[illegible]

કરીએ. [illegible], [illegible] ને [illegible]

[illegible] છે કે [illegible] જ છે કે [illegible]

[illegible] પતિ તેમાં [illegible]

[illegible] છે. [illegible]

[illegible] પ્રીતિ [illegible]

[illegible] છે કે તેની [illegible]

[illegible]

[illegible] છે. [illegible]

[illegible] કરી, [illegible] કરી, [illegible]

[illegible]

[illegible] છે કે [illegible].

विगतमानमदा मुदितास्थया:
शरदुपोढशशाङ्ककसमत्विषः
प्रकृतसंव्यवहारविहारिणस्
त्विह सुखं विहरन्ति महाधनाः

[illegible] પોતાને હાથમાં [illegible]

[illegible] અને [illegible].

"ભૈયા, આ [illegible] ,

[illegible] ,અને [illegible] છું"

[illegible] — [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

મહાત્માઓ શરીર [illegible] હોય છે. તેમના હૃદયમાં [illegible] અનુભવ [illegible] તેમના આરોગ્યની [illegible] વિચાર [illegible] જ રહે છે અને તેમના આરોગ્ય [illegible] જ જાય છે. [illegible] આરોગ્યના [illegible] આવે છે તેનો [illegible] જ તેઓ [illegible] વ્યવહાર રહે છે; એમાં [illegible] નહીં અને [illegible] આ [illegible] આરોગ્ય વ્યવહારની [illegible] નથી. આ [illegible] વ્યવહારમાં તેમના કુદરતી આરોગ્યના [illegible] એ મહાત્માઓનો [illegible] [illegible] છે; [illegible] છે. [illegible] કુદરતી [illegible] નિસર્ગ [illegible] છે.

કુદરત પ્રકૃતિ છે.

તા૧૦ – નિસર્ગોપચારના [illegible] ઉપર [illegible]

નિસર્ગ પ્રકૃતિ પણ [illegible].

[illegible] ૧૦ – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

રહેલી હોવું નથી જતાં જેમ [illegible] જાગ્રત ચૈતન્ય નિત્યપ્રાણરૂપ છે; સ્થૂલ શરીરનો સ્થૂલ [illegible] કારણ જાગ્રત અવસ્થારૂપ છે, સ્થૂલ શરીર સ્થૂલ [illegible] હોય તેમ જ વાસનામય દેહ અને કારણશરીર [illegible] રૂપ સાત્ત્વિક વાસનારૂપે સ્ફુરે છે અને એ વાસનાઓ [illegible] મુક્ત આત્માના પ્રકાશના. પ્રકૃતિનાં આવરણરૂપ [illegible] છે.

જિજ્ઞાસુ — જો આત્મા ક્રિયા કરતો ન હોય છે કે એ પ્રકૃતિ ક્રિયા કરે છે! જો કંઈ પણ પ્રકૃતિમાં ન [illegible] કંઈ રહેતું છે?

સંતુ — [illegible] [illegible] પ્રકૃતિનું [illegible] અને કારણ શરીર તેના [illegible] રૂપે છે. [illegible], સ્થૂલ શરીર [illegible] છે, સૂક્ષ્મ શરીર વિકાસ પામે છે, અને કારણશરીર [illegible] વિકાસ પામે છે અને [illegible] પ્રકાશ પામેલું [illegible] છે. જિજ્ઞાસુઓના [illegible] પણ [illegible] સ્થૂલ સૂક્ષ્મ શરીર અને કારણ શરીર [illegible] છે [illegible] પામતાં નથી. સ્થૂલ શરીર [illegible] હોવું નથી પણ [illegible] [illegible] કોઈ [illegible] [illegible] તેમ [illegible] દેહ—તેનો નાશ [illegible] કરવાનો હેતુ નથી. [illegible] [illegible] પરિપક્વ પામી [illegible]

થાય છે. દેહના નવ પ્રાપ્તિ સ્થૂળ શરીર, [illegible]
[illegible] કે સૂત્રાત્મા અને પરિપક્વ પામી પડ થાય,
પડ જાણી દઈ દૂર કરી નાખી, એ અને તે નિરોધ પામે
એનાં સ્વરૂપોમાં ભળે. સ્થૂળ શરીર પણ પોતાના
ગતિએ પામે છે અને તેના ગતિ ગતિપ્રાપ્તિ આરં-
ભાઈ ઇત્યાદિ રૂપે સ્વરૂપોમાં ભળ થાય છે.
તત્ત્વોના દેહ જ કેવળ સ્થૂળ કે [illegible] તેનાં
ભાગમાં [illegible] તેમનો સૂક્ષ્મ દેહ નિરોધિ રૂપે
રહે [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] રૂપાદિક [illegible]
ભાગમાંથી અને સ્થૂળ દેહ આવિર્ભાવ દેહોનું ઘડતર
થાય છે. પરમાણુઓમાં સૂક્ષ્મ દેહ આવિર્ભાવ પામે છે, એ
સૂક્ષ્માદિના પછી તેમનાં ભાગમાં અંતર્હિત રહી [illegible]
સ્થૂળ [illegible] રૂપાદિક અને [illegible] એનાથી નિકળતાં રૂપે
એનું જ નહીં પણ તત્ત્વોમાં તેમ સૂક્ષ્મ દેહ અંતર્હિત રહી
સ્ફુરે તેમ અણુ ઇત્યાદિમાં વાસનારૂપ અંતર્હિત રહી
સ્ફુરે છે અને આવિર્ભાવ સૂક્ષ્મ દેહના રૂપોમાં ભાગે [illegible]
પછી [illegible] પ્રગટતા થાય છે. મનુષ્યોમાં
એના નાશે દેહ સંપૂર્ણ પણે આવિર્ભાવ પામે છે. [illegible]
[illegible] સ્થૂળ દેહનાં [illegible]
આત્મસ્વરૂપ ગતિએ [illegible] તેમ પોતાના શક્તિ
મનુષ્યની સૂક્ષ્મ દેહ સૂક્ષ્મતર દૂર છે અને [illegible]
પોતાને છે. [illegible] સ્થૂળ શરીરમાંથી
[illegible] સૂક્ષ્મ શરીર પોતાના પૂર્ણ સ્વરૂપના
સંબંધ સાથે રહે છે. [illegible]

~~[illegible]~~ એના ઉપાદાનની

નજીકનાં નિમિત્ત અને સંસ્કારોના પરિણામરૂપે સૂક્ષ્મ

શરીર, લિંગદેહ બને છે, ~~[illegible]~~ સૂક્ષ્મતર અને

લિંગ દેહ ત્યાં સુધી, વાસનાશરીર [illegible] ટકે છે

પણ સૂક્ષ્મ શરીરની લિંગ દશા [illegible] વાસનાશરીર

~~[illegible]~~ ઉત્પાદકના રૂપે પણ [illegible] હોય છે.

~~[illegible]~~

શરીરની [illegible] ત્યાં સૂક્ષ્મ શરીરે [illegible]

[illegible] શક્તિની મહાન [illegible] કર્મોના [illegible]

[illegible] [illegible] થાય છે, એ [illegible] સૂક્ષ્મ શરીર સૂક્ષ્મ-

[illegible] છે, અને કર્મોના [illegible] વાસના,

~~[illegible]~~ [illegible] છોડી, મન-બુદ્ધિ-ના [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] શરીર

[illegible] [illegible]

[illegible] છે. વાસના શરીર [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] સૂક્ષ્મ

~~[illegible]~~ અને વાસના [illegible] જ રહે છે તેમ સૂક્ષ્મ

[illegible] [illegible] [illegible] અને સૂક્ષ્મ

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

વાસના [illegible] [illegible] છે. આવા [illegible]

~~[illegible]~~ કે વાસનાની [illegible] [illegible]

[illegible] સૂક્ષ્મ શરીરનું ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] છે — [illegible]

ઉપનિષદ-ઉપનિષદનાં [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] ૧.૧૨૨-૩.(૬)

જેમ નિયમોના [illegible] પાળનારને [illegible] આવ્યા [illegible]
નમસ્કાર સર્વ પ્રકારની કિર[illegible] હવે [illegible] [illegible]

સૂત્ર - ૧૧. ધ્યાન ~~કર્યા~~ કરવાં કર્મ આચરિણી સૂક્ષ્મ-
ના શરીર સહિત ગણાય છે કે [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
મનુષ્ય કરે છે તે ભાગવવા પડશે.

~~[illegible]~~
નિમેષમાં પ્રવેશ કરે છે. [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] કે માટે જ
સૂક્ષ્મ શરીર પોતાના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible]
છે તેમ સૂક્ષ્મ અને કારણ શરીર [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ સર્વ કર્મ વિશેષાધિક [illegible] [illegible] માટે [illegible]
તે જ આચાર્ય સહિત છે. [illegible] પ્રતિપાદિત [illegible]
[illegible] [illegible] તે [illegible] આ જ આચાર્ય ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible] [illegible]~~ રહે છે, — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
છે. [illegible] મુખ્ય અધિકાર પામે છે અને [illegible]
[illegible] [illegible] છે તે ~~[illegible]~~ આ જ આચાર્ય [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] સહિત છે તે આ જ આચાર્ય છે. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ સંપૂર્ણતાનું [illegible] કરતાં [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] સંપૂર્ણતા જ [illegible] [illegible] તે ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] સંપૂર્ણતા પણ આ જ આચાર્યની [illegible]
છે. [illegible] આચાર્યમાંથી [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
નહિ પણ [illegible] [illegible] પામે છે. [illegible] [illegible]
શક્ય પાળનારો અધિકાર જેવા વિધિ ~~[illegible]~~ [illegible]
છે તે નક્કી કરી લેવું.

૨ સૂ. — નિરીક્ષણ ધર્મ વિવરણો કો વિધિ

[illegible] ૧૭૩ [illegible] ૧૧૧ [illegible] ૧૧૧
[illegible] ૧૭૨-૩ [illegible]

શ્રી [illegible]: આ [illegible] નો [illegible] [illegible] ૬૬૫
[illegible]

જ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
માટે [illegible] [illegible] [illegible] છે
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે. તે [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે. આ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે આ [illegible] [illegible] છે.
માટે [illegible] માટે [illegible] [illegible]

શ્રી [illegible]:
જ૦ — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]?

જ૦ — [illegible]
મનુષ્ય પોતાના રોગના [illegible] માટે [illegible] કરે છે ત્યારે
તેનું કામ [illegible] હોય છે, કારણ રોગનાં [illegible] [illegible]
[illegible] નથી. [illegible] [illegible] માટે [illegible] [illegible] માર્ગ
[illegible] [illegible] છે પણ તે માર્ગ [illegible] [illegible]
[illegible] છે અને [illegible] [illegible] તેને [illegible] છે. [illegible]
[illegible] માર્ગ [illegible] [illegible]
[illegible] છે, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અને [illegible] [illegible] એ માર્ગ [illegible]
અને [illegible] છે. [illegible], [illegible] માર્ગ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

મનોરથ જ આપણી દોડાવી શકે છે. ~~[illegible]~~ દ્રવ્ય, અધિકાર, આદિ શક્તિઓ ~~[illegible]~~ વાળાઓમાં જ મનોરથ આગળ ચાલે ~~[illegible]~~ અધૂરા રૂપ ધરે છે. ~~[illegible]~~ એવાં ~~[illegible]~~ મનોરથ કરનાર ~~[illegible]~~ મહાત્માઓ મનની ~~[illegible]~~ ઉદાત્તતાને, [illegible] ને દેખું [illegible] સમર્થ [illegible] [illegible] કે [illegible] શક્તિ. ~~[illegible]~~ — કોઈ પણ કરી શકે એમ નહિ. તેમને તેમ કરવાનું સાધન જ નથી.

1 यासां गाम्भीर्यमनुरोऽस्ति मनोरथानां च नाप्यनेकपदा
सन्त्यपि ...पि पोतलं... हृदयः सतां मनः केन तुलयताम्

એનું કલ્યાણ એ જ કે મનુષ્યો પોતાને માટે મનોરથ બાંધે છે તેના કરતાં ~~[illegible]~~ તેમને માટે સજ્જનોએ બાંધેલાં *મનોરથ ~~[illegible]~~ વિશાળ હોય છે.

2 नाल्पीयसि निबध्नाति पदमुन्नतचेतसः
येषां भुवनलाभेऽपि निःसीमानो मनोरथाः।

એવા પરોપકારી સજ્જનોના મનોરથ કોનું કલ્યાણ કરવું, કોનું કલ્યાણ કરવું, તે કેમ કરવું, ક્યારે કરવું, ~~[illegible]~~ ઇત્યાદિ ચિંતાઓ ~~[illegible]~~ રૂપ પાંખો ઉપર બેસી અપ્રતિહતપણે ફરી રહે છે.

3 सन्तोऽपि सन्ति क्व किरन्तु तेजः
क्व नु व्यवलेन्तु क्व नन्तु प्रथिलाम् ।
विधाय हन्त ननु वेधसैव
ब्रह्माण्डकोणे घटदीपकल्पाः ॥

1\. આકાશમાં ~~[illegible]~~ ઉડતા કોઈ વિમાનમાં મુસાફરી કરે છે; [illegible] કોઈ પગલે ભરી દીધાં; [illegible] ચંદ્રને તોડી કરે છે:- પણ મનુષ્યોનાં મન [illegible] ચાલતાં [illegible] 2. મોટાં [illegible] [illegible] [illegible] મનોરથોના ઘર ~~[illegible]~~ આવતા નથી; તેઓ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કહ્યાં નથી. 3 (મેઘદૂત). 3. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તેઓ પોતાનું તેજ ક્યાં વેરે? ક્યાં [illegible] [illegible]

એ વિચારવિવેક પ્રસંગ... [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ... (મનોરથ)

પરોપકારના મનોરથના વિરુદ્ધ આવા સાધનવિનાના
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] છે તેના મર્યાદિત [illegible] [illegible]
જનની અવસ્થા ~~[illegible]~~ વધે વધે છે ~~[illegible]~~ — ઘટે છે. [illegible]
એવા [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
કરવા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
કલ્યાણ કરવા [illegible] [illegible] કરી શકે છે તે [illegible]
કરવા તેની શક્તિ નથી. આ જ [illegible] [illegible]
ઉપર પર [illegible] [illegible] ને [illegible] કલ્યાણ કરી શકે!

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] — અમારી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] અમારા પરોપકારી મનોરથ [illegible].

[1] परिक्षीणः कश्चित्स्पृहयति यवानां प्रसृतये
स पश्चात्संपूर्णो कलयति धरित्रीं तृणसमाम् ।
अतश्चानैकान्त्याद्गुरुलघुतयार्थेषु धनिनाम्
अवस्था वस्तूनि प्रथयति च संकोचयति च ॥

પોતાની અવસ્થા પ્રમાણે પરોપકારીના ~~[illegible]~~ મનોરથ [illegible] [illegible]
છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરી પરોપકાર કરવા ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] કરનારને [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] કરી શકે ~~[illegible]~~

1. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

~~માટે ... પોતાના ... ~~

~~એમ કરે છે~~ ઘણા આપણા સર્વ પવિત્ર મનુષ્યો દૂર કરી ગયા, પવિત્ર ગયા આદિ ઉપર ઉપકાર કરી ઉપકાર કરતા જ છે — તે બદલાની અપેક્ષા રાખ્યા વિના ~~...~~ (આપણા) ઉપર જ ઉપકાર કરે છે. સૂરજ ચંદ્ર વૃક્ષોના પ્રકાશ ઉપર અવલંબીને આપણું સર્વ પ્રાણીમાત્રની ઉપકૃત કરે છે. પોતાની પાસે કોઈ આવે ~~...~~ પણ તે પોતે જ ઉપકાર્ય બનીને પ્રદેશોની ~~...~~ ની ફિકર ઉપર રહીને ~~...~~ ઉપકાર કરતા નથી એ નિયમ કરે બીજાનું કલ્યાણ કરવું વિશેષ છે. મેઘ તો ~~...~~ વરસે ~~...~~ આકાશમાંથી જ વરસે પણ ચંદ્રના ઉપકાર તો ઘણો મોટો છે. સૂર્ય ના ઉપકાર કલ્યાણ વધુમાં વધુ પાસે છે, પણ સૂર્યના કિરણ તો એટલા છે. મેઘ, ચંદ્ર, ને સૂર્ય આદિ ઉપકાર કરનારાં તો ઘણા છે. ~~...~~ એ સર્વ ~~...~~ પરોપકારી- ઉપકારો કરે છે. ... પ્રમાણે ... પાસે છે — તેઓ ... આદિ તેમની અવસ્થા પ્રમાણે ... ~~...~~ યોગીઓની આદિ, સંસારના ... દૂર રહી, માત્ર ... ઉપકાર કરવાની વૃત્તિ ... હોય છે.

१ छायावन्तो गतव्याला: स्वारोहा: फलदायिन:।
मार्गद्रुमा महान्तश्च परेषामेव भूतये ॥

---

१. रविश्चन्द्रो घना वृक्षा नदी गावश्च सज्जना:।
एते परोपकाराय युगे दैवेन निर्मिता: ॥

૧. માર્ગ ઉપરના વૃક્ષ અને મહાત્માઓ પારકાના કલ્યાણને માટે ... છે. ... પવિત્રોને માટે તેમની ... છે — તે ... ... છે. તેઓમાં ... ... — તેમને ... આવેલા ... ~~...~~ ... ~~...~~ ... ઉપકાર ... વિના ... કોઈ ... કરવાપણું નથી, ... ઉપકાર ... કલ્યાણ ... (પ્રેમી)

ભાનચંદ્રમા, સંસારના મહાદુ:ખો [illegible] ભલે સંસાર વ્યવહારમાં ~~[illegible]~~ પણ માટીયામાં, સાદુમાં, અને આ દૃષ્ટિમાં સાચું અને [illegible] કર્યું છે. ~~[illegible]~~ ગિરિરાજ ઉપરથી આ દૃશ્યમાનના સાગર [illegible] અરિરાજ ~~[illegible]~~ લેવા પ્રિય છે ~~[illegible]~~ તેવાં તેવાં [illegible] પણ પ્રિય છે — પ્રિય છે તે ઓરમા માટે કે તેમાં તે અર્થે વિશ્વાસ છે. જેવા

१ विश्वक्कृतपोवनकुमारसमर्प्यमाण-
श्यामाकतण्डुलहृतां च पिपीलिकानाम् ।
श्रेणीभिरञ्जनपथैः प्रथमानचित्र-
पत्रावलीव लिखितो मुदमावहन्ति ॥

ભાનચંદ્રમા, તે આશ્રમમાં આમ કીડીઓ [illegible] આવી લૂંટ કરવામાં ~~[illegible]~~ નો રમણીય ~~[illegible]~~ કુદરત આદિય પ્રવર્તે છે ત્યાં આવી આર લેવા ~~[illegible]~~ [illegible] શું ~~[illegible]~~ મારી [illegible] શાંત કરવાની ના પડશે!

રાજા — તેના આશ્રય પણ ઉમ્મદ ન હશે.

વિદૂષક — તે તો ફરું ન વાત ~~[illegible]~~ [illegible] તે ~~[illegible]~~ તેને નિ:શ્વાસે નિ:શ્વાસે આપને વિષે કંઈ ન [illegible] કહ્યું છે કે २ दृष्टमात्रेण मनसा दैवादेव विहाय माम् ।
लोकान्तरेण [illegible] ~~[illegible]~~ सञ्जीवति ॥

[illegible] ૮૫૮

[illegible]

૧. આશ્રમોના માર્ગોમાં કીડીઓની ઊભરાતી હારો છે; [illegible] આશ્રમના [illegible] ભરતી પડે તેવે તેઓના [illegible] આ કીડીઓની હારો [illegible] [illegible] [illegible] વિસ્તાર પામતાં ચિત્ર-પત્રાવલીઓનાં [illegible] [illegible] [illegible] આશ્રમમાર્ગો આનંદદાયી લાગે છે. [illegible] (અર્થ). ૨. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] મારો [illegible] કર્યો તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible]

[illegible]

૬૭૪

વાસન્તિદૂતા, તમે કહેવાનું ભર્યું હશે કહ્યું છે. મારી વિરતિ સ્વીકારવી તે તમારા હાથમાં છે. વળી તમે ~~[illegible]~~ હૃદયની સાધુતાના છો તેવી જ મધુરી છે. ઉમાના હૃદયમાં સાધુતાનાં ~~[illegible]~~ રહસ્ય સ્ફુરે છે.

p. 56.

प्रियप्राया वृत्तिर्विनयमधुरो वाचि नियमः
प्रकृत्या कल्याणी मतिरनवगीतः परिचयः ।
पुरो वा पश्चाद्वा तदिदमविपर્યાसितरसम्
रहस्यं साधूनामनुपधि विशुद्धं विजयते ॥

વાસન્તિદૂતા, તમે (આવા) સાધુતાના છો, સાધુતાના [illegible] સમજો છો, મધુરીનું દુઃખ આ હૃદયથી જોવાતું નથી, હું પણ કંઈક વિરક્ત છું તે મારાં સ્વજનો જાણે છે, [illegible] એ મધુરીને માટે ~~[illegible]~~ પાછો આવ્યો છું, [illegible] એને માટે હતો કે મારા ~~[illegible]~~ પોતાના [illegible] માટે હતો પણ આ ~~[illegible]~~ સ્નેહી હૃદયે ~~[illegible]~~ મારું માનીને મૂકાયો અને ~~[illegible]~~ તમારી પાસે આવ્યો છે. ~~[illegible]~~ સમજ્યા સાધુમંડળનું માન રાખજો, કે મધુરીની દરદ રુઝાવજો, કે આ મારા હૃદયના ~~[illegible]~~ ઉદ્ગાર સાથે માનજો, કે આપની ઉદાર દયા પુષ્ટિ [illegible], મારી એક વિરતિ સ્વીકારો. વધારે કહેવાની મારામાં શક્તિ [illegible].

---

૧. સાધુતાનું રહસ્ય સમજવા [illegible] નથી છે. ~~[illegible]~~ તે કેવું છે અને [illegible] તેમના વિચાર પામે છે? તેમના હૃદયની વૃત્તિ [illegible] છે, તેમના પરિચયમાં [illegible] વાણીમાં નિયમ હોય છે તે [illegible] મધુર હોય છે; તેમના [illegible] એવું હોય છે તો [illegible] નહીં હોય નહીં; ~~[illegible]~~ [illegible] એવું હોય છે [illegible], પણ સાધુતાના [illegible] વિનાના શુદ્ધ હોય તો [illegible] [illegible] હૃદયમાં [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] (margin note) [illegible]

× સત્યનો અમલબજાવ કોઈ કરવા જેટલું સાહસમાં હતા
નહીં, ધર્મનું રક્ષણ ~~[illegible]~~
અસરકારક રૂઢિગતનો મારામાં શક્તિ [illegible] નહીં, સત્ય-
નિષ્ઠ બધાને પ્રતીત કરવાની ત્યાં ~~[illegible]~~ કુદરતનો સ્વભાવ
બહુ કાળના વૈરાગ્યથી કરાઈ ગયો છે, અને મારા
હૃદયનો આશ્રય ~~[illegible]~~ [illegible]
ચિંતારજુની [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ આવા વિષયમાં [illegible] હું [illegible]
મને અધિકાર નથી. ગુણવંતીબહેન, હું આપની પાસે
હાથ જોડી ઊભી રહું છું અને સાહેબના પગથી આગળ
ભિક્ષા માગતાં શીખતી નથી."

આટલું બોલતાં બોલતાં ચન્દ્રાવલી ગળગળી
થઈ ગઈ. તેના નેત્રમાં આંસુ ભરાયાં. હાથ જોડી, ઊંચે
આંખો, તે ~~[illegible]~~ ઊંચે જોઈ હાથ જોડી ઊભી રહી.
અનેક વિચારો અને લાગણીઓ [illegible]
[illegible] વિચારમાં પડી [illegible] લાગી
ત્યાં ચન્દ્રાવલીના હૃદયનો [illegible]
નયનમાં આંસુ [illegible] લાગ્યાં, [illegible] ઉઘડવા લાગ્યાં,
"સાહેબ! ચિંતારજુની [illegible]
ના [illegible]
છે તમારાં ~~[illegible]~~ ગુણવંતની [illegible]
[illegible] ઊભી છું. મને શા માટે છે?"

હરખચંદ હજી વિચારમાં જ હતા — એમનો તેજ વિના ચહેરો ઝાંખો પડ્યો હતો.

"સાહેબજી, શી આજ્ઞા છે?" કહી મંજુલાબહેને પૂછ્યું

હરખચંદ અચકી ઊભા રહ્યા. તેમણે [illegible] ઊંડું નિશ્વાસ્યું. [illegible] એની આંખમાં આંસુ [illegible] આવ્યાં પરંતુ ગયાં [illegible] ને ફિક્કાશ પણ ગઈ. [illegible] વહાલભરી નજરે, હાથ જોડી તે બોલ્યા.

"મૈયા, મેં ખૂબ જાણ્યું ને ખૂબ ઉપર નીચે, વલોવ્યું, મારું [illegible] ઉપકાર ભર્યા ઊંચા આજે તેવી [illegible] આપે મારા ઉપર રાખ્યો. મહારાજ, [illegible] આપની આજ્ઞા લેવાને હું મને અધિકારી નથી. જીવ્યું છે મને જીંદગીની સમાગમ રહ્યું [illegible] ને સૂઝાણ વાળી સોબત આપે આપેલી આપેલી [illegible] છે તેને હું સફળ કરીશ, અને એ મહેરબાની આપ મારી ઉપર રાખો તો તે [illegible] તેના ફળરૂપની માગ તેને હાલી છે."

"એ તમારા ફળરૂપની માગ તે અમે કહીએ [illegible] તે પણ તમે જાણો" — મંજુલાબહેને [illegible] કંઈક સ્પષ્ટ સ્વરે કહ્યું.

"ઊંડવા વિચાર ને ભક્તિની આજ્ઞા હું પણ પછી તેમ કરીશ." હરખચંદ બોલ્યા. [illegible]

"સાહેબજી, તમારાં ફળરૂપ દેખો. હું આપની [illegible]

[illegible] પવિત્ર સેવામાં કાઈ રીતે [illegible] આવું કંઈ કંઈ કહેવાનું [illegible]

૭૨૦ — મારે કોઈને કંઈ પણ આ વિષયમાં કહેવાનું હોય તો તે આપને જ કહેવાનું હોય.

आत्मासक्तिहृदयस्थानां त्वमेवात्मस्वरूपं महत्।
प्रकृतिस्थैव धर्मस्य प्रसादो मूर्तिमन्वयः॥

[struck] આપે મને અદ્ભુત ધર્મનું [illegible] કરી દીધેલું છે. આજ સુધી [struck] મારી બુદ્ધિ અસંતુષ્ટ રહેતી અને હૃદય તપ્ત રહેતું તેને આપે તૃપ્તિ અને શાંતિની [illegible] [struck] ઉપલબ્ધિ કરાવ્યું છે. જે વસ્તુ હું ગુરુજનો પાસે શીખવા નહીં અને [illegible] મને કહેવામાં [illegible] પામ્યા તે વસ્તુ આપે મને [illegible] શીખવ્યું છે. અને એ તો [struck] [illegible] હૃદયનો મેં વિચાર્યું છે. [illegible] કારણ [illegible] કરેલો છે તેને શાંતિ આપવામાં આપનું જ આધાર છે [illegible] મારા સર્વ કલ્યાણ [illegible] ઉપર [illegible] કરું છું. આપે મને [illegible] મારા [illegible] આપ્યું છે. આપના હૃદયમાં [illegible] પ્રતિ [illegible] આવ્યું છે. [illegible] અને આપના [struck] [illegible] છે અને [illegible] છે. પણ [struck] પ્રતિકૂળ [illegible] આપને [illegible] છે. [struck] [illegible] અને તેની વિભૂતિ [illegible] [struck] [illegible] કરો છો. આપ [illegible] છો. [illegible] છો તેવાં જ [illegible]

[struck]

૧. દુઃખી [illegible] ભગવાનને [illegible] તે [illegible], [struck] [illegible] અને [illegible] તે [illegible], [illegible] ભક્તિ [illegible] તે [illegible] — [illegible]

[illegible]

श्री प्रीतिवैराग्यविद्यानां त्वमेवालम्बनं महत्
प्रकृष्टस्य रसस्येव प्रसादो मुनिसत्तम ॥

પ્રીતિ, વૈરાગ્ય, અને વિદ્યા — એ ત્રિપુટીના સર્વોત્કૃષ્ટ આલંબન આપ છો. ઉત્તરાનો રસ ભાગમાં સંપૂર્ણપણે લેવામાં આવતો નથી. ભાગવત ન્યારા ભાગવતે તો તેની કલ્પના પણ નથી. મૈત્રી, અપૂર્વ રસનો અપૂર્વ અને પ્રસાદ આપ મને પ્રસાદ કરાવ્યો છે. ધર્મ અને રસનો આપના એવાં કરવાનો અદ્ભુત સ્વભાવ આપનામાં છે તે જ મ્હારા ઉપર આજ સુધી કરેલો પ્રસાદ કરાવ્યો છે તે જ મ્હારા ઉપર આજ સુધી કરેલી કૃપા કરી છે તેના બદલામાં હું શું કરી શકું?

સં. ૧૯૧૦ — ... આત્મજ્ઞાન ... જોઈએ તે આવશ્યક નથી. એવું કાંઈ મ્હારે આવશ્યક હતું. હવે તે આવશ્યક નથી. મ્હારા સ્વભાવને તે અનુકૂળ નથી. પણ ... ઉદાર હૃદયમાં જ મ્હારા જેવા આધુનિકના ... એવાં હૃદયની પ્રસન્નતા હું ઇચ્છું છું અને એવાં હૃદયની ... પણ હવે તેનો વધારે ભાગે એટલું જ નથી થયું છે. પણ હવે એ આપનું લોભ તે અનિવાર્ય હોય. વળી આપણા ... કર્યું છે તે જ પ્રયોજન કૃપા કરી તમે અનુકૂળ કર્યું છે તે જ પ્રકૃતિમાં પણ શ્રી મને સંતોષ થયો છે. હવે તો ... અને હવે તે સ્વીકાર્યું છે તે પ્રકૃતિમાં તમારી ઉદારતા અને તેના અનુકૂળ ભાવ અને પ્રભુતા અને તમારા ... પવિત્ર આશીર્વાદ સિદ્ધ થાવ એવો આશીર્વાદ છે.

૧ પ્રીતિ, વૈરાગ્ય, અને વિદ્યાનો ત્રણ મૂર્તિ ભાઈ ઠાકોર ઉપર —
[illegible]

સ્ટે૩૦ – મારા હૃદયમાં આજ સુધી કોઈક
ભાવનાનું અંધકાર ભર્યો રહ્યો હતો તેમાંથી
મને એક [illegible] ઉજાસ દેખાય છે તે આપ છો. હું આપની
સ્તુતિ કરતો નથી, પણ [illegible] કહું છું. તેનું અને તેમાનું
તેનો આજ અનુભવ થયો છે કે આપના જ પ્રતાપે
મેં [illegible] આજ હું અંધકારમાંથી
મુક્ત થયો તે આપના જ આશીર્વાદની સિદ્ધિ.

[illegible] ગઈ કાલ વિદ્યાસાગર [illegible]
લાકડાં હતા તે [illegible] મુસ્લિમ [illegible]
[illegible] દીધી ત્યાં સર્વ [illegible]
[illegible] પાડ્યાં અને [illegible]
પણ પાડ્યાં હતાં. વિદ્યાસાગર પોતે [illegible]
ગયા હતા અને તેનું [illegible], [illegible]
[illegible] કરી, [illegible]
અને [illegible] અને [illegible]
[illegible] હતી. [illegible] વિદ્યાસાગર ન હતા પણ
[illegible] વિહારપુરીએ [illegible] ઉપદેશ
[illegible] હતા. એ ઉપદેશ [illegible]
[illegible] અને [illegible] હતી
અને [illegible] તે [illegible]
[illegible] વિહારપુરી [illegible]
હતી. ઉપદેશ [illegible] વિહારપુરીએ [illegible]

આશીર્વાદ દીધા, ~~નમસ્કાર~~ સ્વાગત કર્યું તે
પ્રસંગે ચન્દ્રાવલીએ પણ સ્વાગત કર્યું, અને ~~[illegible]~~
તેવી પ્રકારે સર્વ સાધુજનોએ ~~[illegible]~~ તેનો આનન્દ
અને ઉત્સાહથી ચન્દ્રાવલીમૈયાનો આભાર માન્યો
તે સર્વ પાછાં વળ્યાં. આ સર્વ પ્રિય આગમનમાંનું
પ્રિયજનની સ્મૃતિ [illegible] થઈ પણ એ પ્રિયનું
માહાત્મ્ય તેના હૃદયમાં આજ જાગતું અને
~~[illegible]~~ સાધુજનોના એવા પરિચયના આ દિવસ [illegible]
પ્રસંગે પ્રથમ આવતાં તેનું [illegible] હૃદય
ગદ્ગદ હતું. ~~[illegible]~~ ચન્દ્રાવલીએ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ હવે પોતે જવાની આજ્ઞા માગી ત્યારે
~~[illegible]~~ [illegible] સાધુજનો સાથે [illegible]

“મૈયા, આપના ~~[illegible]~~ હૃદયના સાધુતાનું-
રહી ~~[illegible]~~ હું એવો [illegible] નથી [illegible]
~~[illegible]~~ હવે તેની [illegible] નથી એમ હું કહું. પણ
જે [illegible] આપે [illegible] તેની [illegible]
રાખવી એ આપના પોતાના અધિકારની વાત છે. હું તો
માત્ર હવે આપને વન્દન કરવામાં જ ~~[illegible]~~ કૃતાર્થ
માનું છું. ~~[illegible]~~ [illegible] એવા [illegible] અધિકારી
ની એવાં ચન્દ્રાવલી — [illegible] સમાગમનો [illegible]
હું [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

મારો અંધકાર ~~[illegible]~~ દૂર કર્યો તો ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ મારે કહેવાનું એટલું જ બાકી રહે છે કે

1.147

यथा पूतम्मन्यो निधिरपि पवित्रस्य महसः।
पतिस्ते साधूनामपि खलु गुरूणां गुरुतमः।
त्रिलोकीमङ्गल्यामवनितलॡीनेन शिरसा
जगद्वन्द्यां देवीमुषसमिव वन्दे भगवतीम्॥

M.P. 9/1/13

કસ્તૂરબાઈએ સત્યાગ્રહની ખાતર જેલ પસંદ કરી ત્યાં [illegible] સ્ત્રીઓના પરપુરુષ સ્પર્શ[illegible]ના ત્યાગી [illegible] [illegible] પુરુષ[illegible]ના શરીરને પોતાને સ્પર્શ [illegible] પડતાં [illegible] અને એક ઉપાય દેતાં [illegible] [illegible].

"[illegible], આ [illegible] [illegible] [illegible] આવા પ્રકારનો સ્પર્શ ન કરે — [illegible] પણ [illegible] ~~[illegible]~~ એવા પ્રકારના પોતાને [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હું તો [illegible] [illegible]? [illegible] હવે [illegible] [illegible] [illegible] તમે હવે [illegible] [illegible] વિચાર કરી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ગઈ. કસ્તૂરબાઈ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] નાખી રહ્યો. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યું.

"The reason firm, the temperate will,
Endurance, foresight, strength, and skill;
A perfect woman, nobly plann'd,
To warn, to comfort, and command."

(હિન્દ [illegible] [illegible]) * [illegible] પતિ મારા [illegible] મારો [illegible] પવિત્ર [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

એના મનમાં આવ્યા [illegible]. ૬૮૨

"સ્વરૂપિણિ! કેવું સ્વરૂપ [illegible] નું [illegible]

[illegible]! શ્રદ્ધાવતી! તેં હવે ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]! [illegible]

[illegible]!"

"શ્રદ્ધાવતી[illegible]! [illegible]

[illegible]! ~~It~~ She has shown

Ch. 33 me ~~the~~ the evolution of the ~~human soul~~ [illegible]

Ch. 34 individual soul from its first ~~entry~~

पृ. 682 to its last ~~end~~ goal! And She ~~is~~ challenges me

to verify its truth by the practice of Yoga!

~~Science, then~~ And if we believe in Western

science upon mere faith on ~~similar~~ the grounds,

that it is open to verification if we want, how

can refuse for some similar reception [illegible]

to prove a

production of my own countrymen! And She has shown me the place of love in the economy of Nature"*. She has shown me ~~what life is~~ how "life is real – life is earnest"! She has carried me through the ~~Trans~~migration scheme in a novel but tangible way. And she has done it all to console & sweeten a ~~life~~ sweet life like ~~Kumud's~~ Kumud's and ~~[illegible]~~ to settle into some ~~tangible~~ realistic / practical form a dreamy vagabond like myself! — My Kumud! — Oh! ~~I feel~~ I feel fired by thy name!"

H. S. 10-0 11/2

"હો! કુમુદ – કુમુદસુન્દરી! [illegible]
[illegible] . મારા [illegible]
[illegible] છે. પ્રભુ... પ્રભુ..."

[illegible]

"[illegible] !"

"હું [illegible] !

[illegible]

[illegible]

"શુધ્ધ દેશીઓને વિચાર છે? ઇન્દુપ્રકાશનો અર્થ [illegible] કરવાનાં [illegible] છે.

"The same love that tempts us into sin,
"If it be true love, works out its redemption"[1]
"તો પછી" તે [illegible] તે [illegible] [illegible]થી નથી થયું? તે [illegible] [illegible], પરંતુ [illegible] [illegible] — આ [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]? [illegible] ઇન્દુપ્રકાશ [illegible]. [illegible] કુદરતી [illegible] [illegible] છે.

"My associations cannot accept the reasoning even though ethically the lady ~~is absolutely right~~ has an unanswerable ~~[illegible]~~ case for strict in the argument that all ~~our~~ Hindu marriages are null & void! The law however is not with her. The construction of our ~~[illegible]~~ society and the hard facts of ~~in life~~ life in it, make it only vastly & ~~[illegible]~~ extremely perilous to admit her arguments in practice!

Alas! ~~that~~ that what seems so sound to

[1] Lytton's Lady of Lyons

M.H. 120/113

~~unable~~ unprejudiced reasoning & to the refined unartificial but artistic conscience of refined natural instincts, should have to totally lost its once sublime and august position from the pantheon of our modern Hinduism! Blessed be these few ~~remnants~~ sacred remnants of those days of the spiritual light and purity of [illegible] country!

"હું પતિ કે [illegible] રતિ કે [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] છે. આ [illegible] [illegible] કે
[illegible] [illegible] કે [illegible] [illegible] કુદરતું
[illegible] [illegible] નથી. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] નથી. કુદરતુંરીતનો [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

"[illegible] [illegible]... આ... વિચાર કરવાનો [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] છે? ~~[illegible] કે~~ [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] કે
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

૬૬

સ્વાર્થ છે કે નહીં, ધર્મ છે કે નહીં, એ વિચારનો
અધિકાર મને નથી — તેને છે. અથવા આવા
કામ-ગત પ્રમાણે તો આ વિચારનો અધિકાર કુદરતે
સોંપ્યો મારે તરફે કદીક એ પણ
ધર્મ નથી. એ તત્ત્વ પ્રમાણે તો એ કુશળ કુદરતનું
પરિશીલન કરી, તેના અંગેક ગુફાઓમાં ગૂઢ
રહેલાં મર્મ શોધીને, એ શોધેલે જ માર્ગે જવું
તે લેવો એ જ મારો ધર્મ છે. અર્જુનને
રહેંસી કરવા આ કૃષ્ણે ભવિષ્યનો લોભ કરી સત્ય
ગળવું હતું તે જ રીતે સંસારના ધર્મથી અવ-
ગણના કરવાથી એ આવાં કુદરતનાં [illegible] રહે
એમ હોય તો તે કરવો એ મારો ધર્મ!"
સંસારમાં

"અહિંસા ધર્મ! શું ન્હોતું કુદરતે કરાવવા
લોભવા મને પ્રેર્યો! શું તેણે [illegible] કરાવવા
તે મને આચાર કર્યો? અથવા [illegible] મારો
સૌભાગ્યવંતી બહેનોની વાસનાની લાગણી શું
એવાં કુદરતની પ્રીતિ જુદી નથી! — તે ગાય તો
છે! પ્રમાદ ગાય ગયો છે! પણ એના [illegible] શું જ ધર્મ?
આગ્રહ. આ ભાઈએ શું એને ખોટે કહેવાય છે?
એ આચાર્યાઓને એને દુઃખ નથી થતું? કેવું દુઃખ
તે મારાથી કેમ ભૂલાશે? કુદરત [illegible]!

કે ના જોવાનું – તે વિચારવાનો હવે શો અધિ-
કાર છે! સરસ્વતીચંદ્ર! સરસ્વતી-
ચંદ્ર! કુસુમસુંદરીના વિચિત્ર ભાગ્ય
હવે શાં શાં દુઃખ નહી દેખાડે?"

"અથવા – હશે – આ તું તો દુઃખ આવે – તો
પણ આ સગાવ્હાલ કુસુમસુંદરીને સંભાળવું – તો
– તો – એ તો કુમારિકાને દુઃખ ભોગવવાનું
સ્વતંત્ર વિચાર ઉપજવાના લોકમાં
પડે .... અથવા ... પતિ મૂકીને પોતે પોતે
સ્વતંત્ર રહેવા માની ... વિચારના લોભ તેવું
પણ ... ના. રહે ... તો તે અધોગતિ નહી? ....
તે હવે મ્હારે શા માટે? મ્હારે અધિકાર શો?
મ્હારી ધર્મ શો! તે વિચારવાની તે હવે મ્હારી
શક્તિ શી? અથવા મુગ્ધ કુસુમસુંદરીને કોઈ
કોઈ સ્ત્રી લાગણી હશે તે ક્યાં મનમાં પણ
મ્હારે કહેવું પડે છે.

૧"इदमुपनतमेवं रूपमक्लिष्टकान्ति
प्रथमपरिगृहीतं स्यान्न वेत्यव्यवस्यन्।
भ्रमर इव विभाते कुन्दमन्तस्तुषारं
न खलु सपदि भोक्तुं नैव शक्नोमि मोक्तुम्॥

૧. [illegible]

826

drifting? Sweet Kumud!

"My soul is an enchanted boat
That, like a sleeping swan doth float
Upon the silver waves of thy sweet singing,
And thine doth like an angel sit
Beside the helm conducting it."

"સુ[illegible]નદીના કુદરતી સરિતા! [illegible] પવિત્ર [illegible] વહેનારા વાયુ! હું તો [illegible] [illegible] [illegible] ને [illegible] [illegible] [illegible] તો [illegible]! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ને પવિત્ર [illegible] છે!"

"I feel myself a mortal coward, a traitor to a ~~sweet loving~~ superbly loving & beautiful heart, ~~to... again to love~~ an unworthy lover, an ungrateful wretch, ~~and what not!~~ "No. That shall not be & that for the simple reason — Sweet angel at my helm! I shall never ~~make~~ make the written crush thee with news which can only insult thee with idle conceptions of what thou art not — but shall see thee as soft and sweet and pure as thou hast always been. And if my love be lines true to be that, what fear can my heart harbour from ~~thy~~ thee? Ah! Whither am I, thee & thy soul!

"That I cannot live to see thy soul in anguish."

M-2-50
11-3-1911

M - 2 - 50
11 - 3 - 1914

drifting? Sweet Kumud!

"My soul is an enchanted boat
That, like a sleeping swan doth float,
Upon the silver waves of thy sweet singing,
And thine doth like an angel sit
Beside the helm conducting it."

"ગુણસુંદરીના હૃદયની પ્રતિમા! સૌભાગ્યદેવીના પવિત્ર [illegible] વિદ્યાચતુરના પાત્ર! તું તે મારી મટી [illegible] ને [illegible] ધ્યાને ના રહી! ત્હારી વાંસળીનું ગાન મ્હારા કાનમાં ગુંજનાર છે રાતે ને પવિત્ર ના છે!"

એના કાનમાં ~~[illegible]~~ સંભળાયલું ગાન આજ ફરી સંભળાવા લાગ્યું: ચક્ર પેઠે ચારે પાસ ફરવા લાગ્યું.

"વાંસળી વાગી! મોહનડા! હું વાંસળી વાગી!

x x x x x x

ભમરા ડોલ ભ્રમિયા [illegible],
[illegible] મોહનડા હૈયું ભરે! વાંસળી૦
મોહનડા! હું મધુરામાં ગાજે,
મોહનડા [illegible] વાંસળીની વાગી! વાંસળી૦
[illegible] વાગી,
[illegible] વાગી. વાંસળી૦
વાંસળીમાં [illegible] વાગી,
મ્હારા [illegible] વાગી! વાંસળી૦
[illegible] ~~[illegible]~~! વાંસળી૦
[illegible] હું [illegible]

J. Shelley.

છું, છું, કે સાજન સમાવતું'તે,

મ્હારાં સાજન ~~[illegible]~~ રહે ! વાંસળી

હૃદય ~~[illegible]~~ ન્હાના [illegible] વાસ ન રહે,

~~[illegible]~~ નાચે તેમાં ચંદ્ર નું ગાન છે. વાંસળી

ભિખારીની ઝાંખી નાતે ~~[illegible]~~ રહે?

~~[illegible]~~ ! વાંસળી

~~[illegible]~~

(હૃદય ત્યાંથી ના રહી.)

રહ્યાં હશે દેખું જોરતાં, ઓરે જુએ,

~~[illegible]~~ મધુર ગાન તેમાં કૃતાર્થ રહે ! વાંસળી.

સાધુજનોની સાથે વાત કરતાં ઉભી રહે

નહીં તે ભાગ ત્યાગે.

આજે ક્યાં નગરમાંથી વાગતી,

પ્રહ્લાદાદિ[1] ~~[illegible]~~ એકતાન કરતી રહીશ, વાંસળી.

(યોગમાં) અમા એના ~~[illegible]~~ વળગે ક્યાં,

પછી રહે હૃદય ન ખિરકી ત્યાં. વાંસળી.

નહીં રહું ભોગ કુમળના ઘરે,

કુમુદ એના હિતકારી ન રહે, વાંસળી.

~~[illegible]~~ એવો યોગ સાધુજનોને ગામે,

એમ રહે દીનદયા સાથે રહે; વાંસળી.

રંગભરગિરિ ઉપર યોગ રહે,

મ્હારા ન્હાના હૃદયનો રાજ મળે; વાંસળી.

સંસાર આ ઉપર ની ભૂલ પછી,

હૃદયમાં રાખી, દિઠાર દીઠો પછી. વાંસળી.

---

૧. પ્રહ્લાદાદિ.

સંસાર ને છાંડી, જુઓ ને જાયે;
બધું પાછાં તેમાં નહીં ફસાયે. વાંચનારો
સ્વતંત્રબિંદુ, [illegible] [illegible] હે!
[illegible] [illegible] [illegible] હે; વાંચનારો.
વિકારથી રહિત વિચારો વડે,

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

ધનનો [illegible] ને શાંત કરે; વાંચનારો
વ્હાલા મનુ! ત્યાં હું [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~

વિકાર ને સચિતાનંદ [illegible]. વાંચનારો

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] રહ્યો! વાંચનારો
[illegible] પ્રીતિ [illegible] રહી!
[illegible] [illegible] વાતો કરવામાં [illegible] [illegible]
[illegible] હતો ને પાછો આવ્યો [illegible] [illegible]
[illegible] શાંત થઈ.

પ્રકરણ ૨૭.

[illegible] ને [illegible]

[illegible]

વિષ્ણુદાસ બાવા ગુરુદત્તગિરિ ઉપર હોય ત્યારે
તેમની આસપાસ હિન્દુ [illegible] પ્રણાલિકા પ્રમાણે ચાલતું.
પણ સાધુઓ પર્વત ઉપરથી ઉતરી નીચલા મઠોમાં
રહેઠાણ બનાવવા લાગે તે પ્રસંગે તો તેમની હાક [illegible]
વાગતી જ હતી. આ સાધુ સ્થાનકો સંકેત કરી ત્યાં
વિષ્ણુદાસ બે ચાર સાધુઓની સાથે [illegible]
[illegible] સાધુઓ [illegible] પાસે જુદા જુદા [illegible]
જતા. [illegible] વિષ્ણુદાસ પણ [illegible]
ફરી ગામમાં કે જંગલમાં, મઠમાં કે તીર્થમાં, [illegible]
ફરતા જતા, અને ત્યાંથી [illegible] તેમની પાસે
આવે તેને [illegible]. [illegible]
પડે ત્યાં સાધુઓ સંકેતસ્થાનોમાં મળે, [illegible]
મિત્રોમાં [illegible] હોય તેનું [illegible] કરે [illegible]
અને ગુરુદત્તગિરિ પાછા આવે.

[illegible] [illegible] ભગવાનપુરી [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
સરોવર હતું, અને [illegible] [illegible] [illegible]
તે પણ આ સરોવર [illegible] સાધુઓ [illegible] [illegible]
તેને [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] સ્થાન હતું ત્યાં સંકેતસ્થાન
[illegible] [illegible] [illegible] લાગ્યા.
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] સાધુ [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

~~…~~ વિહારપુરી, અને બે બાળ ~~…~~ સાધુઓ ~~…~~
વિષ્ણુદાસ પાસે રહેતા. આ બે બાળ સાધુઓ મૂળ
સંન્યાસી હતા અને વિષ્ણુદાસના પંથ પર પૂર્વાશ્રમનો ત્યાગ
કરી સાધુ થયા હતા. એ બે જરા વધારે ભણેલા હતા,
ઈન્દ્રિયો વાળતા હતા, અને વિરક્ત હતા. ~~…~~ તેમાંનો એક
સ્વભાવે શાંત અને બુદ્ધિમાં જરા મંદ હતો. ~~…~~ તેનું પોતાનું
નામ ~~…~~ શાંતિદાસ પાડેલું હતું. બીજો ~~…~~ સ્વભાવમાં તેજ
બુદ્ધિમાં જરી મહત્ત હતો અને તેને અંગ્રેજી વાંચેલું
શંકા થતી કે ~~…~~ તેનું પોતાનું નામ ભજન શંકરપુરી પાડ્યું
હતું અને, મઠ્ઠીમાં શાંતિદાસને શંકરાચાર્યની વાત સાથે,
શૈવમતનો ઉચ્ચાર કરતો હતો. શાંતિદાસ તેનો પણ શૈવિ
રાખતો હતો. વૈષ્ણવગિરિના સંપ્રદાયે ~~…~~ જેવા હોય તેવા સાધુઓ
સ્વભાવ બાળવાના કે વિદ્યાથી ભાંડવાના નહીં પણ વ્યવહારિ
ગુફાના સ્વભાવમાં રહી રહે.

~~…~~ સરસ્વતીચંદ્રના આગમન ઉપર રહીને એ બંને સાથે વિષ્ણુદાસનાં
એક આજ્ઞા થઈ ... મૂર્તિ પાસેની રહેવા વિષ્ણુદાસનાં
જોઈને રાખી. શંકરપુરી અને શાંતિદાસ સરસ્વતીચંદ્ર ~~…~~ માં
રહેવા પડ્યા. બાકીનું મંડળ ~~…~~ ની સાથેના જેવું.
સરસ્વતીચંદ્ર ગયા પછી ફરી વિષ્ણુદાસ બોલ્યા:
"વિહારપુરી, ~~…~~ આપણે કુટુંબ આ રહેવા જેવું
શાંત અને રમણીય છે – તેનું કારણ ... ચંદ્રાવળ સ્થાન
સાધુજન ઉત્તમ શાસ્ત્રસમૃદ્ધિના ... બાવા ... ઈ. ...

---

૧. પછી હરિનાથ ...

કુદરત તો સરોવર જેવી છે, ~~[illegible]~~ શીતળ છે, રમણીય છે, અખૂટતી ભરેલી છે, અગાધ છે, પણ એના અંતરાળમાં શાં અગમ [illegible] છે તે સમજાતું નથી.

વિહારપુરી કંઈ સ્મિત કરી બોલ્યો: "એ સરોવરને માટે કુદરતી છાયા નથી અને સૂર્યના તાપથી તેમાંનો રસ સૂકાય છે. વિહારપુરીને માટે છાયા ના હોય તોપણ તાપથી ~~[illegible]~~ શરીરના સુકાય નહીં એવો એનો ભૂખ્યો જડ સ્વભાવ છે!"

જ્ઞાનભારતી: "મુરબ્બા, [illegible] ચિકિત્સા કરી તો [illegible] પણ તેમનું જ [illegible] કરવું યોગ્ય છે."

[illegible]દાસ: "એ સર્વ તો રાત્રિએ બોલાશે."

~~વિહારપુરી: રાત્રિએ [illegible]~~

વિહાર૦— રાત્રિએ તો જ્યારે [illegible] રમવાનો સમય હોય ત્યારે આ વિચાર તેની આજના કરી રાખીએ તો ઠીક.

વિષ્ણુ૦— વિહારપુરી!

વિહાર૦— જી મહારાજ!

વિષ્ણુ૦— આજ રાત્રિએ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] શરૂઆતમાં [illegible] આવશે.

જ્ઞાનભા૦— તેમને તો વિહારપુરી [illegible] મહત્ત્વ [illegible] જોઈએ તો ઠીક. કે ચિકિત્સા પૂરી થઈ [illegible] [illegible] ચિકિત્સા પણ પાછી જ [illegible].

જ્ઞાન૦— ~~[illegible]~~ [illegible] તો [illegible] [illegible] [illegible] લાગશે. [illegible] [illegible]

પ્ર૦ – વિદ્યાર્થીની શું ધારે છે?

વિદ્યાર્થી૦ – આપના બોલના શાં કારણોથી ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ વિચારો છો?

વિદ્યાગુરુ૦ – કારણો ~~[illegible]~~ અને કાર્ય ઉભય મોટાં છે.

વિદ્યાર્થી૦ – તેમાં જ મ્હોટાં મૂળ છે?

વિદ્યાગુરુ૦ – અને મનો સાધનના મુકુરંગના સંસ્કારિત ~~[illegible]~~ વિચાર-આચારમાં પ્રવીણ છો ~~[illegible]~~ અને ઉદાર છો. આ સંસાર પ્રમાણે આપણા મનો મનના મહત્ત્વનું કાર્ય કરવા વધારે અધિકાર કેવો?

"મેં જીવનનો અધિકાર તો આપ્યો": સત્યશોધનમાં [illegible]

"~~[illegible]~~ રંગ, ~~[illegible]~~ દાન, વૈરાગ્ય, આદિ રિપુ ~~[illegible]~~

"પદાર્થોનો અનુભવ થયાં ઉપરથી છે તેનો પરીક્ષા માટે

"આપના આત્મશ્રદ્ધા કરવાની છે: દયાળભાવનાએ કહે.

"આપના આ કાર્ય સાધ્ય છે. પણ તે ઉપરાંત આ પણ

"એમ છે કે ~~[illegible]~~ સંસારના અનુભવ અને સાધન- ~~[illegible]~~

"ના ઉપરથી ~~[illegible]~~ એ ઉભયનો મેં લોક અને તેમનું

"અનુભવ અને અવલોકન તેનો કર્યું હોય અને આ મહત્વનું

"અલૌકિક લક્ષણ તેનો કરાવવું હોય તે જ આ માટે

"રસિકોને કહેવાયા કરી શકું છે અને મારે જ આપ

"આ પદમાં વિચારમાળ છો." વિદ્યાર્થીએ વિદ્યા-

દાખલો કર્યું.

સંપ્રા૦ — તેવું પણ શક્ય હશે તેને આ પરને યોગ્ય કરવા — સિદ્ધ કરવા — આપણે પ્રયત્ન માંડ્યો એ આ દેહનો ધર્મ છે. આપણ જેમ આધ્યાત્મિકને પરિશ્રમને એવું માન્યું છે કે વિદ્યાર્થીને આ સિદ્ધિ પણ છે. હવે વિદ્યાર્થી જ એમ માને છે કે એકાગ્રતા અનુભવ, આધ્યાત્મિક ઉન્નતિમાં સમભાવ સિદ્ધ, અને એવા સર્વ યોજનાઓથી જીવનસંગ્રામને જ આપણા મંડળકાર્યોમાં સિદ્ધ કરવા ઉચિત છે.

વિદ્યાર્થી૦ — તેમાં કાંઈ ખાસ નહીં.

જ્ઞાની૦ — જીવનસંગ્રામ વિદ્યાર્થીઓનો આધિકારીપણે [illegible] તો આ પરમસિદ્ધિ માટે તેમની યોજનાઓમાં જરૂરના આધિપત્યનું સ્થાન આવે.

જ્ઞાની૦ — વિદ્યાર્થીના આધિપત્ય સિદ્ધ હતાં છે, અને લોકોએ જ વિદ્યાર્થીઓ આજ સિદ્ધ કે જ્યારે વિદ્યાર્થીઓ એવા પણ પ્રતિભાશ અસિદ્ધ [illegible] માણસોનો આધિકાર [illegible] આધિપત્યના અને ખાસ મડળ સમજ ફક્ત પાછી હતી.

વિદ્યા૦ — પણ તેમાં ક્યારે પૂર્ણ કાર્ય થશે? પ્રસંગે પરિ-

જ્ઞાની૦ — માણસને એને [illegible] સર્વ સમજણમાં કેવળ હોય અને આજ પછીના [illegible] સિદ્ધ હોય તેને જ આધિકાર મળે. તેનો આધિકારી ન મળે તો મધ્યમ પછી મારા લખાણો આધિકારી.

વિ૦ ૨૦ — જ્ઞ મહાભાવ, આપણી

સાંખ્ય વિચારમાં જ્ઞાનચંદ્રજી ના મતને કબૂલ કરીએ

શકીશું કે આપણે વિચારમાં પણ તેમ સ્વીકારી

તેઓ વિચાર્યા હશે કે લાગ્યા હશે તે વિચાર ઉપયોગમાં

લેવો છે. તેઓમાં બુદ્ધિ અને સ્વભાવ, અને જ્ઞાન અપૂર્વ

વિ૦ ૨૩ — અનુભવસિદ્ધ પણ તેમના કહેવાની

પછી કંઈ કહેવું નથી

વિ૦ ૨૪ — જો તેમ જ છે તો વિચાર કરવું નહિ અને

આપણા મનમાં કલ્પના કરવી આવતી. અભિનિવેશને અને

રીતે વિચારનાં જ્ઞાનચક્ષુને કોઈ મહાન લાગતો યોગ છે

અનુકૂળતાને તેનાથી મહાન લાભનો યોગ છે. તેમનો

તે જ અનુભવ થાય છે તે અભિનિવેશનો

ઉદ્ધારને પુષ્ટિ આપે છે. પણ વિચારપૂર્વક એ પુરુષના હૃદય

મર્મસ્થાનમાં કંઈક દુઃખ હોય છે અને દુઃખ હોય

તો તે વાસનાઓને હોવું જોઈએ. અભિનિવેશમાં પણ

આ પુરુષને અપૂર્વ લાભનો યોગ છે અને જો એમનું

દુઃખ નાશવંત વાસનાથી હોય તો પણ

એ વાસના અભિનવના લાભ પછી સ્વતઃ નષ્ટ થશે,

અને અનુભવસિદ્ધ ... પ્રમાણે કોઈ બીજી વાત લાગતી નથી. અને

સૂક્ષ્મતાના પ્રયોગમાં મને કંઈ વાત લાગતી

કારણનો, ... દૂર કરી તેમના

અભ્યાસમાં કરવાનો સ્વભાવ ... કરીએ.

નિયમોમાં રહીને, પરિણામ અને સંયમ

પણ એ પ્રકારની ~~[illegible]~~ સૂચના કાંઈ ટીકા નો આપતી નો
તે ઉપાય વિધિ આમાં ~~[illegible]~~ દેખાડવા છે અને આપણે
માત્ર એટલું જ કહેવાનું બાકી રહે છે કે, ~~[illegible]~~ ઈશ્વરના વિચારમાં
બાબત સ્વીકારશે. એમ કહેવું કે નહીં તેના તો [illegible]
મનને તે નિશ્ચય કરતાં અટકે. પણ એ વિચાર અને
નિશ્ચયને માટે પ્રસંગ આપવા વિચારવું [illegible]
આવશ્યકતા છે.

વિતર્ક — એ વિચાર નો આદિ સ્થૂલ અને [illegible].

વિચાર — ~~[illegible]~~ એ બીજું સ્થાન તે [illegible]
[illegible]. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] પમાડે છે તે સમજ છે અને ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ઉપર [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] એ સંપૂર્ણ [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] એ સંપૂર્ણ [illegible] ~~[illegible]~~
તો આ નહીં [illegible] સંપૂર્ણ [illegible] કરી શકશે. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible].

આનંદ — આધિ ઉત્તમ વિચાર કર્યો. [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] પણ [illegible] છે અને [illegible]
કરે ~~[illegible]~~ આ [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] સૂક્ષ્મ [illegible] પામશે.
[illegible] અને [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] કહ્યું.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પણ [illegible]
" [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ 'સાચ કેમ હશે?'

જિજ્ઞાસુ. — ~~[illegible]~~ સર્વ તારામંડળવાળી બ્રહ્માંડકુંડળીઓનું નાટિકા જ છે એવું ~~[illegible]~~ પાશ્ચાત્ય શાસ્ત્રમાં છે એમ નથી કહેતા હતા?

ગુરુદેવ. — ~~[illegible]~~ ના હા. હું ઈંદ્રિય વિષય નહિં છે તેમાં નવાવાત સિદ્ધ કરાય છે.

જિજ્ઞાસુ. — વેદશાસ્ત્રમાં, બાઈબલ: શાસ્ત્રમાં, અને ~~[illegible]~~ સાધકોમાના ત્રણશાસ્ત્રમાં પણ એવાં નાટિકા વર્ણવેલાં છે, અને તે વળી તે શાસ્ત્રના અનુનાયીઓ ~~[illegible]~~ બહુ ધર્મગ્રુણોનો સ્વીકાર કરાય છે. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ હિંદુધર્મશાસ્ત્રના નાટિકા જ છે બાઈબલ: શાસ્ત્રનું નાટી એક પણ સાધક ~~[illegible]~~ અને સાર વધીને ગયેલ છે. મનુષ્યનાં શરીર, બુદ્ધિ, વાસનાઓ, અને બાહ્ય સૂર્યમંડળના અને ગ્રહોપગ્રહોના નાટિકામાં વિવર્ત છે. ~~[illegible]~~ અને તે સાથી વધીને ~~[illegible]~~ દૂરદર્શી દેખી-શકાય એવા તારામંડળની વચ્ચે ~~[illegible]~~ વિશાળતાવાળા પણ એક સૂક્ષ્મ નાટિકા જ છે તેમાં સૂર્યમંડળમાંનું ગ્રહમંડળ વિવર્ત ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ સંક્ષેપ રચનાવાળું છે અને ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ સાધના બહુધા- ~~[illegible]~~ સં. સહ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ સિદ્ધતા,
ગુરુ સત્યશંકરી અને સાધુસંગતી, સાકે અને વિરતી, ~~[illegible]~~ રૂપવતી અને નાટકવતી, વાસનાવતી અને ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ પ્રકારોમાં ~~[illegible]~~ નાસ્તિકતાવતી, આ સર્વ નાટિકાઓ ~~[illegible]~~ અને ~~[illegible]~~ અને પ્રતિબિંબાનાં ~~[illegible]~~ અને કરણ, પરિણામ ~~[illegible]~~

[illegible]

જૂનાના અને હાલના ધર્મોમાં પ્રતિમાનાં [illegible]
અંશરૂપે સંઘરેલ છે. ~~[illegible]~~ સંપ્રદાયોમાં
~~[illegible]~~ સાંપ્રદાયિકતામાં ખૂબ ધર્મ નિયમો પ્રથમ અને આ
લોકો માત્ર [illegible] થઈ સ્થિર થઈ [illegible] ન
રહેવાની ધર્મ બહાર [illegible] થઈ શકે છે તેમ છતાં
છે. ~~[illegible] ધર્મપ્રાણ [illegible]~~ શુદ્ધ ધર્મ
ઐતિહાસિક ~~[illegible]~~ સંપ્રદાયનાં દયાનંદજીએ આવાં વાડી-
[illegible] છે, અને સંકુચિત થઈ છોડી [illegible] સંકુચિત
[illegible] છે તેમ [illegible] સાંપ્રદાયિકતાની [illegible] [illegible]
[illegible] છે.
પાખંડ સ્વામી [illegible] પતિતના પણ [illegible] છે.
તે એ [illegible] નહિ કહેવાય છે, ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] છે, અને
સમાન [illegible] [illegible] કરે છે. સંપ્રદાયોમાં તો
[illegible] [illegible] ન હોય છે તે [illegible]
સંપ્રદાયનાં દયાનંદોમાં [illegible] પરિપાક પામે છે.
[illegible] પણ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] હોય
[illegible] [illegible] [illegible] છે, અને તેને
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] ઉપર રહે તો ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]. ~~[illegible]~~ તો ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
હોય તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.
પડે! [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible], [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

પ્રજાની સાથે [illegible] સંબંધ [illegible] દાખલો અમારા કરતાં [illegible]

આપના પ્રજ્ઞાને [illegible] થાય છે.

શાર્ઙ્ગરવ — કહીએ છીએ. [illegible]

[illegible] પરલોકની સાથે [illegible] રાખે તેમ ગ્રહણ કરીએ

તેમાં એમનો હાથ [illegible] અને ગૌતમીને [illegible].

પુરોહિત [illegible]: "જય મહારાજ, [illegible]

[illegible] સંસ્કાર [illegible]

[illegible] થાય છે [illegible]

[illegible] આપની [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે. [illegible]

ગૌતમી. — શાર્ઙ્ગરવ [illegible]

[illegible] સાથે [illegible]

[illegible] શકુન્તલા [illegible]

[illegible] શકુન્તલાની [illegible]

વિષસ્ય વિષમૌષધમ્.

[illegible] — શકુન્તલાની [illegible] માટે [illegible]

[illegible]

[illegible] માટે [illegible]

[illegible] — [illegible]

[illegible] માટે [illegible]

[illegible]

[illegible] માટે [illegible]

[illegible] શકુન્તલા [illegible]

શકુન્તલાએ [illegible] નહિ,

સંસ્કારના બોજાબોજ એવા ગયા નથી, અને સંસ્કાર
રૂપે ઊંડું ગયું છે અને સ્વાધ્યાયના યોગમાં
શારીરિક પ્રયોગ અને સંગ્રહવાસના વિના
આવું કંઈ બનતું નથી. જ્ઞાનમાર્ગના! હું પણ
એ જ સંસ્કારમાં હતો અને સ્વાધ્યાયની
અને શિરશુદ્ધિપ્રાપ્તિ કેવળ આત્મરૂપ માની
બધા સંયોગોમાં આત્મપ્રકાશ જોવા રોજના અને
પોતાનો ઘણો કાળ ગાળતો હતો, અને શંકરાચાર્ય તો
શિરશિખર ઉપર ગયા જ છે. તેઓ અને
જ્ઞાનમાર્ગની દૃષ્ટિઓને અનુસર્યા જ્ઞાનસંપ્રદાયની
ઉત્કૃષ્ટ અમલ હતો! જ્ઞાનમાર્ગની ઉત્કૃષ્ટ
શિખરમાં ઘણા છે; હું
આજ શિખરમાં ઘણું છું. એવા શિખરમાં
એકના શિખરમાં એક માર્ગ છે; મારા માર્ગે પણ જ્ઞાનસંપ્રદાયની
આશે માર્ગ છે. મારા માર્ગે આવે છે; જ્ઞાનમા-
ર્ગિ સંગમ રંગમાં વાત આપવાની આવે છે. મારા હાથમાં
તેના માર્ગે પણ આવી જ આવે છે. મારા ઘણા
ના રસ્તામાં શંકરાચાર્યને ધર્મશાસ્ત્રમાં
અપની શંકા કંઈ જાણતો નથી.

શંકા — અને તેમ હો. પણ જે આધ્યાત્મિક પ્રયાણ
આપની ઉંચી પ્રતિષ્ઠાએ જ કરી એમ છે તો આપ આપની
પણ પ્રવૃત્તિ શા માટે કરવી? તેના મારગમાં રહી તે વડે
એમ માની દાદરથી કેમ ન રહેવું?

સમાધાન — જુઓ, પણ જ્ઞાનસંપ્રદાયની અને મુક્તિની માટે
છે — તે પણ
અમારી શાળામાં રાખવાનું તો આપને પણ

આપણો ધર્મ હુમલાખોરના માર્ગે જવા કહે?

ઉત્તર.—હિંદુધર્મે, [illegible] મનુષ્યના ગતિ માટે ઉત્ક્રાંતિના માર્ગ [illegible] છે; તેમાં મનુષ્યના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] શરીર [illegible] અને સંસ્કારમાંથી ઉપજેલા વાસનાના વેગથી આપણા દેહમાં આવ્યું અને આપણે તેના આધારના નિમિત્ત થયા. ઇશ્વરે સ્પષ્ટ કર્યું છે કે એ શરીર આપણા આત્માના [illegible] રૂપાંતર થાય. એ પ્રકારના અનુભવથી અને પરિશ્રમથી આપણે તેની આજ્ઞાના, તેના [illegible] સિદ્ધ સંસ્કાર ગ્રહણ કર્યા, અને તેના તેમનો સ્વભાવ ટકાવ્યો. આપણા અહિંસા-પ્રવૃત્તિની દૃષ્ટિએ પૂર્ણ [illegible] કરવો અને તેના મૂળ સંસ્કારને [illegible] વૃદ્ધિ કરવા એટલે તે અહિંસા-ધર્મનો સામાન્ય ધર્મ છે — કે જેને [illegible] [illegible] [illegible] હિંદુધર્મ આ [illegible] સીમાના અને આપણા [illegible] થઇ શક્યા છે. તો [illegible] લેવા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. એ [illegible] [illegible] તો આ [illegible] કરે તે [illegible] છે. [illegible] તો અને [illegible] આ [illegible] કરવા [illegible] [illegible] હોય તો [illegible] [illegible] [illegible] રીતે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો તો તેમ કરવા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] હોય [illegible] [illegible] અને [illegible] કરવો એ [illegible] આપણા [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આપણો આ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આપણો

આપણો ફિર ના ધર્મ કરે છે

શંકા— કુરાનેશોમાં અને આપણા દરેકે નાગરિક ધર્મમાં વિરોધ આવે ત્યારે શું કરવું? કુરાનેશો કહે કે ફલાણ કરવાનું છે અને વ્યવહારદૃષ્ટિએ કહે છે કે આ ન કરવું ત્યારે શું કરવું?

નિરાકરણ— ધર્મશાસ્ત્રના વ્યવસ્થા એવા છે કે દરેક હોય સજ્જનના હૃદયમાં સ્ફુરે છે તેને જ પ્રમાણ માની આપણે એ દલીલ કરીએ ધર્મ વ્યવસ્થા માની છે, કારણ પદાર્થ અધર્મરૂપ જ માન્યો છે, અને એવા વસ્તુઓમાં ધર્મ કે અધર્મ કંઈ હોતું નથી. વ્યવહારદૃષ્ટિએ જે ધર્મ વ્યવસ્થામાં ને કુરાનેશો તો શું પણ મુસલમાનો ને અવધિ કરે છે — કુરાનેશો તો તે વાંચે તો પણ તેમાં અનાદર આદરણીય હોય તો અનાદર છે — મુસ્લિમ ત્રિપાઠી વગેરે આ ધર્મ કરે અનાદર કરે. વ્યવહારદૃષ્ટિએ અધર્મ માને તે કોઈ રીતે અધર્મ પણ નથી, આવ્યા છે — દલીલ વગેરે આ જાતનું પણ પોતાના હૃદય પણ નથી. એમાં તો સ્વરૂપ પ્રમાણે વર્તવા સ્થાન ના રહેલી સ્વતંત્રતાની છે — એ મતાંતરને ન કરવો — એ સ્વતંત્રતાનો અધિકારી છે એ અધિકારીને પરિપાક પામવા દેવા અમલ ન કરવો પણ એ અધિકારીને પરિપાક પામવા દેવા પોતાના સાંપ્રદાયિક સિદ્ધાંત છે, એવા વિચારમાં એ સંપ્રદાયનો કોઈ મુખ્ય સિદ્ધાંત છે, એવા વિચારમાં એ સાધારણ સંપ્રદાયનો અનુભવે ના મળે પ્રમાણે વર્તે તો તે કુરાનેશો અનુભવે ના મળે પ્રમાણે વર્તે તો તે કુરાનેશો અશુદ્ધ વાંચવું ટાળીને શુદ્ધ વાંચવાનો જ કુરાનેશો અધિકાર આવે છે. એ માટે અને સંભવ તો વ્યવહારમાં વાંચવું ટાળી દેવાનો સંભવ.

વ્યવહારના સંબંધમાં છે; કારણકે તેમાં ભિન્નભાવ છે – દ્રવ્ય ૧૦૦૫
38 વ્યવહારમાં તેનો સંબંધ રહ્યા કરે છે એટલે ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ શરીરઆદિના વ્યવહારમાં તેનો પણ ભિન્નભિન્ન અનુકૂળ
થઈ જાય છે અને સમાધાની સંકુચિત રહી તેનો ઉપયોગ
રાખતા નથી. | નિરાકારની વ્યવસ્થા આ જ ધર્મ પ્રમાણે
રાખવામાં આવી છે. ~~[illegible]~~ નિરાકારમાં સ્વદેશ ભાવના ધ્યાન
રાખવામાં
શકે છે ~~[illegible]~~ અને દેશભક્તના મહત્ત્વનું ભાન રાખવામાં
આવતું નથી. તો ~~[illegible]~~ [illegible]
પરિણામ [illegible] સિદ્ધ કરી [illegible]
કરે તો તે [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] નથી. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] લાગે છે; [illegible]
[illegible] લાગે છે. [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] તો તે [illegible] પરમાત્માની તે ઇચ્છા [illegible]
[illegible] હોય તો તે [illegible] છે.
~~[illegible]~~ તે ઇચ્છાથી પ્રતિકૂળ થવું તે [illegible] છે.
[illegible] – આપ પરમાત્માની ઇચ્છાને [illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]?
^ [illegible] – ~~[illegible]~~ પરમાત્માના [illegible] – અને
[illegible] – [illegible] છે અને
[illegible] પરમાત્માની ઇચ્છા ~~[illegible]~~
[illegible] પરમાત્માની [illegible] અને [illegible]
[illegible] છે અને એ [illegible] – ~~[illegible]~~ [illegible] –
[illegible] એ પરમ ઇચ્છા ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
[illegible] – પ્રવર્તે છે. [illegible], ~~[illegible]~~
[illegible] અને [illegible], અને [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

પ્રસંગે ~~કરાવવું~~ કરાવવા રોકે છે. પણ [illegible] એ દાક્તરોના અભિપ્રાયો ભિન્ન છે.

પ્ર. ૬૦ — પણ [illegible] વિષે આપણા લોકો શું કહે [illegible]? ~~[illegible]~~ આપણા લોકો [illegible] કરતા નથી, [illegible] કરતા નથી, [illegible] તથા [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] કરે ~~[illegible]~~ [illegible].

ઉ. [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] છે, તે જ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] રાખે છે. [illegible] [illegible] [illegible]. આ [illegible] [illegible] [illegible] છે તે [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] કરવામાં [illegible] પણ તથા [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરવામાં નથી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તથા [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] [illegible] તથા [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરે તે [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે તે [illegible] [illegible] છે પણ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] કરવી [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] કરવાની [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

...ements and taken [illegible] France in the last century ... have now been ... seems to [illegible] [illegible] by independent observations the knowledge of the earth's movement on its axis and to have availed himself of the science of [illegible] in calculating the precession of the equinoxes and the [illegible] of the orbital [illegible] of planets: ~~B. Suryanarayana Rao B.A. of Bellary~~
[illegible]ological Self-Instructor by B. Suryanarayana Rao B.A. of Bellary.

અનુભવી પંડિતોની દૃષ્ટિ [illegible]
રૂપે [illegible] [illegible] પરિપક્વ
અને [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] પોતાની
[illegible] પોતાના
[illegible] શંકા-
[illegible] કરાવી
[illegible]
પછી આ પ્રશ્ન પૂછો.

શંકા — [illegible] શો છે
[illegible]?
[illegible] નહિ.

વિદ્યાર્થી — [illegible] અને
પોતાની [illegible] [illegible] છે
અને [illegible]

શંકા — તેનું કારણ શું?

વિદ્યાર્થી — [illegible]

[illegible] —

धीरोदारो यज्ञकर्मानुरक्तो
नानाविद्यासद्विचारो नरो वै ।
यस्यात्मनो जायते सुप्रयोगो
[illegible] लक्ष्म्या तस्य [illegible] ॥

[illegible] હોય તો [illegible]
તેને વળી [illegible]
[illegible] છે

([illegible])

... and taken to France in the last century, have now been found to be more correct than those given out by the best of the astronomers of the present day. "Fabulous" cycles of years given by the Hindu astronomers in their almanacks have been receiving greater & greater confirmation from the hands of the geologist & the psychologist. x x x I do not think I have yet found [illegible] forth any wild theory which requires to be knocked down at once by young men who treat so lightly our Sciences, without the least effort on their part to go into their details
(continued on next page margin)

~~सद्रूपविद्या~~ सद्रूपविद्याद्गुणकीर्तियुक्तः
संत्यक्तवैरोऽपि नरो गरीयान् ।
त्यागी समुत्तीर्णो दुर्विनीत दुर्जनो
गीर्वाणवन्द्यो दुर्विनीतो पयाति ॥

વિવરણ — ~~[illegible]~~ આમાં ઘણા સારા ~~ગુણ~~ સાધુઓનો આ જગમાં યો-
ગ કહેલો છે અને તે તેમાં હોય તો તેઓ આ મહદ્ પદનું કલ્યાણ
કરી શકશે. ત્યાગી હોવા છતાં દુષ્ટ પુરુષોનો યોગ તો આવા
મહાન અધિષ્ઠાતાઓમાં ~~ન~~ ન સંભવે. તેઓ ~~[illegible]~~ દુષ્ટવ્યાપાર હોય
— દુષ્ટનું અધિષ્ઠાન થાય; પણ આ કુકર્મના સેવન વડે દુષ્ટ-
ભાવ ભારરૂપ ગણે અને ~~[illegible]~~ સાધુજનોનાં કલ્યાણકાર્યોમાં એ
ભારથી [illegible]
[illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] were built, with the object of thoroughly investigating the physical [illegible] and its head stood Maharshi Matanga with Sowbhari for his assistant. They framed more than a hundred thousand Sutras [illegible]. In the portion of the work I have seen, the Sutras relate to Soudamini or electricity & magnetism. It also gives the composition of the Sun, the planets, the earth &c. — Suryanarayana Row.

Pages of [illegible]

Present [illegible] [illegible] (2) } p. 12·13

Future [illegible] " (4) } 149–153 (152 [illegible])

[illegible]

[illegible]

[illegible] p. 15 – X

[illegible] p. 383–4

[illegible] 394

[illegible]

[illegible] 240 (2) [illegible]

[illegible]

53 [illegible] K

~~84-~~ [illegible]

~~88~~

154. [illegible] K 346

157. [illegible] : K 35

160–1. [illegible] K 359

165 : [illegible] K 36

166 – [illegible] 363

167 } [illegible] : K 370–2
168 }

169–70. [illegible]

177–9. [illegible] K 384–38[illegible]

180 [illegible] 39 K

[illegible] — પણ [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] નહિ, ~~[illegible]~~ નહિ,

[illegible] આ [illegible].

[illegible] — [illegible]? [illegible]. [illegible]

[illegible] નહિ [illegible]? [illegible]

[illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] છે [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]! [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] — [illegible]. [illegible] — [illegible]

[illegible] — [illegible], [illegible], [illegible]

આ [illegible]

[illegible]

૧. ભાગ ૩. પૃષ્ઠ ૧૨૧. ૨. ભાગ ૩. પૃષ્ઠ ૧૨૮

મે પેઢું પણ સાંભળ્યું, સ્વદેશ મહાસિદ્ધિ રહ્યા સ્વદેશ આપ્તજનોની ચાકરી, સ્વદેશ ત્યાગ કરનારો અને એ દેશદાઝથી સ્વદેશ સેવકો નિર્ભયતાથી વિદ્યાર્થીઓને વડુ- રંગભેદના ભાષાનો એક વિષે [illegible] કરશે એવો મારો સિદ્ધાંત છે કે એવા મારો મહત્ત્વ છે. [illegible] રંગભેદથી, એ સંસ્કારથી નહીં ત્યાગ કર્યો છે તેના [illegible] સ્વદેશ દાક્ષિણ્ય ભાવનાથી એ સંસ્કારનો અને એ [illegible] ત્યાગ કરી સ્વદેશ રંગ ઉપર [illegible] પરાધીન આપણા દાક્ષિણ્ય ભાવના સ્વદેશ સંસ્કારનો એવું [illegible] ઉપર અને એ સંસ્કારોથી દ્વારા સ્વદેશ દેશનો [illegible] કરે.

[illegible] — આ મહારાજ, [illegible] વિચારમાં આવે મારી રંગભેદનું સમાધાન એ કર્યું છે તેનું હું મનન કરીશ. [illegible] સાથે સ્વદેશ [illegible] હું આપના આશિષ કરવા આશિષ રંગભેદને દૂર પ્રાપ્ત કરીશ.

[illegible] — આ મહારાજ, હવે કોઈ મારી રંગભેદને કરશો!

પણ સમાધાન કરવાનું [illegible] હશે તો આપ

વિદ્યાર્થી — તમારા આશિષથી વિચાર સમાધાન કરી.

[illegible] — [illegible] અને એવો [illegible] કરી દેવો અને પછી તેમાં સ્વદેશ [illegible] [illegible] સ્વદેશ [illegible] [illegible] ની! [illegible] અને [illegible]

પછી કોઈ વાત નહીં.

"જુઓ, જુઓ, આ હિંમતલાલને [illegible]. હેડ, માર્ગ, હેડ. બહાર આવશે કે તરત [illegible] ગુજરાતને ભુલી જશે. [illegible] તારું સમાધાન કરીશ." [illegible] કહ્યું.

રેંટિયો — હવે તું તે શું સમાધાન કરવાનો હતો? ઘણા દેશનો નાશ કરી હિન્દુસ્તાનનું પરિશીલન કરવા [illegible] તે કહેની!

"[illegible] હિંમતલાલ છે. ફૂટ જાઉં." [illegible] પછી મૌન રાખવા લાગ્યો. [illegible] હિંમતલાલને કંઈક આપે [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] રહી [illegible] રહ્યા કે [illegible].

"[illegible], [illegible] કંઈક [illegible] પણ [illegible] રહી શકું છે, [illegible] પણ [illegible] કંઈક [illegible] પણ [illegible] છે [illegible] છે. [illegible] તેમને [illegible] છે — તેમને [illegible] પરંતુ [illegible] છે, [illegible] તેમનામાં [illegible] છે [illegible] કામ વિના [illegible] માટે [illegible] થાય છે. [illegible] — તેથી [illegible] થાય છે. [illegible] [illegible] [illegible] છે [illegible] માટે [illegible] [illegible] કરવા કરે છે. [illegible] [illegible]

[illegible] માં [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] છે [illegible]

[illegible] છે તે [illegible]

છે, તેમને [illegible] રાગ [illegible]

[illegible] છે, તેના [illegible] પણ [illegible]

[illegible] છે, રાગ તે [illegible]

[illegible] વિના રાગ [illegible] જ્ઞાન વિનાની [illegible] બુદ્ધિ તે

[illegible] છે તે [illegible]

[illegible]

[illegible] છે [illegible]

[illegible] છે. [illegible]

[illegible] છે, [illegible]

[illegible] છે રાગ [illegible]

[illegible]

[illegible] છે રાગ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] તેમની [illegible]

[illegible] તો [illegible]

[illegible]

[illegible] રાગ [illegible]

[illegible] રાગ [illegible] તેમનાં [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

વિનોદ — આ વચનામૃતોને માન્ય કરવાની મને [illegible]

કરી. દુર્ગાબાઈની, રૂપાલિકાએ આ વચનામૃતો માન્ય કરવા

કરી આખા મહેલમાં કોઈ કાગળ ચોંટાડ્યા.

શાલિકા પ્રસન્ન થઈ — એ [illegible] રેંટડાથી દળ

લઈ બહાર ગઈ. [illegible]

રહેલા મહેલ [illegible] વાત [illegible].

વિદૂ૦ — હવે મારે તમને બધાને [illegible] વાત

કરવાની છે; તે ખરું છે કે ખરું રાખવાની છે.

વળી બાજુ [illegible] ધરા.

વિદૂ૦ — કાલથી પાંચ દિવસ [illegible] મારે રહે [illegible]

[illegible] ધકા [illegible] તેનું રહેલા તમોને, [illegible]

મંત્ર રાખો, કરવું.

"ના મહારાજ, આપના આજ્ઞાથી કોઈ પણ [illegible] નહીં." વિદૂષકથી

[illegible] આપના [illegible] તો પૂછવું ન હતું." [illegible]

બોલ્યો.

"એમાં કોઈ રીતે ન ન કરવો." [illegible] બોલ્યો.

[illegible] તેમાં [illegible] ના મળવા લાગી.

શાક૦ — "[illegible] તેમાં [illegible] કહું છે અને [illegible]

વિદૂ૦ — આ રીતે હવે [illegible] કરવામાં મારો [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] વચનામૃતો [illegible] છે

[illegible] કંઈ રીતે હોય છે. તેને [illegible] છે. [illegible]

[illegible] વિચાર ને [illegible] તેની [illegible] લાગે છે.

[illegible] તેની [illegible] તો હું પણ [illegible]

પહેલાં [illegible] છે. એની [illegible] તો [illegible]

તેને [illegible] કામ [illegible] નથી. [illegible]

[illegible] અધિકારી છે અને [illegible]

[illegible]

[illegible]

પરમ સ્નેહ [illegible]

[illegible] તો તે ઉત્તરમાં સમાવેશ કરી. [illegible] ૧૯૨૮

[illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

પ્રવેશ [illegible] તેના દ્વારા [illegible] સિદ્ધાંત દ્વારા [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] હતી તો તેનું [illegible] [illegible] સિનામાં

પ્રવેશ કરી [illegible] સિનેમા [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

કરી છે. [illegible] રીતે [illegible] [illegible] સિનેમા [illegible]

એટલે [illegible] પણ પ્રત્યાઘાત [illegible] [illegible] કરી.

હું માને છે [illegible] મુશ્કેલીઓમાં [illegible] [illegible] સિદ્ધાંત [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] સિદ્ધાંત [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] સિદ્ધાંતો [illegible] તેને તે [illegible]

[illegible]. તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] રીતે [illegible] [illegible] [illegible]

સિદ્ધ કરવાની રીત કરશે. [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ [illegible] – [illegible] [illegible] સિદ્ધાંત [illegible]

[illegible] – [illegible] પહેલા [illegible] [illegible] તેમાં

સૂક્ષ્મ રીતે [illegible] સિદ્ધ [illegible] [illegible] તેમાં [illegible]

[illegible] નથી. તે સિદ્ધાંત [illegible] [illegible]

[illegible] કરી. [illegible]

[illegible] તેમ [illegible] [illegible] તેમાં

[illegible] [illegible] [illegible] તેમ [illegible] [illegible] પડશે, તેમની [illegible]

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] સમાધાન કરી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] કરી.

સિનામાં ~~[illegible]~~ તેમની [illegible] [illegible] કરી [illegible]

[illegible] – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

છે; ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

વડું, [illegible] [illegible] ફાવતું છે, અને જુઓ છો. તેમ આપે ચાર વિદ્યાને સંપાદિત કરી કરી તેમ જે કરે કરે, પણ આપ પદ્ધતિ ફરવાનું કારણ શું? એકમતાવાળું [illegible] સાહેબના જેવું ફરવાનું નથી.

નારદીય — ભગવાનનું નામ પ્રભાવોનું સિદ્ધ છે તેમજ એ સર્વેનિયાયક [illegible] નિર્ભય છે

વિદ્વાન — હે મહારાજ, આપને અને એમને ઉત્તરે [illegible] કાળવાળા છે પરિવારનું કાળવાળાએ તો તે કૃતિ મારી મૂકી [illegible] કારણવાળાનું [illegible] આપનીઓ ના વિરુદ્ધ મારી [illegible] અને વિષે પ્રયત્ન કર્યા [illegible] લાગતા નથી?

વિદ્યાર્થી — તો આપનું કહેવું [illegible] છે તો એક [illegible] વિચાર કરવું નથી. [illegible] લાગે છે. આપનોની [illegible] કરીએ તો, વિચાર કરી, તે [illegible] કરીએ તેમ લાગે છે. પણ તો [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] તો તો કારણે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] પોતાનું [illegible] તેને પોતાના [illegible] પોતાનું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

૧ [illegible]

[illegible] તેમ જ તેના [illegible] અનુયાયીઓ [illegible] આવું
નાગરિકત્વ બંધારણે રચ્યું છે, અને ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ હિન્દુસ્તાનમાં [illegible]
ભેદ વગર નાગરિક બંધારણે [illegible] ધર્મનિરપેક્ષતા તો તે [illegible]
બિનસાંપ્રદાયિક છે. બિનસાંપ્રદાયિક, હિન્દુસ્તાનના નાગરિક [illegible]
કે વ્યક્તિમાં આ નાગરિકત્વનો આદર્શ [illegible]
અને ~~[illegible]~~ તેને ઉત્તેજન આપે, ધર્મનિરપેક્ષ તેમના [illegible]
નાગરિકત્વ ~~[illegible]~~ કાયમ રહી શકે, તે પણ આ આદર્શ બિનસાંપ્રદાયિક
દ્વારા અનુભવાય. ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] સ્વીકારી [illegible]
[illegible] છે; પણ આપણામાં તો [illegible] ધર્મનો [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

X सर्वधर्मान् [illegible] ॥
[illegible] ॥

એ [illegible] તો [illegible] છે તેનો-
[illegible] કરવું એ [illegible]
[illegible] છે, [illegible]
[illegible] બિનસાંપ્રદાયિક, [illegible]
[illegible] છે અને [illegible]
[illegible] પણ એ [illegible] નહીં [illegible]
[illegible] તો પછી હિન્દુસ્તાનના [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] ૪૦૦ ના. ૧૧૩-૧૪

X ગી૦ ૧૮ ૩. [illegible]